

**Tratatele
de la Trianon și Paris din 1920**

**Documentele
prin care s-a consfințit înfăptuirea
ROMÂNIEI MARI**

Prof. univ. dr. Ion M. ANGHEL
Ambasador (p)

Tratatele
de la Trianon și Paris din 1920
(Tratatul de pace dintre Puterile Aliate și Asociate și
Ungaria
și Tratatul privitor la Unirea Basarabiei cu România)

Documentele
prin care s-a consfințit înfăptuirea
ROMÂNIEI MARI

Editura Academiei Oamenilor de Știință din România
2018

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ANGHEL, ION M.

**Tratatele de la Trianon și Paris din 1920: documentele prin
care s-a consfințit înfăptuirea României Mari /**

prof. univ. dr. Ion M. Anghel. –

București : Editura Academiei Oamenilor de Știință din România,
2018

ISBN 978-606-8636-46-7

CUPRINS

<i>Prolegomena</i>	9
<i>I. Conferința de pace de la Paris</i>	17
1. <i>Importanța Conferinței</i>	17
2. <i>În ceea ce privește desfășurarea Conferinței de pace</i>	25
3. <i>Reglementări instituite și decizii adoptate de către Conferința de pace</i>	26
4. <i>În ceea ce privește Tratatul încheiat - negocierea și semnarea lor; conținutul acestora</i>	33
5. <i>Problemele legate de teritoriu și de reparații</i>	48
6. <i>Realizarea idealului românilor de a se elibera de sub jugul asupritor al străinilor și a se afla cu toții, într-o Românie întregită</i>	62
<i>II. Scurte explicații asupra textelor celor două tratate</i>	66
1. <i>În ceea ce privește Tratatul de la Trianon</i>	66
2. <i>În cazul Tratatului privitor la Unirea Basarabiei cu România</i>	69
<i>Concluzii</i>	71
<i>III. Tratatul de la Trianon din 4 iunie 1920</i>	
<i>(Tratat de pace dintre Puterile Aliate și Asociate și Ungaria)</i>	79
<i>IV. Tratatul de la Paris din 28 octombrie 1920</i>	
<i>(Tratatul privitor la Unirea Basarabiei cu România)</i>	179
<i>Scurt CV al autorului</i>	187

Motto:

“Recunosc principiul că cel care nu respectă trecutul
nu-i demn de respectul prezentului și
de niciun drept, în viitor”.

Adevărul, în orice condiții, este mai presus de toate –
Amicus Plato, sed magis amica veritas
și trebuie prezentat *sine ira et studio - bona fide*,
dacă-l vrem a fi trainic și rezonabil, pentru toți.

Prolegomena

- Există - în opinia noastră - temeiuri indiscutabil de solide, precum și deplină legitimitate de a le putea invoca și reaminti public, mai ales acum, când cu profund respect și recunoștință, sărbătorim **Centenarul Marii Uniri**, dar și motive impardonabile care, pentru nimic în lume nu pot fi admise, spre a bloca ori a le face uitate de către guvernanți vremelnici, pentru a fi publicate textele - *in extenso*, ale **Tratatului de pace cu Ungaria** (Trianon, 4 iunie 1920) și ale **Tratatului privitor la Unirea Basarabiei cu România** (Paris, 28 octombrie 1920); avem, într-un mod cât se poate de clar, acea *legitima ratio*, un *imperatum* care ni se impune în chip inexorabil, ca o datorie ce ne revine în mod peremptoriu, față de cei care s-au jertfit, pentru ca noi, cei de astăzi, să putem supraviețui ca națiune română, iar acest lucru este valabil atât în ceea ce-l privește pe primul cât și cel de-al doilea document de mai sus; sunt **comandamente naționale** imperative – pecetluite cu sângele vărsat al strămoșilor noștri, care nu pot fi ignorate și nesocotite, ori puse în discuție, amânate sau neantificate, sub pretexte de tot felul, de tertipuri – toate acestea fiind făcute pe seama românilor, iar urmașii noștri le vor sancționa așa cum se cuvine.

Ambele tratate sunt esențiale pentru fundamentarea **existenței** națiunii române și destinul urmașilor noștri. Dacă **Transilvania** este integrată - așa cum este firesc - în teritoriul României, ca parte a acesteia și trebuie să fie păstrată pentru veșnicie, cu orice preț, **Basarabia** și **Bucovina de Nord** se află, încă, desprinse de **România** - **Basarabia** pare a fi parcurs, până acum, doar prima fază din 1918, ea formând un stat independent - ceea ce este de salutat, fără a fi făcut însă și pasul următor, de a se fi reunit cu **Țara**, și trebuie să revină la **România**, acolo unde îi este locul, după toate regulile.

Primul dintre cele două documente internaționale - **Tratatul de pace cu Ungaria**, este **valid** din punctul de vedere al regulilor în materie, el având deplină legitimitate și se aplică ca atare, de un secol, în ciuda disperată a iredentiștilor, dispozițiile acestuia cerându-se a fi invocate fără ezitare sau complexe și apărute cu fermitate, de către cei care mai sunt români cu adevărat și își iubesc țara, cu orice preț, împotriva oricărei nesăbuite de a fi pusă în discuție valoarea acestuia; **al doilea** document - **Tratatul privitor la Unirea Basarabiei cu România**, există - evocând speranța pusă în el și așteaptă de mult, să fie pus în aplicare, după ce, atâta amar de vreme, a fost blocat de colosul nostru vecin de la Răsărit.

Reglementând și statuând asupra celor mai bântuite dintre hotarele noastre, după ce trecuse peste noi valul năvălirilor barbare¹ venite dinspre Asia, peste **Nistru** și chiar dincoace de **Prut**, precum și cele dinspre pustă, peste **Tisa**, spre curbura internă a **Carpaților**, trebuie să ajungem a conștientiza faptul că dispunem de aceste două documente solide de fundamentală valoare, pe care să le evocăm prompt și să ne folosim de ele, fără complexe, ambele constituind temeieri internaționale doveditoare și irefutabile, care ne confirmă legitimitatea noastră pe aceste meleaguri.

- În întreprinderea acestei acțiuni ce mi-am propus-o, de a publica textele documentelor menționate mai sus, pornesc de la un fapt care mi se pare a fi cât se poate de clar și notoriu, de elementar pentru orice rațiune umană având abordarea matură din secolul nostru – anume, faptul că dintre toate relațiile pe care **România** le are cu alte state ale lumii, cele mai importante sunt și rămân cele de vecinătate cu **Ungaria**, dar și că acestea trebuie să se desfășoare în conformitate cu reglementările existente, în interes reciproc și armonie, precum și cu bună credință; ne place sau nu, acesta este un fapt – o realitate, indiferent de explicațiile ce s-ar da, anume că împrejurările istorice (sau și mai exact, situația ce a fost creată, atunci când au năvălit peste românii care trăiau în această regiune - **Transilvania**, cei care aveau să-i subjuge și să-i asuprească timp de secole) sunt cele care au creat o situație ce există în mod efectiv, iar elementarul bun simț dictează ca, de la acest fapt, să pornim în orice abordare – să conviețuim în termeni și condiții rezonabile, ca popoare care, aflându-ne în secolul XXI, ne respectăm în mod reciproc, fără ca unul să-și aroga dreptul de a fi stăpânul celuilalt, acesta fiind singura soluție rezonabilă - responsabilă. Ca atare, dacă **Ungaria** dorește cu adevărat și în mod sincer, să acorde sprijin persoanelor de etnie maghiară – care sunt cetățeni ai **României** și trebuie să rămână loiali acesteia, ar trebui să întrețină relații cordiale cu România și nu să se folosească de această populație în alte scopuri, abținându-se de la actele de incitare a acestora, împotriva României; să întrețină, deci, relații corecte, pentru că relațiile de prietenie dintre cele două state reprezintă modalitatea ideală, pentru ca interesele acestei populații minoritare să fie luate în considerare, în modul convenit – degrevat de suspiciuni, frecșuri și neînțelegeri; etnicii maghiari vor fi principalii beneficiari ai prieteniei româno-ungare, iar **Ungaria**, la rândul ei, să-și limiteze pretențiile doar la ceea ce oferă și ea altor minorități, de pe teritoriul ei. România este interesată, desigur, să aibă asemenea relații corecte - decente, pentru că o stare normală în societatea ei este în beneficiul tuturor cetățenilor săi, indiferent de etnia lor.

¹ Sintagma “barbar” însemna la origine (la greci și la romani), străin și în acest sens este folosit de noi

• Pe de altă parte, este de menționat, dar totodată și de subliniat – de atenționat și de avertizat chiar, pe cei care nu par a nu înțelege încă, în ce secol ne aflăm și nu vor să vadă realitatea – pe incapabilii care nu fac un efort, spre a nu uita că abuzul și nedreptatea nu pot fi continuate la infinit – toate au o limită, în ceea ce privește faptul că acest document internațional **Tratatul de la Trianon**, reprezintă pentru noi, însuși actul de consacrare a dreptății, cel care atestă realizarea mărețului eveniment - **Marea Unire** - și de constatare a împlinirii **României Mari**; constituie temeiul juridico-politic de încoronare a procesului care ne-a dus la împlinirea **României întregite**, o acțiune acceptată și consfințită de către **Conferința de pace de la Paris**, iar fără **Transilvania** alăturată **României**, dimensiunile statului nostru s-ar fi redus, la **Vechiul Regat** - ceea ce nu concorda cu situația de fapt ce trebuia corectată și ar fi continuat să fie împotriva dreptății.

Dintre toate tratatele încheiate de către **România**, **Tratatul de la Trianon** rămâne și nu are cum să fie altfel, decât cel mai important pentru noi – fundamental chiar, pentru că tocmai prin acest document ne aflăm în normalitate, când se certifică **legitimitatea existenței României** în această formă - pe care au aprobat-o și **Marile Puteri**, la vremea respectivă. **Tratatul de la Trianon** semnifică **apartenența Transilvaniei** – așa cum este firesc și legitim, **la România**, dar pentru **Ungaria** – așezată abia acum în postura ce i se cuvenea, după cea mai elementară rațiune, nu reprezintă mai mult decât **o zonă cu care ea se învecinează**; întrucât aici se află o populație de etnie maghiară, Ungaria nu are de ales decât adoptarea unei atitudini rezonabile, dacă îi pasă cu adevărat de aceasta. Dar timp de un secol, recurgând la orice mijloace și cu orice preț, întreține disputa cu privire la acest tratat, făcându-se din el un element care a umbrat, a blocat și contorsionat niște relații care ar fi trebuit să rămână de adevărată bună vecinătate; acesta este rezultatul unei politici revanșarde practicate de Ungaria, față de un stat pașnic, care este România și cu care este în interesul ei să se înțeleagă și să coopereze în mod loial.

Contestarea continuă și fără noimă a acestui document, când este clară lipsa de temei și de perspectivă, constituie un obstacol absurd și dăunător pentru toți – părțile în cauză, dar și pentru comunitatea internațională, în menținerea unor relații normale.

În pofida acestei noi realități create și apoi legitimate, în urma deciziilor adoptate la **Conferința de pace** și a actelor juridice încheiate în cursul acesteia - când au fost înlăturate nedreptățile impuse și menținute cu forța, timp de veacuri, fiind, în sfârșit, instaurată noua ordine rațională și morală, iredentismul unguresc și apetitul incorrigibil, de acaparare, de răsturnare a situațiilor ce-i deveniseră

neconvenabile – o obsesie irațională și păguboasă, în egală măsură atât pentru **România** cât și pentru **Ungaria**, nu a încetat totuși, persistând bezmetic și fără nicio noimă, nici după trecerea unui secol (vezi acțiunile **Ungariei** – mai mult sau mai puțin fățișe, ale emigrației maghiare și procesiunea cu drapelul în bernă, arborat an de an).

Lăsând deoparte, **dictatul** – ce arbitrar și brutal ne-a fost impus la **Viena** (august 1940), de către criminalii vremii **Ribbentrop** și **Ciano** - când întregul cortegiu de acțiuni barbare și bestialități revărsate asupra românilor nu vor putea fi niciodată, șterse din memoria urmașilor acelor victime, menționăm ca fiind irațională și vetustă – în afara timpului și de rea credință, pretenția ridicolă și nesăbuită a unui stat de a pretinde să i se permită a stăpâni teritoriul în care populația majoritară de pe acesta, să nu-i fi aparținut ca neam, niciodată statului respectiv, ce are un iz de **imperialism** și apare ca o întoarcere la secolele care au rămas în urmă, descalificându-i pe acești rătăciți în istorie, promotorii unei asemenea politici, de mult condamnate de omenire; nimeni nu are dreptul să invalideze regulile.

Iar dacă nici după un veac de la încetarea anacronice și nedreptei orânduirii de subjugare a românilor și de la înlăturarea acesteia, prin realizarea **României Mari**, vecinii noștri nu au reușit să se dezmeticească, din pofta lor obsesivă de reluare a oprimării tiranice a altor popoare, ei crezându-se încă în **Evul mediu**; nu au ajuns să înțeleagă ceea ce s-a întâmplat în decursul acestui secol, cu toate că aveau prilejul să o facă și ar fi fost necesar să-și dea seama și ei că încearcă în zadar, să oprească ori să dea un alt curs istoriei, nemanifestând, astfel, nici un dram de realism, o conduită normală și de echitate - acel *minimum minimorum* care, indiferent de înrâncenare, trebuie neapărat să existe în orice politică externă și în relațiile dintre state; să înțeleagă prezentul, resemnându-se cu ceea ce reprezintă normalul și doar dreptatea ce li se cuvine; dar ei nu se pot încă, debarasa de această maladie obsesivă, încercând orice - *ultra*, spre a readuce în starea de robie de neconceput, în care a ținut timp de secole, majoritatea locuitorilor din **Transilvania**; când, sub diferite forme, dar cu o încăpățănare demnă de cauze mai bune - mai evolute și umane, revanșa și nu scuza ori reparația, par să fie singurul lor ideal - unul absurd și nelegitim, cu întreaga încărcătură de ură, defăimări, tensiuni, amenințări practicate, o sete de răzbunare – dușmănie împotriva **României**, producând astfel o stare de instabilitate în zonă, este cazul – în opinia noastră - să i se dea o replică corespunzătoare unei asemenea atitudini de neadmis, reproducând integral textul tratatului, care îi neagă fără drept de apel pretențiile aiuritoare și absurde, spre a risipi ceața prin care orbecăie și a pune capăt

incertitudinilor despre ceea ce, în mod clar, există și înceta cu deformările și echivocul prin care se urmărește inducerea în eroare despre ceea ce se află în vigoare, ca reglementare și obligativitate, punând, astfel, capăt unor tendințe nelalocul lor și tonului agresiv prin care se întrețin suspiciuni, împiedicându-se instaurarea bunei înțelegeri și a colaborării care ar trebui să existe între două state membre ale **Uniunii Europene**.

La urma urmei, *est modus in rebus, sunt certi denique fines!*

- Există un principiu din **dreptul canonic**, cu o aplicație generală, potrivit căruia cine tace, nu dezminte și nici nu respinge ceea ce i se impută, înseamnă că recunoaște în mod implicit ceea ce se spune despre el – *qui tacet, consentire videtur*. Dacă reprezentanții noștri nu știu acest lucru, să mai pună mâna pe carte, ca să nu rămână ignorați, iar calificați fiind, să-și poată în modul convenit îndeplini misiunea pe care nu există să și-o revendice; dar, dacă tac în mod deliberat, atunci este vorba despre cu totul altceva, adică lipsa de reacție la învinuire, generează îndoieli, confuzie și suspiciunea că afirmația ar fi adevărată; oricum, îl încurajează pe cel care face afirmația, invitându-l să continue și să insiste, deoarece arată că cei în cauză ar subscrie la pretențiile Ungariei sau, în orice caz, lasă a se înțelege ori se poate deduce un asemenea lucru; dar mai contează și dramul de demnitate a unei națiuni, ce nu poate fi la discreția oricui și nici negociată, pentru elementara rațiune că nu putem accepta învinuiri nefondate ori să fim terfeliți pe nedrept, în continuare; lipsa unei replici – nepunerea la punct, echivalează cu recunoașterea tacită a susținerilor făcute, o sugerează chiar, iar o asemenea atitudine este impardonabilă, dacă nu chiar periculoasă; decidenții noștri trebuie să înțeleagă că nu trebuie să faciliteze a asemenea tentativă, devenind părtași la comiterea unor asemenea acte împotriva propriei lor țări.

România se vede obligată, neavând cum să evite o asemenea replică explicită, iar fără nicio notă de ezitare, să demonstreze cu un răspuns direct la obiect, că totul este cât se poate de clar și că are la baza existenței sale, un temei legal solid și indiscutabil, arătând totodată și cine este acel stat care, persistând în pretențiile sale, nejustificate și nesăbuite, apelează la tot felul de malversațiuni și ajunge să impună o notă de răceală, suspiciune și neîncredere, tulburând desfășurarea normală a raporturilor dintre două state vecine , cu reflexe destabilizatoare în întreaga zonă. O replică față de campania deșănțată și fără vreun temei, reprezintă un gest normal și o mișcare justificată, de a aduce lucrurile pe făgașul lor corect, bazat pe respect și bună credință. Evitând replica, oferim motive spre a lăsa să se înțeleagă că ne îndoim de dreptatea pe care o avem sau că am fi chiar lași, iar afirmațiile necombătute generează o impresie generală de achiesare;

mai mult, atitudinea evazivă încurajează continuarea unei stări de confuzie, care ne pune într-o situație dezavantajoasă.

– În ceea ce privește **Basarabia** și **Nordul Bucovinei** – teritoriul pe care românii au fost, tot timpul, majoritari, dar supuși unei crunte stăpâniri străine, acea parte din **România** care ne-a fost luată cu japca și ținută cu forța, în împilare – o teribilă teroare asiatică și supusă unui proces crud de rusificare, este trist să constatăm acum, la momentul **Centenarului României Mari**, că nici după destrămarea închisorii popoarelor - fosta URSS, guvernele ce s-au succedat la **București** n-au făcut nimic substanțial, pentru revenirea acestor ținuturi la **România Mare**, deși blocajul menținut cu forța de **Rusia**, a încetat cu un sfert de veac în urmă; deplâng și atrag atenția că există o răspundere moral-politică, pentru faptul că **România** nu are încă un plan de refacere a **unității sale naționale** – pare că nici nu ar vrea să se constate existența unei asemenea acțiuni și pentru că șansele care existau nu au fost folosite, cu abilitatea și nici cu tragerea de inimă pe care o impunea obligația care este proprie unui ideal național, rămânând, totuși, la convingerea că acest lucru se va rezolva, până la urmă – *calendele grecești!*? O asemenea atitudine de pasivitate descurajantă trădează însă ezitare – poate nu sunt convinși, dacă nu chiar indiferență, arătând că guvernanților noștri nu le prea pasă, că se complac în această situație sau mai curând mimează, decât acționează cu adevărat².

Nu mai puțin, am fost martorii unor procese de **reunificare națională** – în cazul „națiunilor multinaționale”, ce au avut loc în lume (vezi cazul RFG, Vietnam ș.a.), dar nu s-a întâmplat la fel și în cazul României, și nici nu pare să-i intereseze pe guvernanții noștri un asemenea proces, ei fiind adepții unui inept și iresponsabil îndemn la resemnare – să lăsăm trecutul și să construim viitorul, adică să acceptăm toate nedreptățile care ni s-au făcut în decursul istoriei, persistând încă și să le ștergem din memorie, ca să nu se mai audă de ele – o colaborare ori răsplată a celor care ne-au făcut rău? o desăvârșire a procesului de revendicare - unificare a românilor pare să nu fie în vederile statelor influente – ceea ce nu surprinde câtuși de puțin, pentru că aceasta le-ar tulbura relațiile, dar mai ales pentru că *quod licet Iovi, non licet bovi* nu e pentru români. Cu toate acestea, românii au demonstrat că sunt în stare să-și păstreze și promoveze idealurile cu prețul vieții, să-și apere drepturile, chiar și atunci când acestea nu sunt pe placul celor Mari, care nu ne-au fost întotdeauna, favorabili; oare, guvernanții actuali nu mai știu ce au de făcut, ori au uitat că sunt români?! S-au atașat într-atât de mult valorii europene și s-au

² Ion M. Anghel – *Politica externă a României cu privire la Basarabia reflectată în activitatea diplomaților săi*, Universul Juridic, 2016, pg. 7-31.

europenizat într-o asemenea măsură încât, nu mai au conștiință națională, cunosc ei reprezentanți ai altor state care să aibă o asemenea atitudine? Dacă există un apetit special ce nu poate fi înfrânat, ca destinatari ai mângâiatului pe creștet, cu apelativul *good boy*, atunci asemenea amatori care și-l doresc ar trebui să aibă buna cuviință de a nu-l mai practica în numele românilor, pentru că, făcându-le un rău, să-i mai și umilească, pe deasupra.

• **Tratatul privitor la hotarele de răsărit ale României** reprezintă tocmai **temeiul juridic**, în baza căruia partea de răsărit a țării noastre - **Basarabia** și **Bucovina de Nord** - mereu sacrificate, spre liniștea și protejarea celorlalți români din dreapta **Prutului** și este documentul internațional fundamental ce poate fi, în mod justificat, invocat pentru înlăturarea nedreptăților. Nu trebuie niciodată și nicio clipă să se uite faptul că Pactul Ribbentrop - Molotov a jucat rolul de premisă a pretențiilor formulate de URSS prin ultimatumul din 1940, a fost și rămâne un act criminal din punctul de vedere al dreptului internațional în vigoare la acea dată. La 23 august 1939, pactul constituia o încălcare a tratatelor - Convenția de la Londra privind definirea agresiunii, Pactul Briant - Kellog, 1928, Convenția dintre România și URSS din 1933, prin care se recunoștea frontiera de pe Nistru și se angaja să nu facă acte de agresiune. Încălcarea tratatelor a fost considerată o crimă internațională în Tratatul de la Versailles, fiind condamnate și de către Tribunalul de Nuernberg.

Trebuie să menționăm că românii din dreapta **Prutului** au obligația morală și de sânge să-i aducă și pe aceștia, alături de ei, indiferent de eforturile și sacrificiile pe care ar fi puși în situația de a le face. Sloganul “ori Basarabia, ori Transilvania”, o jalnică sintagmă și formă explozivă de insinuare, șantaj și amenințare la un loc, ce se vrea a trece drept o chintesență a formulei prin care anunță fatalitatea ce și-o doresc dezlănțuită, de mare subtilitate politică, rostită din când în când de **Putin** și sugerată de **Viktor Orbán**, în realitate, o biată și mizerabilă expresie a cărdășiei infamante ruso-ungare, devenită fără scrupule și onoare o tradiție încă din vremea țaristo-habsburgică, perpetuată apoi în vremurile tulburi ale lui **Bela Kun**, dar și după aceea – pentru că obsesiile pernicioase se mențin în continuare, împotriva României, toate acestea trădează pofta nesătulă a unuia – pentru **Basarabia**, iar a celuilalt – pentru **Transilvania**, iar această zvâcnire instinctivă a lor are, din când în când, manifestări ce nu pot fi totuși ignorate la infinit; dacă urmărim cu atenție atitudinea sfidătoare a lui **Viktor Orbán** față de **Uniunea Europeană**, în care beneficiază de avantaje, și studiem prevederile constituționale, prin care se face referire la interesul **Ungariei** în zona carpato-danubiană, o formulă a iredentismului

(v. *European Parliament Resolution on the Revised Hungarian Constitution*)³ și apropierea vizibilă a acestuia de **Putin**, se desenează amenințător tandemul rus-ungar, care se menține peste secole și, de aceea, nu trebuie ignorat. Acesta este încă un argument pentru ca marșandajul malefic al acestora să nu fie trecut cu vederea, iar acest fapt reprezintă un argument în plus pentru publicarea textelor respective.

– Dar există, în sfârșit, o rațiune aparte – un eveniment irepetabil în istorie și care nu poate fi ignorat, minimalizat ori ținut în suspensie – de a publica documentele, ce este în egală măsură valabilă, pentru ambele cazuri – **Tratatul de la Trianon** și **Tratatul de unire a Basarabiei cu România**; este vorba despre **Centenarul României Mari** – eveniment național epocal, pe care îl așteptăm cu emoție și recunoștință, față de toți cei care și-au sacrificat viața, pentru înfăptuirea **României Mari**; nu avem dreptul să-i ignorăm ori să le desconsiderăm cinstirea ce cu pioșenie le-o datorăm; nu se cuvine (mai ales, guvernanții noștri nu au voie) să-l întinăm, prin minimalizarea importanței acestui eveniment sau prin trecerea cu vederea a documentelor prin care se legitimează existența noastră ca stat național, doar pentru că așa vor stăpânii unora; cei în cauză n-ar trebui să uite că și românii, la fel ca alte popoare, sunt liberi să-și decidă destinul și să trăiască împreună în aceeași țară, pentru că “umiliința și capul plecat doar subjugare a însemnat”. O asemenea atitudine, de minimalizare ori adaptare la circumstanțele oportuniste, indiferent de motivație, este nedemnă, lașă, jalnică și nu se poate justifica, sub niciun motiv; este degradantă, dar, mai ales, periculoasă, deoarece sugerează sau întărește convingerea dușmanilor **României** că ar putea face orice împotriva românilor; nereplicându-le, românii ar lasă impresia că s-au resemnat și că nu vor reacționa în caz extrem, acceptând să fie slugile altora, pentru că acesta le-ar fi destinul.

Mea Sponte, îmi propun publicarea textelor de mai jos, convins fiind de faptul că o asemenea acțiune reprezintă, doar un elementar - *minimum* - din ceea ce ar trebui să facem, *sine ira et studio*; dacă există unii care au altă părere în ceea ce privește inițiativa, nu este greu de înțeles despre cine ar putea fi vorba!

³ v. *Nether Bessarabia nor Transylvania în Quo vadis Romania*, Junimea, 2013, pg. 177 și 198-204.

I. CONFERINȚA DE PACE DE LA PARIS (implicațiile acesteia)

1. Importanța Conferinței

- **Conferința de pace** a avut loc la **Paris** – desfășurându-se în **Palatul de la Versailles**, în perioada 1918-1920.

Lucrările **Conferinței** – denumită, la vremea respectivă, “**Parlament al lumii**”, s-au deschis la 18 ianuarie 1918, sub **președinția franceză** – în persoana lui **Georges Clemenceau** - supranumit “**le tigre**” și în prezența reprezentanților a 35 de state, participând peste 10.000 de delegați; delegațiile **Marilor Puteri** – Franța, SUA⁴, Marea Britanie, Italia, iar mai târziu, Japonia - erau conduse de: *Georges Clemenceau, Thomas Woodrow Wilson, D. Lloyd George, Orlando* și *Saionji*. O influență colosală asupra desfășurării conferinței a avut-o Wilson, un fel de Zeus, căreia i se spunea și *Sfinxul cu pălăria de fetru*, cu declarația sa în cele 14 puncte. **Delegația română** era condusă de **I.C. Brătianu**, având în compunerea sa pe N. Mișu, Alex Vaida – Voievod, Victor Antonescu, C. Diamandy ș.a., ea sosind la Paris cu o săptămână mai târziu față de începerea lucrărilor.

– Pe lângă faptul că s-a pus capăt pe deplin și **definitiv** conflagrației dezlănțuite și ororilor teribile pe care, în mod inevitabil – ca o fatalitate, le-a implicat acest război mondial (încetarea operațiunilor militare avusese loc, prin **armistițiile** ce se încheiaseră deja), **Conferința de pace de la Paris (1918-1920)** a intrat în istorie, prin **anvergura ei unică** și inegalabilă de reuniune mondială, datorită problematicii complexe - delicate, ce a fost abordată și soluționată cu acest prilej, a notei radicale imprimate în ceea ce a statuat și, în consecință, a efectelor deciziilor adoptate, precum și ca urmare a numărului mare de tratate ce au fost convenite și semnate cu acest prilej⁵, ca fiind, probabil și rămânând ca atare, cea mai importantă reuniune internațională care a avut loc vreodată – un eveniment

⁴ Dată fiind contribuția SUA și ceea ce reprezenta ea în acest conclav, aceasta era considerată **Arbitrul Păcii** - un fel de **Mesia**.

⁵ Referitor la efectele unui tratat de pace, v. *International Law* by L. Oppenheim, vol. 2, seventh, ed. Longines, pp. 610-615.

epocal - “evenimentul fondator al lumii în care trăim”⁶; aceasta datorită atât numărului enorm al participanților (de pe glob și nu numai a celor europeni), cât și pentru deciziile îndrăznețe și novatorii pe care le-a adoptat, precum și prin urmările pe care le-au impus acestea; a fost **înlăturat** principiul existent la acea dată, al “echilibrului de forțe” sau al “compensațiilor” – tipic opresiv și anacronic, prin care se menținea subjugarea și împilarea popoarelor de către puterile vremii și au fost **proclamate** altele noi – cum este cazul **principiului progresist al naționalității**⁷, ce avea să ducă la instituirea unui alt mod de organizare a omenirii, ea constituindu-se în state naționale. **Conferința** nu numai că a pus capăt flagelului pustiitor și fără precedent – stabilind cine se face vinovat și cui îi revine **responsabilitatea**, suportând consecințele dezastrului, pentru declanșarea lui (inclusiv măsura de tragere la răspundere, pentru prima dată în istorie, a celor vinovați⁸); dar a legitimat, totodată, constituirea, precum și recunoașterea de noi state; a dat ori a permis redimensionări și noi poziții celor deja existente, prin constituirea de state național-unitare; a organizat și a dotat altfel comunitatea internațională cu noi structuri - **Societatea Națiunilor** - și reguli internaționale instituite, întărind ordinea juridică internațională; într-un cuvânt, a impus o altă evoluție a societății, a relațiilor între statele europene, cât și pe glob.

- Dar putem spune că, încă din timpul **Conferinței**, s-au conturat și noile tabere ce aveau să se constituie și să se consolideze și, respectiv, să se confrunte între ele, după numai două decenii scurse – cei care îi susțineau și-i apărau rezultatele – **ordinea versailleză** și cei nemulțumiți, care urmăreau o răsturnare a acesteia; excepția - ca reșezare - au făcut-o **Italia** și **Japonia**, în vreme ce **România**, abandonată de **Puterile Aliate și Asociate**, s-a oprit într-o poziție – cu ezitări, incoerențe, izolarea și eșecurile ce s-a dovedit a-i fi fatale. După această **Conferință**, relațiile tuturor statelor au fost influențate - unele în chip avantajos, altele afectate negativ (unele tratate au fost revizuite, iar altele chiar abrogate, ori puse în acord cu noile principii instituite și cu relațiile instaurate conform noilor realități; în cazul celor încheiate ulterior, s-a ținut seama de ceea ce se hotărâse la

⁶ v. Lucian Boia, *Primul Război Mondial (controverse, paradoxuri și reinterpretare)*, Ed. Humanitas, București, 2014, pg. 7.

⁷ George Sofronie, *Principiul Naționalităților în Tratatul de pace din 1919-1920*, Ed. Albatros, 1999.

⁸ Se prevedea în conformitate cu art. 226 și 228 din Tratatul de la Versailles, judecarea lui **Wilhelm II** (fostul împărat al Germaniei învinse) pentru crima de război constând în „ofensa adusă respectului sacru al tratatului”.

Conferință); toate aceste tratate trebuia să fie puse în concordanță cu noile repere – principiile și deciziile convenite cu acest prilej, ele constituind noul segment ce se adăuga la ordinea juridică existentă. Era pentru prima oară în istoria modernă, când zdruncinate fiind, se destrămau și dispăreau imperii, ce deveniseră forme vetuste și nelegitime de organizare a omenirii, fărâmițându-se în alte entități statale – **state naționale** care se formau, ori cele care își modificau dimensiunile, slobozind popoarele pe care le subjugaseră, schimbând ori trasând noi frontiere; unele popoare s-au eliberat - constituindu-se în state, altele s-au alăturat, întregindu-se ca națiuni ș.a. A fost instituită o nouă organizare a Europei fiind croită pe alte criterii – o altă hartă politică impusă, pentru partea importantă a omenirii – Europa și a fost creată totodată, o structură internațională la nivel mondial - ce avea ca menire menținerea păcii și securității, fără precedent - **Liga Națiunilor**; s-au instituit noi reguli de drept - a avut loc o dezvoltare progresivă a normelor juridice și s-a promovat cu mai multă perseverență, ideea de respect a normelor de Drept internațional, creându-se mijloacele de persuasiune adecvate; ceea ce s-a hotărât la **Conferință** – ca structuri statale noi sau modificate și ca dimensiuni ale acestora (frontiere, teritoriu, acces la fluvii și mări), care să fie cât mai viabile posibil, toate acestea într-o viziune nouă fiind, au făcut epocă în istoria omenirii, prin sensurile evoluțiilor imprimare și dezvoltările ce au urmat, ele dăinuind până în 1938-1940; dar, din păcate, din chiar acest moment, s-au și întrezărit fisurile păcii și carențele acestei noi organizări a societății internaționale – egoismul, competiția și lipsa de unitate a învingătorilor, punându-se la îndoială perenitatea acesteia și prefigurând, totodată, taberele (**pentru Versailles** și **contra Versailles**) ce aveau să se confrunte cu înrâncenare, în următorul război mondial. Din fericire, chiar și ceea ce a fost modificat – alterat în epoca post **Versailles** a răsturnărilor - a fost readus, în mare măsură, la forma inițială, în urma încheierii celei de a doua conflagrații mondiale, fiind vorba totuși de soluții, care având o bază obiectivă, au rămas definitive, până la urmă; Europa de astăzi are, cu mici rectificări, imaginea ce-i fusese trasată la **Conferința de pace de la Paris**.

- **Conferința de pace de la Paris** și **Tratatele** semnate în cadrul acesteia (1918-1920) rămân ca un eveniment unic în istoria omenirii, prin amploarea și radicalismul reglementărilor adoptate (ca ansamblu normativ, dar și ca număr de destinatari ai acestora, ca direcție a dezvoltării normale a relațiilor internaționale), al spiritului avansat - novatoriu al abordărilor, precum și a consecințelor pe care ele

le-au antrenat. Un efect aparte l-a avut pentru noi, românii, faptul că, scoțându-i, în sfârșit, de sub tirania și jugul asupritor al Austro-Ungariei și al Rusiei, pe cei de același neam cu noi, ne-am văzut realizat visul nostru de secole, reîntregirea – **România Mare**. Notăm, ca document internațional de importanță istorică, cu un impact profund - ieșit din comun, ce avea să domine viața internațională - adoptarea **Pactului Societății Națiunilor**⁹, reglementare care se regăsește în art. 1-26 din **Tratatele de la Versailles, Saint-Germain, Trianon, Neuilly și Sèvres**, printre semnatarii acestora figurând și **România**.

Dintre toate tratatele semnate în această perioadă (1914-1920), ca **importanță** (domeniile reglementate) și ca **efecte** – impact, ce s-au produs asupra noii situații geopolitice în Europa, la loc de frunte s-au situat acele tratate prin care, dându-se urmare și conformându-se deciziilor adoptate, s-au concretizat **reglementările** ce au fost stabilite de **Conferința de Pace** din 1918-1920. Constituind punct culminant și determinant, în acest ansamblu contractual bine structurat, rolul de paradigmă al acestor tratate – unul descătușat de vechile mentalități și debarasat de practicile anacronice anterioare și având o cu totul altă viziune și perspectivă, se va demonstra pe deplin, iar influența lor avea să se resimtă pe întreaga perioadă ce a urmat, pentru simpla, dar pertinenta rațiune, că se punea într-un mod tranșant punct situației vetuste și obstrucționiste ce existase la momentul declanșării războiului, ele fiind cele care au prevalat (se însănătoșea, astfel, cadrul juridic al relațiilor); în final, se desenase arhitectura noii construcții internaționale (erau legitimate statele existente, cu statutul ce li se stabilise și era creată noua structură – **Liga Națiunilor**), toate acestea fiind instituite de **Conferință** și garantate prin **tratatele** ce fuseseră încheiate, tocmai spre a da urmare deciziilor acesteia. **Regulile** convenite și impuse cu acest prilej constituiau **o nouă ordine juridică internațională**, ele reprezentând punct de plecare în abordarea respectivă și criterii de evaluare a admisibilității – ce este licit sau interzis, a oricărei probleme de relații din acea vreme, statele nemaiputându-se abate de la aceste reglementări statutare; statele își construiau un alt fel de relații, dintr-o altă poziție, într-un alt spirit și de altă factură; avea loc o nouă așezare a

⁹Așa cum se remarcă în literatura de specialitate, ideea înființării unei organizații internaționale, ca o cheie de boltă a sistemului după Primul Război Mondial, nu era tocmai nouă (planul himeric pe care *Sully* i l-a atribuit lui *Henric al IV-lea*); ca precedent, este menționată Sfânta Alianță și sistemul Congreselor care constituiau un organism colectiv pentru Europa – ceea ce prin menținerea tratatelor de la Viena, i-a asigurat pacea pentru mai mult de 30 de ani.

relațiilor, în cadrul comunității internaționale, iar politica externă practică de state avea alte obiective – relații pașnice și de cooperare, precum și de creare a unei securități colective, iar diplomația dusă de noile state era diferită de cea de dinaintea **Conferinței de pace**. Acest lucru - noile realități create și regulile corespunzătoare ce fuseseră instituite spre a le reglementa pe acestea - constituia un nou cadru – unul reînșănătoșit, pe noi baze juridice, cu atât mai important pentru noi, românii, vital chiar, dat fiind faptul că **România Mare** constituia rodul acelui eveniment extraordinar de favorabil pentru noi – **Conferința de pace**; pentru noi, era o nouă eră și cale favorabilă ce ni se deschisese. Beneficiind de noul context, **România** se afla în starea de a trebui - era imperativ pentru ea, să susțină rezultatele acesteia, deoarece numai așa putea să se mențină ea ca stat independent și suveran, în noile frontiere ce îi fuseseră stabilite și să se bucure de avantajele concesionate, în condițiile de securitate de care avea nevoie, doar atâta vreme cât și tratatele încheiate rămâneau în vigoare, se aplicau, nefiind puse în discuție ori blocate.

- **Implicațiile Conferinței de pace de la Paris** au depășit limitele spațiului european, ele având un ecou mondial și în continuă extindere. **Poziționarea statelor** față de **Conferință** - de deciziile acesteia și de **Tratatele** semnate cu acest prilej, inclusiv în ceea ce privește efectele lor în timp, ecoul și implicațiile produse, precum și tratamentul acordat, toate acestea pot fi constatate și au fost consacrate ca atare, în actele internaționale convenite de statele participante, printre care figurează și SUA - care a jucat un rol esențial, în luarea deciziilor adoptate la **Conferință**, toate aceste state participante au fost legate, prin ceea ce s-a stabilit și la care s-a subscris în mod solemn, devenind opinie dominantă și acceptată ca atare; efectele tratatelor și deciziilor **Conferinței** s-au răsfrânt chiar și asupra celorlalte puteri neparticipante (în special, cele europene) – aceste reguli devenind practica internațională în materie general acceptată, deoarece undă de propagare și de influențare a reglementărilor statuate venea de la **Conferință**, astfel încât instituirea lor nu putea să nu se răsfrângă în timp și asupra întregii comunități internaționale; *cum* **Dreptul internațional** din acel timp era unul **european**, iar regulile acestuia se aplicau și în zonele aflate sub dominația sau influența **statelor europene** – dată fiind autoritatea lor, această **dimensiune regulamentară** s-a extins și mai mult; pe de altă parte, statele învinse nu aveau alternativă - ele fiind obligate și constrânse să se conformeze, în

mod strict, măsurilor ce li se impuseseră, deoarece acestea purtau răspunderea pentru declanșarea războiului și trebuiau să suporte consecințele; sub sancțiunea aplicată, inclusiv a constrângerii exercitate prin forță (ori a garanțiilor instituite pentru impunerea și menținerea păcii), trebuia, deci, să li se dea urmare, pentru ca statele învingătoare să poată beneficia de noile reguli ce le instituiseră și de avantajele ce și le atribuiseră; celelalte state – chiar dacă nu fuseseră implicate în conflict, spre a fi destinatarii direcți ai acestor măsuri, nu puteau totuși, nici ele, să nu țină seama de schimbările structurale ce se produsese; domina o altă filozofie politică și cu un nou sens și era un alt raport de forțe care se instaurase - existau noi parteneri sau chiar unii vechi, dar și aceștia se aflau, de această dată, într-o altă postură - cu alt statut, greutate și comportament, impuse; erau altele problemele cu care se confrunta acum omenirea și noi preocupări își făcuseră apariția, un alt mod de abordare etc. Ca atare, lumea care a ieșit din purgatoriu - deliberările **Conferinței** – constituia, altceva, decât ceea ce fusese până atunci; era vorba de o nouă eră în organizarea relațiilor internaționale, o nouă ordine politico-juridică instaurată, ce cuprindea și se răsfrângea asupra întregii omeniri – o ordine mondială instaurată.

Consecința implacabilă, fără alternativă lăsată, a instaurării acestei **ordini mondiale**, s-a concretizat în faptul că se impunea, în mod necesar, organizarea și ducerea luptei spre a menține cât mai mult, a dezvolta și consolida starea de fapt, precum și ordinea ce se instaurase împotriva contestatarilor; dar această preocupare se impunea și ca urmare a unor evoluții ce antrenau modificări ale situației prevalente la data **Conferinței** și care deveniseră anacronice; această linie în politica externă a marcat și a brăzdat adânc, întreaga istorie – în special, pe cea europeană care a urmat, până când a avut loc prăbușirea **ordinii versailleze**; dar și modul de gândire și abordarea în domeniul relațiilor internaționale evoluaseră în aceeași direcție.

În ceea ce privește ecoul pe care l-a avut în opinia publică de atunci, **sistemul** instaurat la **Versailles** de puterile mondiale - valoarea juridico-politică a deciziilor, autoritatea proclamațiilor adoptate de **Conferință** și legitimitatea tratatelor semnate, precum și declarațiile și opiniile personalităților din acea vreme - ce se bucurau de un înalt prestigiu și autoritate morală, prin care își exprimau în mod clar - opțiunea aprobativă și susținerea pentru această nouă ordine instituită și viziune conturată, **România**, în noua ei postură, s-a aflat în

mod categoric, pe aceeași linie pozitivă de păstrare și întărire - promovare a sistemului de la **Versailles**, întreaga sa politică externă fiind orientată spre a servi tocmai acestui scop; ca beneficiară a acestuia, România era cea mai interesată în promovarea sistemului instaurat și nu putea să nu rămână fidelă, până la capăt.

Implicațiile - natura și întinderea reglementărilor ce au fost statuate, cu privire la **România**, care a devenit **România Mare** - încep de la **consolidarea** în continuare, a **statalității sale**, apoi menținerea **legitimității** accederii ei în comunitatea internațională, într-o poziție favorabilă cu noul său statut de **stat unificat – întregit** al neamului românesc, având alte dimensiuni¹⁰ și, în consecință, cu o statură și un potențial sporit de afirmare în societatea internațională și un viitor promițător ce se desena în dezvoltarea sa, ce atesta viabilitatea statalității sale, cu noi capacități de participare și de a se impune ca actor demn de luat în considerare în arena internațională, inclusiv în ceea ce privește statutul ce i se cuvenea și includerea ei printre beneficiarii efectelor ce au apărut la încheierea războiului, a drepturilor ce-i reveneau la reparații și despăgubiri de război, împreună, desigur, și cu obligația ce-i incumba, de a-și plăti datoriile acumulate (ca urmare a cheltuielilor necesare pentru ducerea războiului, ori pentru reglementarea consecințelor ce decurgeau în urma stabilirii noilor linii de frontieră) și onora toate angajamentele asumate la Conferință, inclusiv în ceea ce privește vecinătatea ce se crease, cu probleme de populație, cele referitoare la succesiunea de state, în ceea ce privește tratatele, bunurile, datoriile și arhiva, cele legate de teritoriul cedat ș.a. **România** chiar era **mare** și avea acum un rol important de jucat în viața internațională, contând ca un actor de bază în zonă – așa cum s-a și văzut apoi.

– Deciziile luate la **Conferință** și documentele adoptate în cadrul acesteia au fost cardinale, decisive chiar, pentru Europa, iar în fapt, pentru întreaga omenire; aceste decizii au stabilit un nou echilibru în raportul de forțe la scară mondială, au instituit reguli care au făcut epocă în istoria omenirii – în locul politicii “echilibrului de forțe” și al „compensațiilor” – principiile după care era condusă și oprimată omenirea sau cel al **panslavismului** - care ducea la expansiune și cotropirea altor popoare, a fost instituit “**principiul naționalităților**”, care a dat **legitimătate deplină** modului de organizare a lumii,

¹⁰România depășea, ca teritoriu (295.049 km²), suprafața actuală a Marii Britanii și Irlandei de Nord, situându-se pe locul 9 în Europa, iar ca populație, era pe locul 8.

după care este orânduită omenirea, și în prezent¹¹; dar, aceste acte au constituit și cele mai însemnate **tratate** pe care s-a bazat **existența statului român** - în forma în care el s-a realizat, ca **România Mare**, sistemul de **Tratate de la Versailles**; într-un fel, aceste **tratate** au constituit “actul de stare civilă” – titlu de fundamantare și de confirmare la nivelul comunității internaționale, a existenței **României** ca **stat întregit**, documentele prin care s-a conferit legitimitatea noii sale construcții statale; au fost tratate de consacrare a statalității și drepturilor sale, dar și de propulsare a ei, ca actor internațional în noua structură a lumii; însăși reîntregirea României și proiectarea ei, ca unul dintre membrii vizibili ai societății internaționale, cu un cuvânt de spus, au devenit act notabil al vieții internaționale – *urbi et orbi*, ca urmare a deciziilor adoptate la **Conferința de pace**. După cum magistral s-a afirmat, “**România Mare** este rezultată din lupta seculară a **Europei Națiunilor**, împotriva **Europei imperiilor**”.

Referindu-se la valoarea politico-juridică a **Tratatelor de pace** de la Paris, un reputat specialist român¹² se exprima în următorii termeni: „Tratatele de pace din 1919-1920, care refac întreaga Europă continentală, reprezintă pilonii juridici ai noi Comunități internaționale”; aș adăuga mențiunea că acestea reprezintă “actul de naștere și al Europei de astăzi”, deoarece după încheierea celei de-a doua conflagrații mondiale (1941-1945), s-a revenit la formula ce fusese consacrată la **Versailles**, în ceea ce privește statele existente, cât și frontierele lor; în cazul **României** însă, nu au avut loc, din păcate, modificări cu privire la teritoriile cedate în 1940, decât parțiale. În ceea ce privește **România**, **Conferința de la Paris** a imprimat pe de o parte, **direcția politicii sale externe** pentru perioada care a urmat și i-a stabilit alianțele, iar **diplomația** aferentă i-a fost croită pe logica acesteia și care era în interesul ei; pe de altă parte, i-a impus acele tratate ce trebuiau încheiate de ea, în virtutea Tratatelor de bază de la **Versailles** – spre a da urmare logică contextului în care s-a ajuns și a încheia, în deplină coerență, cadrul juridico-politic în sensul acestora și al alinierii politicii sale externe la noul cadru ce a fost instituit, în vreme ce alte tratate pe care le-a încheiat decurgeau din participarea normală a **României** la viața internațională - adică relațiile pe care ea le menținea ori le stabilea cu alte state (inclusiv cu noile

¹¹Viorica Moisuc, *Istoria Relațiilor Internaționale (până la mijlocul secolului al XX-lea)*, Ed. Fundația România de mâine, pg. 66-72.

¹²George Sofronie, *Principiul naționalităților în Tratatatele de pace din 1919-1920*, Ed. Albatros, București, 1999.

state – cu unele dintre ele având frontiere comune, dar și în interesul de a dezvolta o cooperare strânsă, în vederea asigurării securității de stat), fiind reglementate probleme de interes comun, potrivit cu evoluția și stadiul relațiilor internaționale din acea perioadă, integrându-se necondiționat în sistemul de la Versailles și rămânând în cadrul acestuia, până la sfârșit.

2. În ceea ce privește desfășurarea Conferinței de pace¹³

La **Conferința de pace**, a avut loc încălcarea flagrantă și brutală a principiilor ce se aplică în orice conferință internațională de state - când participarea se face în condiții de **egalitate** a statelor; aceasta a constat în împărțirea **arbitrară** a statelor **învingătoare** în **state mari** - care erau “state cu interese generale”- reprezentate în toate comisiile și întrunirile, precum și în dictarea de către ele a tuturor soluțiilor, **state mici** - “state cu interese limitate” - acestea din urmă neavând dreptul să participe nici la ședințele în care se discutau probleme care le priveau pe ele, în mod direct, și **state neutre și statele în formare** - care-și exprimau poziția în scris și erau ascultate, referitor la problemele lor¹⁴. Notăm faptul că organizarea și desfășurarea **Conferinței** au avut un caracter discreționar - dictatorial, umilindu-i pe **co-beligeranții** care, în timpul războiului, fuseseră utili ca aliați la vreme de ananghie și care nu ezitaseră în a face sacrificii enorme; acesta a fost și cazul **României**.

Din această poziție fundamentală - ce nu putea fi pusă în discuție, constituind un *datum integrum* intangibil, **Cei Mari** decideau totul, discreționar și într-un mod cât mai profitabil pentru ei, menajându-i în același timp, pe cât posibil, pe marii învinși (vezi atitudinea SUA față de imperiul austro-ungar, care a acceptat abia în final desființarea acestuia), ce se conturau a fi viitorii lor parteneri și acordându-le statelor mici din **Antantă**, doar statutul necesar – cu parcimonie recunoscut, spre a nu deveni competitorii lor; la toate acestea, se adăuga grija de a ține în frâu și dirija toate statele.

Pe de altă parte, **Marile Puteri** au impus prevederi, în **Tratatele de pace**, cu privire la **protecția minorităților** aflate pe teritoriul statelor mici, existente ori

¹³Ref. România la Conferința de pace, v. Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, Ed. Științifică și Enciclopedică 1989, pg. 472-495; Lucian Boia, *op.cit.* pg. 86-105

¹⁴v. Constantin Vlad, *Diplomația secolului XX*, Fundația Europeană Titulescu, București, 2006, pg. 58

create în urma deciziilor **Conferinței**; aceste reglementări nu li se aplicau și lor. Dar normele preconizate aveau un caracter **supraconstituțional**, pe care statele în cauză erau obligate să le includă în legislația lor, consacrand astfel dreptul statelor mari de a interveni în afacerile interne ale acestora – ceea ce constituia acceptarea unei forme de dependență¹⁵. Menționăm faptul că, luând atitudine față de aceste măsuri, **I. C. Brătianu** a confirmat, printr-un document, că România “asigură egalitatea deplină de drepturi și obligații politice și religioase”, adăugând însă că acceptă “orice dispoziție pe care statele care fac parte din **Liga Națiunilor** o vor admite pe propriile teritorii” și că “nu va putea, în niciun caz, să admită intervenția guvernelor străine, în aplicarea legilor sale interne”.

3. Reglementări instituite și decizii adoptate de către Conferința de pace¹⁶

Constituind una dintre **Puterile Aliate și Asociate**, **România** a participat și ea la **Conferință**, devenind parte la **toate** reglementările acesteia: **Tratatul de pace dintre Puterile Aliate și Asociate și Germania (Versailles, 28 iunie 1919)** – care constituie **trunchiul fundamental** al reglementărilor – punct de referință al tuturor deciziilor **Conferinței** (document ce decurgea din dimensiunile adversarilor care s-au înfruntat) și din care decurg ori sunt preluate chiar reglementări, în toate celelalte tratate, ideile acestuia fiind omniprezente în întregul ansamblu al reglementărilor statuate; un document **fundamental, diriguitor și determinant**, prin spiritul lui – în care se stabilesc condițiile păcii cu **Germania** învinsă și constituie totodată, **actul** prin care s-a înființat **Societatea Națiunilor și Organizația Internațională a Muncii**¹⁷; **Tratatul de pace dintre Puterile Aliate și Asociate și Austria (Saint-Germain, 10 septembrie 1919)**, România fiind parte și la **Aranjamentul privind contribuția la cheltuielile de eliberare a teritoriilor fostei monarhii austro-ungare (Saint-Germain, 10 septembrie 1919)**, precum și la **Convenția referitoare la comerțul cu arme și muniții** (10 septembrie 1919); la **Tratatul de pace dintre Puterile Aliate și Asociate și Bulgaria (Neuilly, 27 noiembrie 1919)**; **Tratatul de pace**

¹⁵României i s-a impus ca prevederile din Statutul privind minoritățile (Tratatul de la Saint Germain – art. 2-8) să fie recunoscute drept legi fundamentale în legislația sa.

¹⁶v. o prezentare a conținutului tratatelor în Ion Ionașcu, P. Bărbulescu, Gh. Gheorghe – *Tratatele internaționale ale României* (1354-1920), Ed. științifică și enciclopedică, București, 1975, pg. 420-450.

¹⁷În toate tratatele de pace sunt reproduse, în partea introductivă a acestora, prevederile cu privire la Societatea Națiunilor și O.I.M.

dintre Puterile Aliate și Asociate și Ungaria (*Trianon*, 4 iunie 1920); **Tratatul de pace încheiat de Puterile Aliate și Asociate cu Turcia** (*Sèvres*, 10 august 1920); **Tratatul dintre România și Franța, Marea Britanie, Italia, Japonia cu privire la Unirea Basarabiei cu România** (*Paris*, 28 octombrie 1920); **Tratatul încheiat între principalele Puteri Aliate și Asociate și România, Polonia, Statul Sârbo-Croat-Sloven și Cehoslovacia** (*Sèvres*, 10 august 1920); **Tratatul asupra minorităților**, încheiat cu principalele **Puteri Aliate** (*Paris*, 9 decembrie 1919) și **Tratatul pentru rezolvarea anumitor chestiuni ridicate de dizolvarea monarhiei austro-ungare** (*Sèvres*, 10 august 1920); la toate aceste tratate, și **România** este parte¹⁸.

Și regimul aplicabil **Dunării**¹⁹ a fost reglementat prin Tratatetele din sistemul *Versailles* – când, în modul ce se obișnuia, s-a asigurat supremația intereselor **Marilor Puteri, în dauna statelor riverane**, pe al căror teritoriu curge acest fluviu – fiind **promovat principiul internaționalizării fluviilor și cursurilor de apă de interes internațional**²⁰.

¹⁸A se vedea Viorica Moisuc, *op.cit.*, despre Tratatetele cu Germania de la Versailles (1919), la pg. 97 – 98, despre Tratatul cu Austria de la Saint Germain (1919), la p. 98 și despre Tratatul cu Ungaria de la Trianon (1920), la p. 98–99. Referitor la tratatele adoptate în cadrul Conferinței de pace de la Versailles, a se vedea Aurel Preda Mătăsaru, *Aspecte teoretice, practice și diplomatice românești în domeniul tratatelor politice*, Lumina Lex, 2007, p. 188–420.

¹⁹Despre regimul de navigație pe Dunăre, v. Paul Gogeanu, *Dunărea în relațiile internaționale*, Editura Politică, 1970, pp. 176-181.

²⁰Diferențele României cu ceilalți parteneri ai săi în Comisia Europeană a Dunării apăruseră încă de la Tratatul de la Londra (1883) – pe care România îl recunoscuse, când C.E.D. își extindea competențele (având dreptul de reglementare a navigației, judecarea infracțiunilor la regulile de navigație și aplicarea de sancțiuni) asupra sectorului Galați-Brăila, lezându-i jurisdicția sa teritorială; la cele două Conferințe de la Paris, competențele C.E.D. au fost însă extinse în amonte de Brăila și pe brațul Chilia. Diferențele privind competența cu autoritățile române au apărut după anul 1920, când C.E.D. a comis acte de imixtiune în activitatea organelor portuare române din sectorul de navigație Galați-Brăila. Deși au intervenit unele înțelegeri (*modus procedendi* în 1922 și apoi, un *modus vivendi* – limitând tronsonul de la gura Prutului), Marea Britanie a cerut în numele ei, al Franței și Italiei, în 1924, ca Societatea Națiunilor să se pronunțe cu privire la prevederile art. 346, 348 și 349 din Tratatul de la Versailles. Diferendul a durat mai mulți ani de-a rândul și întrucât nu s-a putut soluționa la S.D.N., s-a convenit supunerea lui la **Curtea Permanentă de Arbitraj** (Haga). Au fost implicați în susținerea cauzei noastre, juriști de anvergură ai vremii (prof. De *Visscher*, fostul Președinte al Franței – *Al. Millerand*, *Anzilotti* ș.a.), fiind invocate atât Tratatul de la Versailles, cât și Convenția de la Barcelona. Cu toate argumentele existente magistral prezentate, Avizul C.P.A. ne-a fost defavorabil: s-a recunoscut că C.E.D. are în sectorul Dunării Maritime care se întinde între Galați și Brăila, aceleași competențe, ca și în sectorul în aval de Galați (adică Dunărea Maritimă începe de la Brăila). Protocolul interpretativ din 1920 era considerat a fi fără valoare – soluție ce nu lega România, ca un act de brigandaj

Lista de mai sus a tratatelor trebuie completată cu ceea ce s-a convenit în privința despăgubirilor de război: **Acordul între Aliați pentru reglementarea anumitor chestiuni referitoare la aplicarea tratatelor de pace și a învoielilor complementare**, încheiat cu Germania, Austria, Ungaria și Bulgaria – state învinse (*Spa*, 1920) – unde au fost stabilite și ce cote-părți îi revin **României**, din reparațiile puse în sarcina statelor învinse; România nu a acceptat acea cotă care i se repartiza-se, dar ulterior a beneficiat de această atribuire.

Conferința a însemnat un mod de **consfințire a păcii** – cu avantajele ce li se cuveneau învingătorilor și corelativ, răspunderea celor învinși și de stabilire a termenilor în care să fie organizate și să se desfășoare relațiile dintre ele (ca finalitate, măsuri și mecanisme); de subliniat, este faptul că s-a constatat, totodată, și **destrămarea imperiilor**, consacrand noua arhitectură a Europei, ce rezulta din aplicarea **principiului naționalității**²¹, ce a fost pus la baza constituirii unor state, cu recunoașterea de noi state – unele emergente, altele transformate și, oricum, cu modificări teritoriale substanțiale și transfer de populații; au avut loc regrupări și desprinderi din coaliții și reasezări în cadrul Europei, stabilind raportul de forțe ce se impunea, ca urmare a încheierii conflictului, pe criteriul de **stat național**.

Recunoașterea și promovarea **principiului naționalității**, a reprezentat în plus, o adevărată schimbare de paradigmă în evoluția Dreptului internațional, prin plasarea **ființei umane** în centrul **reglementărilor internaționale**; este vorba despre o nouă orientare în evoluția Dreptului internațional, deoarece prin punerea **principiului naționalității** la temelia societății și a structurilor statale din care este alcătuită comunitatea internațională, **omul**, din **obiect** de reglementare ce era până atunci, devine un criteriu în raport de care se organizează societatea, el însuși un **titular de drepturi**, iar în anumite condiții, chiar subiect de Drept internațional. Această nouă evoluție marchează un pas înainte, în direcția **umanizării** Dreptului internațional (punând omul în centrul reglementărilor), iar un segment foarte important al acestuia constă tocmai în recunoașterea și punerea drepturilor omului în centrul reglementărilor internaționale. Fiind pus la baza

internațional (v. Ștefan Stanciu, *Nicolae Titulescu et la souveraineté de la Roumanie au Danube maritime*, Ed. Le Brontosaurus, pp. 161-202).

²¹Despre principiul naționalității, marea revoluție care s-a produs în viața internațională prin proclamarea acestuia, câtă importanță a avut aceasta pentru țara noastră, v. George Sofronie, *Principiul naționalității în Tratatul de pace din 1919-1920*, Editura Albatros, București, 1999, pp. 182-240 în special.

soluțiilor adoptate de **Conferință, principiul naționalității**, principala decizie ce s-a impus, ca o consecință a acestui război mondial - consemnată la **Conferința de pace de la Versailles** s-a materializat în plan statal, în descompunerea **marilor imperii multinaționale și opresive** (adevărate închisori pentru națiunile europene) – un proces ce avea să se desfășoare și săvârși, odată cu încetarea războiului²², să se legitimeze și să se concretizeze în tratate (care învederau în ce situație fuseseră ținute populațiile aflate sub dominație – tratamentul nedrept, inuman, imoral impus de acele stăpâniri vetuste și de-a dreptul barbare). Dacă în cazul unora dintre imperii, precum **Germania**, a avut loc doar o ajustare a frontierelor sale cu vecinii (cedarea Alsaciei și Lorenei) și pierderea de colonii, **Imperiul Austro-Ungar**, zdruncinat din țătâni, a explodat, făcându-se țăndări - *finis Austro-Hungariae!* Nu numai că cele două componente odioase, **Austria și Ungaria**, s-au despărțit, dar aflându-se în degringoladă, fiecare dintre ele căuta cu disperare, diverse formule de salvare și de menținere, pe cât se poate, a stării existente, ajungând chiar până la conflicte între ele; desprinzându-se una de alta, pe principiul *sauve qui peut*, încercau să se prezinte și să-și dreagă imaginea, în mod penibil și trufaș afișate, altfel decât deveniseră și cum erau în realitate; reducându-se la niște stătulețe insignifiante, treceau acum, de la megalomania ofensator afișată, la starea de disperare în care se zbăteau – venise timpul judecății istoriei. Ca urmare a faptului că, prin **Tratatul de la Versailles**, s-a recunoscut și s-a aplicat **principiul naționalităților** și de către celelalte state, s-a ajuns la restabilirea **statului independent și suveran polonez** și s-a recunoscut independența **statelor baltice**; alte state s-au întregit; i s-a impus **Germaniei** renunțarea, în favoarea **Puterilor Aliate și Asociate**, la toate drepturile sale asupra teritoriilor de dincolo de mări.

Deși s-a intenționat – după cum s-a susținut cu insistență și ardoare să se creeze state viabile, pentru că doar în acest mod s-ar fi ținut seama de imperativul comandamentului suprem – cel al realizării unei **păci durabile și fără fisuri**, autorii noii ordini internaționale au trebuit totuși să se mulțumească cu o aplicare aproximativă –parțială, a **principiului naționalităților**²³ și nu s-a mers cu consecvență până la capăt cu această măsură. Neaplicând complet **principiul**

²²A se vedea modul în care era apreciată situația Austro-Ungariei de către *David Lloyd George* – „fapte săvârșite și ireversibile” sau „ceasul Austro-Ungariei a trecut” în *Memoirs of the Peace Conference*, vol. I, 1929, pp. 50-51, citat din Viorica Moisuc, *op. cit.*, pp. 96-97.

²³George Sofronie, *op. cit.*, p. 145.

naționalităților și ignorându-se prevederile din tratatele încheiate, un număr mare de români a rămas în afara granițelor țării noastre și, în general, nici nu au fost atinse în întregime, scopurile avute în vedere de **Conferință**. Drept urmare, cu toate că la baza noii organizări a Europei a stat **principiul naționalităților**, **România Mare** nu i-a cuprins, între hotarele sale, pe toți românii, rămânând astfel, pe dinafară, cei din Vest (până la Tisa), din Est (Transnistria) - la care se referea marele istoric român **Nicolae Iorga** în 1918²⁴, precum și cei de pe Valea Timocului.

Dar destrămarea imperiilor devenite anacronice – unde se aflase sub opresiune o populație imensă, de diferite naționalități - a antrenat după ea și **modificări de frontieră** – unele noi, altele corectate și adaptate, cu **schimbări de cetățenie** și modificare de **statut juridic** (naționali din fostele imperii opresive, devenind ei înșiși minoritari, în statele succesoare); în acest context, i s-a impus **României** adăugarea la **Tratatele** încheiate a **Tratatului minorităților** ; acest fapt a declanșat însă protestul noilor state – România, Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia și Grecia, pentru că se adoptaseră, în realitate, măsuri în scopul de a prezerva în noile state, interesele fostelor imperii sau ale rămășițelor acestora; aceste reglementări impuse aveau un caracter discriminatoriu față de unele state mici, care făcând parte și ele din rândul **Puterilor Aliate**, aveau dreptul, totuși, la un tratament de **învingător** și nu de stat **învins**; diferența de tratament aplicată avea și un caracter ofensator, desconsiderându-le.

Statutul juridic al minorităților a constituit una dintre cele mai delicate probleme de reglementat la **Conferință** – inclusiv, pentru țara noastră. Dacă până la **Conferința** de la Paris, jumătate dintre români se aflaseră în afara granițelor **României** - sub o stăpânire străină, **România Mare** – statul național unitar rezultat - avea și ea un profil multietnic și multicultural; cu toate acestea, constituia cea mai omogenă structură națională dintre toate statele succesoare ale Austro-Ungariei, în vreme ce rămânea în afara granițelor țării un număr important de români. Tratamentul ce urma să fie acordat minorităților etnice – care, într-adevăr, trebuia reglementat printr-un statut, avea un impact ce nu putea fi ignorat, în ceea ce privește viabilitatea noii structurii statale, dacă nu chiar existența statului, ca atare – așa cum s-a și văzut mai târziu; de aici, importanța

²⁴*Românii de peste Nistru. Lămuriri pentru a-i ajuta în lupta lor*, ed. Excelsior, Slatina, 1990, p. 7; v. Ioan Popa, Luiza Popa, *Românii, Basarabia și Transnistria*, p. 49.

crucială pe care o avea găsirea unei formule judicioase și, totodată, rezonabile în conținutul ei, dar și prudența cu care acest regim trebuia să fie constituit. Așadar, punând **principiul naționalității** la baza soluțiilor adoptate de către **Conferință**, atât constituirea de noi state cât și modificarea teritoriului celor existente, în urma prăbușirii imperiilor, atrăgeau convenirea de soluții și pentru cazul minorităților naționale; de aceea, în prima versiune a proiectului **Pactului Societății Națiunilor** (art. 21), se menționase - cu titlul de soluționare democratică - **principiul protecției minorităților**, ce urma să aibă o aplicație generală; aplicarea acestui principiu, la scară mondială, implica însă desființarea imperiilor coloniale existente la acea dată (reprezentantul Marii Britanii s-a opus, în mod categoric, includerii acestei prevederi). În această situație, **T.W. Wilson** a sugerat înscrisura clauzei, numai în cazul statelor care au apărut ori care și-au desăvârșit unitatea lor națională, în urma încetării Austro-Ungariei, o inconsecvență regretabilă și nejustificată, dar și multă ipocrizie, deoarece tocmai tratamentul minorităților se afla la originea războiului. **Marile Puteri** nu numai că se exceptau pe ele, derobându-se de la o asemenea obligație – preservându-și poziția lor neatinsă de metropole, dar ele își creau în plus și o modalitate de a interveni în treburile interne ale statelor mai mici – se declanșa un mecanism de a le controla pe acestea. **Principalelor Puteri** nu li s-a impus un regim de protecțiune pentru **minoritățile naționale** de pe teritoriile lor – deși, pentru identitate de situații, era cazul; ele au fost călăuzite – așa cum bine observa, în 1919, **Președintele Consiliului polonez, Paderewski** – de ideea că remanierea statutului teritorial al unor state create sau mărite ar implica și necesitatea unei protecțiuni în beneficiul locuitorilor acestora care **schimbă regimul de suveranitate**; lor nu li s-a aplicat acest regim, deși delegațiile interesate (inclusiv **I.C. Brătianu**) au condiționat această aplicare de generalitatea obligativității (pentru toate statele). Nici nu erau consultate, măcar, statele respective, devenite state succesoare, atunci când veneau în discuție aspecte ce țineau de dezmembrarea **fostului imperiu austro-ungar** – o problemă în care **România** era direct interesată și i se impuneau, în mod dictatorial și umilitor, sarcini și îndatoriri, în compensație. **România** a respins această cerere și a propus o altă formulare²⁵.

Mult mai mult chiar, fără să fie consultată la încheierea **Tratatului de la**

²⁵ Referitor la problema minorităților la Conferința de pace, vezi Aurel Preda, *op. cit.* pag. 195-198, 211-212.

Trianon în problema minorităților, **României** i-au fost impuse obligații, la fel ca și la **Congresul de la Berlin** (1878), în **temeiul egalității tuturor cetățenilor**, indiferent de etnie; în cazul de față, făcând însă un pas înainte, i se cerea chiar să accepte obligația de a se adopta reguli speciale de ocrotire a minorităților, scopul real fiind să li se ofere **Marilor Puteri** posibilitatea unei imixțiuni permanente în afacerile interne ale țărilor mici (în termenii „România ... acceptă dispozițiile pe care aceste puteri le vor găsi necesare pentru a proteja în România interesele locuitorilor care se deosebesc de majoritatea populației...” – prevedere care confirmă, cum nu se poate mai bine, acest lucru).

Față de textul ce ne fusese propus – în sensul că **România** a acceptat ca principalele **Puteri Aliate și Asociate** să stabilească prevederile pe care le considera necesare pentru protecția minorităților - **delegația noastră** s-a opus în mod categoric, deoarece, prin aceasta, i se încălca suveranitatea de stat (“niciun stat independent, oricare i-ar fi întinderea, nu se cuvine să accepte un asemenea control... nu există ... în ceea ce privește independența, state mari și state mici ... înțelegem să avem la noi ... tot atâta libertate și independență ca oricare mare împărăție”). Cum delegațiile **Marilor Puteri** refuzau să accepte un text de compromis, animozitățile și presiunile s-au accentuat, iar șeful delegației române a părăsit **Conferința**.

Ofensiva din 1919 – în timpul **Conferinței de la Paris** – a armatei române, aruncând armata ungară peste **Tisa** și ocupând **Budapesta**²⁶, a provocat o reacție dură, față de **România** (o reacție negativă din partea **Consiliului Suprem** și **Comisiei Militare Interaliat**e, față de intrarea armatei române în **Transilvania** și **Ungaria** – când noi fuseserăm cei atacați și trebuia să reacționăm), dar această acțiune a condus la căderea lui **Béla Kun** (anarhistul care voia unirea guvernului de la Moscova cu cel de la Budapesta) și la restabilirea ordinii în această zonă²⁷; reamintind despre bolșevismul unguresc și rolul jucat de **România**, în blocarea bolșevizării Europei de către **Béla Kun** (conspirația **Lenin - Béla Kun**), nu pot să

²⁶Ref. la ocuparea militară a Transilvaniei și intrarea armatei române în Budapesta, v. Constantin Kirițescu, *op. cit.*, Vol. II, pg. 411- 471.

²⁷Față de situația care a fost creată prin preluarea puterii la Budapesta de către căpetenia bolșevică **Béla Kun** (prin înființarea Republicii Sovietice Ungare) care fiind sprijinit de autoritățile bolșevice din Rusia, încerca să recapete stăpânirea asupra Transilvaniei, trupele române aflate pe linia care le fusese fixată la *Compiègne* îi forțează pe atacatorii ungaro-bolșevici să se retragă dincolo de Tisa, iar contraofensiva lor nu mai poate fi oprită până la ocuparea Budapestei, de armata noastră (22 iulie 1919); a urmat momentul dificil pentru noi cu ultimatumul dat de către Președintele *G. Clemenceau*.

nu notez, totodată, reactivarea de către **Horthy**, în 1940, a acestui obiectiv obsedant, când sub dictatul **Germaniei** lui **Hitler**, României i s-a ciuntit din nou teritoriul. În contextul acțiunii armatei române, întreprinse împotriva hoardelor lui **Béla Kun**²⁸, ca răspuns la agresiunea ungară, reprezentanții SUA susțineau cu zel Ungaria, cerând măsuri severe împotriva noastră, ei considerând că ar fi un caz de rebeliune față de Consiliul Suprem²⁹. **G. Clemenceau**, ascunzându-și simpatia pe care o avea pentru **România**, exprima mulțumirile sale delegației române pentru intrarea armatelor române în **Budapesta**, sfătuind-o să evite politica de aventură. Negocierile au cunoscut momente de tensiune, din cauza obstrucției **Ungariei** (cu diversiunea privind proiectul “Ungariei Mari” și “Confederația danubiană”)³⁰.

4. În ceea ce privește Tratatetele încheiate – negocierea și semnarea lor; conținutul acestora

A. Cu titlu de mențiune prealabilă, semnalăm faptul că cele două **Tratate** – cel de la **Saint-Germain**, precum și cel de la **Trianon**, deși acestea se constituiseră în **două documente distincte** și participanți diferiți, fiind semnate de **România**, în mod separat, cu fiecare dintre cele două state beligerante învinse – **Austria** și **Ungaria**, ambele documente aveau, totuși, o cauzalitate comună - **originea** (partenerii provenind din aceeași structură statală – Imperiul Austro-Ungar, adică cel care ne ocupase teritoriul și ținuse populația română sub jugul asupritor; funcționa principiul *manus manu lavit*); având aceeași **rădăcină** – **proveniență** (*origo*), li se dădea legitimitate celor două acțiuni, în același mod concepute și fundamentate, iar în consecință, le impunea același mod de soluționare și grad de răspundere asumate; se adăuga în același sens de modalitate comună – războiul, și lupta de eliberare națională a românilor, îndreptată, în egală măsură, împotriva jugului bicefal **austro-ungar**, adică acel element fundamental ce era dat de implicarea, în tandem, a celor două învinse, răspunzătoare pentru acest conflict; consecințele în plan regulamentar, ce se stabileau contra ambelor, nu puteau fi diferite (ca temei și gravitate și se făceau încercări împreună, ori

²⁸v. Paul de România, *op.cit.* pg.48-50.

²⁹Culmea ipocriziei a fost să ni se reproșeze că din cauza acțiunii armatei române, a căzut guvernul *Karolyi* și astfel, a succedat *Béla Kun*, ceea ce reprezenta un șantaj, pe care **Conferința** l-a înghițit.

³⁰Viorica Moisuc, *op. cit.*, pp. 99-101.

separat, dar în mod similar, de a se deroba de răspundere). S-a ajuns la încheierea acestor mult așteptate și benefice acte pentru pacea omenirii și libertatea popoarelor, acestor două tratate, în cadrul aceleiași evoluții demolatoare ce avea loc la Conferință – **prăbușirea monstruoasei structuri imperialiste și împilatoare de popoare**, o mixtură din care era însălat acest monstruos conglomerat ros de contradicții ce intrase în derivă și când avea loc o înrâncenată și disperată împotrivire în timp ce această bizară și anacronică structură politico-juridică primea lovituri mortale pe front, iar în interior, din cauza amplificării mișcării de eliberare din **Transilvania**, îndreptată împotriva ambelor, **Austria** și **Ungaria**, se ajunsese la un vid de autoritate și neputință de a mai guverna, instalându-se haosul și degingolada; toate acestea erau provocate de refuzul încăpățânat de a li se face dreptate celor care își cereau în mod impetuos libertatea națională; astfel, colapsul Austro-Ungariei devenea iminent; muribundul binom austro-ungar s-a zvârcolit apoi, separat – pentru motive proprii sau comune, dar în același sens și cu același obiectiv - de a supraviețui, căutând cu disperare soluții de salvare; pentru ambele state învinse, se punea același tip de probleme și se aplica același gen de sancțiuni: modificarea de frontiere și pierderea de teritorii, plata datoriilor de război, tratamentul etnicilor, încetând să mai fie ei stăpânii altor popoare.

Negocierile s-au desfășurat în cadrul **Conferinței**, în paralel, cu fiecare dintre ele; dar problemele ce s-au pus în raportul dintre **România** și **Austria**, precum și cele dintre **România** și **Ungaria**, se constituiau în aceeași încrengătură – ca surse și mod de abordare și rezolvare, precum și ca obstacol întâmpinat - boala necesitând același tratament; drept urmare, abordările în negocierile cu acest binom au fost aproape identice și complementare, din punctul de vedere al poziției partenerilor noștri, completându-se unul pe celălalt, iar **România** înfruntându-i pe ambii, pe temeuri și reproșuri care le erau valabile, în egală măsură.

După cum se știe, **mișcările pentru eliberarea națională**, duse de către popoarele oprite - lupta pentru **restabilirea statalității** (Polonia), constituirea de **noi state independente** (Cehoslovacia), ori pentru **unirea** popoarelor subjugate, cu **statele naționale existente** (Serbia, Italia, **România**) - s-au intensificat, în vreme ce retragerea și înfrângerile suferite pe front de către opresorul lor, precum și dezertarea în masă a soldaților – au accelerat procesul de

dezintegrare a **Imperiului Austro-Ungar**. În acest timp, **împăratul Carol** intensifica totuși, opresiunea și refuza fără noimă, în continuare, să recunoască dreptul la **autodeterminare** pentru cei asupriți de alte naționalități. În această situație dramatică, cercurile conducătoare de la **Viena** s-au convins, în sfârșit, că nu-și mai puteau menține puterea prin metodele vechi și atunci au lansat, în disperare - ca ultimă concesie, formula unei “autoguvernări federale”; dar nici **Manifestul împăărătesc**, din 6 octombrie 1918, nu a putut convinge și opri catastrofa care se declanșase în mod inevitabil³¹. Ofensiva din Bulgaria a **Alianței** ajungând până la **Dunăre**, s-a semnat, la 29 septembrie 1918, la cererea **țarului Ferdinand**, armistițiul, iar spionul șef al **Germaniei** a abdicat. Situația de pe front și criza internă le-au obligat și pe celelalte state dintre **Puterile Centrale** să semneze **Armistițiul**; ca atare, **Germania**, la 4 octombrie, iar **Austro-Ungaria** la 5 octombrie, au semnat armistițiile. În ciuda acestor evoluții catastrofale, **cercurile maghiare** continuau să lupte cu înrâncenare pentru păstrarea privilegiilor pe care le avuseseră în timpul detestabilei și criminalei dualități, neacceptând concesiile făcute de **Consiliul de Coroană** și căutând, în mod disperat, să preia ele conducerea în imperiul ce tocmai se afla în curs de prăbușire; în acest sens, fabricau tot felul de formule, care de care mai abracadabrante³² și, desigur, sortite eșecului. **Nicolae Iorga** considera împăcarea cu ungurii cu totul nefavorabilă și combătea acest tertip, respingând împăcarea propovăduită cu insistență de **Tisza**³³ și criticând, totodată, atitudinea împăciuitoare a unora dintre conducătorii transilvăneni, precum și acele personalități ale românilor transilvăneni care veniseră să trăiască în România, dar înclinau, cu toate acestea, spre politica austro-ungară, ori erau unelte ale acestora (Ioan Slavici, Alex Vaida – Voievod)³⁴.

Încercarea de a salva imperiul nemaiavănd nicio șansă, **împăratul Carol** – aflat sub presiunea maselor, disperat fiind că nu mai are cum să se salveze - a recurs la un act pretins generos de **concesie**, oferind o formulă - *octroi* - de

³¹Ref. haosul din Ungaria v. Aurel Preda – *Tratat de relații internaționale moderne și contemporane* (1648-1947), Lumina lex, 2001, p. 336.

³²Ref. oportunismul metodelor maghiare pe care le-a folosit, v. St. Lache. Gh. Țuțui, *România și Conferința de pace de la Paris, 1946*, pg. 381-392.

³³Ref. persecuția dusă împotriva românilor de către Ștefan Tisza, v. St. Lache. Gh. Țuțui, op.cit., pg. 317-326.

³⁴Petre Țurlea, *Nicolae Iorga, Personalitățile Marii Uniri din 1918*, Ed. Enciclopedică, 2016, pg. 143-146.

transformare a imperiului într-un **stat federal austro-ungar** și propunând “modernizarea Sfântului Imperiu”; la această momeală - înșelătorie, românii au răspuns însă cu **declarația de independență**, ce a fost prezentată de deputatul **Alex Vaida – Voievod**, în parlamentul maghiar³⁵; așadar, nici această propunere disperată – să-i spunem șiretlic - nu a putut opri dezintegrarea Imperiului Habsburgic. Nici noua încercare disperată de salvare a imperiului, aflat într-o totală degringoladă, printr-o **reorganizare federativă a Austro-Ungariei**, în șase regate independente – când **Transilvania** ar fi rămas mai departe, în cadrul **Ungariei**, nu a avut succes. În urma răspunsului pe care l-a dat SUA la 18 octombrie, la propunerea de pace făcută la 5 octombrie - în care se insistase pentru autonomia Iugoslaviei și Cehoslovaciei - **Austro-Ungaria a trebuit să cedeze definitiv**. După insuccesele de pe front și capitulare, au urmat revoltele din **Germania** și **Austro-Ungaria** și s-au declanșat mișcări de protest și eliberare, astfel încât totul s-a prăbușit.

În continuare, a avut loc **revoluția de la Praga**, cu proclamarea imediată a **Republicii Ceh** și **revoluția de la Viena**; s-a constituit statul autonom al sârbilor, croaților și slovenilor; a venit, apoi, **revoluția de la Budapesta**, în timp ce pe frontul italian, trupele austro-ungare se retrăgeau, în degringoladă. În **Transilvania**, exista o puternică mișcare de eliberare; la 30 octombrie 1918, s-a constituit **Consiliul Național Central Român**, care avea ca obiectiv apărarea drepturilor poporului român, autodeterminarea și garantarea libertăților claselor sociale. O asemenea mișcare revoluționară de eliberare națională se produsese într-adevăr și în **Transilvania**, dar trebuie să reamintim faptul că **Partidul Național Român din Transilvania** nu se opusese războiului declanșat de Austro-Ungaria, iar unii membri ai acestuia au făcut chiar declarații de loialitate, suspendându-și activitatea; pe măsură ce se contura înfrângerea Austro-Ungariei, s-au alăturat însă alternativei **unirii Transilvaniei cu România**, în locul soluției de **federalizare** a acestui imperiu. Întrucât eșuaseră și tratativele de la Arad, cu **Károlyi** (5 noiembrie, 1918), a fost lansat, în numele “Marelui Sfat al Națiunii Române”, manifestul “către popoarele lumii” în care, arătându-se că guvernul maghiar a refuzat autodeterminarea românilor, aceștia “nu mai vor să trăiască în legătură de stat cu Ungaria”.

Activitatea democrat-revoluționară și lupta dusă pentru **unire** din

³⁵ Ioan – Aurel Pop, *op.cit.*, pg 157.

Transilvania a crescut în intensitate, odată cu adoptarea **Manifestului către Națiunea Română**, din 6 noiembrie 1918 – când ideea **dreptului de autodeterminare** a fost cât se poate de explicit proclamată. În convorbirile ce au urmat, după semnarea **Armistițiului** de la Belgrad, între **Consiliul Național Central Român** și delegația guvernului ungar, s-a văzut în mod clar că, deși acesta declara că recunoaște dreptul românilor de a decide asupra propriului destin – în conformitate cu principiile *wilsoniene* în realitate, nega **principiul autodeterminării**, căutând să-i mențină pe români sub guvernare ungurească.

Trebuie menționat faptul că îndârjirea disperată a **Ungariei** - care nu dădea niciun pas înapoi, în ceea ce privea recunoașterea eliberării românilor din **Transilvania** - a fost cu mult mai cruntă decât cea a **Austriei**. Arhiducele **Franz Ferdinand**, încercând să reformeze și să facă viabil un imperiu multinațional și anacronic - ce era măcinat de tot felul de contradicții - s-a lovit de structura bicefală și, mai ales, de politica de **maghiarizare**, fiind preocupat de menținerea relațiilor cu **România**, recunoștea drepturile legitime ale românilor ardeleni³⁶.

Afirmând dreptul națiunii române, reprezentanții români și-au creat însă propriul **stat suveran și independent**; după prezentarea acestor variante ce le-au fost propuse (un sistem cantonal, ca în Elveția), era limpede pentru români că exista intenția de a menține suveranitatea ungară asupra **Transilvaniei** (nu li se permitea românilor exercitarea puterii **executive** în teritoriile locuite de români). Negocierile de la **Arad** nu au dus la rezultatele scontate de guvernul ungar și în continuare, el a venit cu propunerea acceptării unui *modus vivendi*, fără a discuta însă problema **autodeterminării pentru români**. Pe acest curs care a fost impus de guvernul ungar, interviul acordat de **Vasile Goldiș** - cu explicațiile respective, și poziția acceptată de **Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia** - reprezenta singura soluție firească, de altfel³⁷. Unirea cu **Țara** a românilor aflați sub stăpânirea austro-ungară se înscria în logica situației prevalente și a evoluțiilor ce aveau loc - aceasta constituind motivul intrării **României** în război – *veritas simplex oratio*. Că unirea românilor cu **Țara** era previzibilă rezultă și din faptul că și în rapoartele ce au fost prezentate în **Comitetul pentru România**, al cărui președinte era **André Tardieu**, soluțiile erau favorabile țării noastre, în ceea ce

³⁶v. Călin-Radu Ancuța, *op.cit.*, pg. 274-281.

³⁷*Unification of the Romanian National State* (The Union of Transylvania with Old Romania), Publishing House of the Academy of the Socialist Republic of Romania, Bucharest, 1971, pp. 218-295).

privește legitimitatea **unirii Ardealului, Bucovinei, Banatului și Basarabiei, cu Țara. La Marea Adunare Națională, de la 1 decembrie 1918, ținută la Alba-Iulia – considerat orașul simbol unde domnise Mihai Viteazul, în 1600 - la care au participat peste 100.000 de oameni, s-a votat unirea cu Țara**³⁸. **Actul de la 1 decembrie 1918**³⁹ a marcat finalul procesului – unul de desăvârșire a **unității** statului român⁴⁰; întreaga acțiune de **întregire a României**, bazându-se pe **principiul autodeterminării** popoarelor, a întrunit acordul minorităților din România, fiind confirmată apoi și la nivel internațional, prin actele **Conferinței de pace de la Paris**. Cât de justificată era această poziție tranșantă a ardelenilor rezulta și din atitudinea secuimii din **Transilvania**. Arătând că “cea mai mare parte a vieții secuimea a petrecut-o ca un copil vitreg al statului ungar” și reamintind “faptul istoric că oștirile secuiești au luptat, pe la 1600, la unirea cu oștirile lui Mihai Viteazul”, reprezentantul acesteia, deputatul **Joseph Fay**, declara, în februarie 1919, în **Parlamentul României Mari**, adeziunea lor la unirea cu **România** – “ca cetățean credincios al statului român și ca secu”; “poporul secuiesc va fi una dintre pietrele cele mai sigure la edificiul României Mari”⁴¹.

Pentru ca problema să fie cât se poate de corect prezentată, iar concluzia trasă să fie cea care se cuvenea - judicios formulată, trebuie să explicăm faptul că prevederea din cele “14 puncte” ale președintelui **T.W. Wilson**, referitor la **Austria** - “popoarele austro-ungare trebuie să aibă posibilitatea de a se dezvolta autonom” și cea referitoare la România - “...România... vor fi evacuate”, blocau efectele **Conferinței de pace** și nu duceau, câtuși de puțin, la înfăptuirea **României Mari**. Chiar dacă această declarație reprezenta poziția cea mai avansată pentru perioada de început a conferinței, iar impactul ei nu putea fi ignorat prin noutatea abordării, ea se limita la simpla autonomie a popoarelor, în continuare, în aceeași poziție - de subjugate, adică tot în cadrul Imperiului Austro-Ungar (în acest sens, se încerca și salvarea acestei construcții anacronice); dacă **Rusiei** i se recunoștea deplina libertate, dar aceasta era în dauna **Basarabiei**,

³⁸ Andrei Oțetea, *op.cit.*, pg. 480-486; Ioan - Aurel Pop, *op.cit.*, pg. 159-160. Despre Unirea Basarabiei, Transilvaniei și Bucovinei cu Țara, v. Ioan Scurtu, *Ferdinand I, Personalitățile Marii Uniri din 1918*, Ed. Enciclopedică, pg. 150-179.

³⁹ Ref. Proclamația de la Alba-Iulia, v. St. Lache. Gh. Țuțui, *op. cit.*, pg. 340-341.

⁴⁰ v. Ioan – Aurel Pop, *op. cit.*, p. 159.

⁴¹ **Nicolae Iorga** adăuga, în cuvântul lui, că secuii au luptat alături de Ștefan cel Mare la Podul Înalt, în 1475.

trebuie să menționăm și declarația lui **Lenin** despre **dreptul la autodeterminare**, până la libertatea de a ieși din Rusia; deci, proclamația lui **Wilson** nu mai reprezenta viziunea cea mai avansată, la vremea respectivă. În consecință, **ideea de autonomie** – un context favorabil, într-adevăr, nu era suficientă, pentru ca **România** să dobândească teritoriul de peste **Carpați**.

B. Prin Tratatul de la Trianon⁴², semnat între **Puterile Aliate și Asociate și Ungaria** (4 iunie 1920)⁴³, separat de cel de la **Saint-Germain** - cu Austria - s-a consfințit ceea ce devenise o Austro-Ungarie dezmembrată, într-o stare dezastruoasă, oficializându-se starea în care se afla imperiul, acum zdruncinat și divizat; statul pretins a fi fost și reclamat a rămâne **milenar** al Ungariei, bazat pe violență barbară și bun plac, se desființează și *de iure*, nu numai *de facto*, el reducându-se la doar 8 milioane de locuitori - numai atâția câți se aflau pe propria sa suprafață și ce se cuvenea să fie; României i s-a recunoscut astfel de către **Conferință** și, drept urmare, de către **comunitatea internațională**, mult visata **unire a Transilvaniei cu România**; cu titlul de **clauză politică**, se prevede că “Ungaria renunță în ceea ce o privește în favoarea României la toate drepturile și titlurile asupra teritoriilor fostei monarhii austro-ungare, situate dincolo de frontierele Ungariei, astfel cum sunt fixate la art. 27, Partea a IV-a (Frontierele Ungariei) și recunoscute prin prezentul Tratat sau orice alte Tratate încheiate în scop de a reglementa afacerile actuale, ca făcând parte din România” (art. 45); frontiera româno-maghiară - cea mai lungă dintre toate cele 6 frontiere pe care le avea acum România - este descrisă în art. 27 (pct. 3); în **Tratatul de la Sèvres** (10 august 1920), se face referire în art. 3(1), în ceea ce privește descrierea frontierei româno-ungare, la **Tratatul de pace cu Ungaria – Trianon**⁴⁴. Suprafața astfel definită, prin **Tratatul de la Trianon**, ce s-a alăturat României, este de 102.787 km², mai mult de 1/3 din suprafața **României Mari**; în ceea ce privește populația din **Transilvania**, românii erau în proporție de 53,8%, conform recensământului din 1910; ajungând să aibă un caracter etnic unitar și mai omogen, exista, în 1930, un număr de 5.548.363 locuitori – constituind 1/3 din întreaga populație a țării; dintre aceștia, 3.207.880 erau

⁴²Ref. negocieri și textul, v. Aurel Preda, *op. cit.*, pg. 116 – 245.

⁴³Despre negocierile la Tratatul de pace (1919 - 1920) privind Transilvania, vezi Alexandru Ghișe, *România și Ungaria la început de secol XX (Stabilirea relațiilor diplomatice – 1918 - 1921)*, Presa Universitară Clujeană, 2002, pp. 185-223.

⁴⁴Ion M. Anghel, *The borders of Great Romania*, Annals, Series on History and Archaeology nr. 8/2016, pp. 42-44.

români, iar ungurii (inclusiv secuii) erau în număr de 1.353.276 locuitori⁴⁵. Este de menționat însă faptul că **linia de frontieră** cu Ungaria nu a fost stabilită de **Consiliul Suprem pe Tisa** – așa cum s-ar fi convenit, pe baza compoziției etnice a populației din zonă - unde precumpănea populația de etnie română, ci a fost mutată mult mai spre est, pe o lărgime de 20-30 km, lăsând în afara țării, populația română și stăpânirea teritorială, la vărsarea râurilor Mureș și Crișuri⁴⁶; în proclamația de război, **regele Ferdinand** folosisese sintagma “*România întregită de la Nistru pân’ la Tisa*”. Cum **I.C. Brătianu** a continuat să țină trupe pe **Tisa**, a existat o reacție dură din partea “Celor 5 Puteri”.

Negocierile, precum și semnarea **Tratatului de la Trianon**, s-au desfășurat într-o situație internațională complicată - de tensiune și confuză, cu presiuni exercitate și amenințări adresate României, o stare creată și de atitudinea refractară și obstrucționistă a Ungariei, iar **Nicolae Titulescu** a fost cel desemnat să-l negocieze și, apoi, să-l semneze; tot lui i-a revenit și sarcina de a-l apăra în deceniile ce au urmat.

După primirea textului tratatului, **Apponyi**, în discursul pe care l-a ținut cu acest prilej, pretindea că **Ungaria** era cel mai crunt lovită, deoarece ea pierdea 2/3 din teritoriu și din populația de dinaintea războiului (omițând să spună că era vorba despre un mozaic de etnii).

În schimb, ni se impunea prevederea - „România recunoaște și confirmă față de Ungaria angajamentul de a consimți la inserțiunea într-un Tratat cu Principalele **Puteri Aliate și Asociate**, a unor dispoziții pe care aceste Puteri le vor socoti necesare, spre a ocroti în România interesele locuitorilor ce se deosebesc prin rasă, limbă sau religie de majoritatea populației, precum și pentru a ocroti libertatea tranzitului, de a aplica un regim echitabil comerțului celorlalte națiuni. Proporția și natura sarcinilor financiare ale Ungariei pe care România va avea să le ia pe seama sa, pentru teritoriul pus sub suveranitatea ei, vor fi fixate conform cu art. 186, partea IX (*Clauze financiare*) a tratatului de față” (art. 47). În art. 186, se prevedeau categoriile de pretenții, drum de fier, datoria publică ș.a., precum și înființarea **Comisiei de reparații** și principiile

⁴⁵Despre populația din Transilvania, inclusiv o descriere amănunțită pe etnii, v. Milton G. Lehrer - *Ardealul, pământ românesc*, Ed. Vatra Românească, Cluj-Napoca, 1991, pg. 1-19.

⁴⁶Referitor la decizia “celor 4 mari” asupra frontierei româno-ungare, v. Aurel Preda, *op. cit.*, pg. 345-352

după care să se facă evaluarea ș.a.⁴⁷

În răspunsul ce l-a dat **Conferinței** (10 februarie 1920), **Apponyi** a argumentat, în susținerea cauzei sale, că prin acest tratat s-ar distruge o unitate politică – **Ungaria Mare**⁴⁸, care a existat timp de 10 secole – pentru că aceasta i-a fost menirea ei de a fi și a declarat că, datorită **principiului naționalității**, țara sa se fărâmițează – “se transferă hegemonia unor rase cu civilizații inferioare”; drept urmare, pretindea să se organizeze un **plebiscit**, prin care teritoriile în discuție să se alipească la teritoriul ungar sau, măcar, să se constituie o uniune economică a părților dezlipite, asigurându-se prevederea unor garanții temeinice pentru ocrotirea minorității ungare. A existat și încercarea disperată de a se salva, printr-o organizare federativă a Austro-Ungariei, în șase regate independente. O altă încercare de a fenta destinul ce îi era hărăzit - pe care - în mod indiscutabil, îl și merita din plin (să fie cu picioarele pe pământ) - a constat în trimiterea unei delegații la **București**, cu propunerea adresată **regelui Ferdinand** și lui **Ionel Brătianu**, ca **Ungaria** să se alăture **României**, formând astfel, un **stat dualist**, după modelul celui austro-ungar, instituit în 1867; se agăța de orice și nu putea să se dezbrace de postura în care fusese până atunci, de a pretinde să guverneze, tot ea, alte națiuni.

Consiliul Suprem al Conferinței a replicat la acest demers, ultragiant peste măsură, menționând faptul că politica imperialistă a **Ungariei** constituie unul dintre factorii care au declanșat războiul - “chiar și un stat vechi de 1000 de ani nu este îndreptățit să dureze, atunci când istoria lui este aceea a unei lungi asuprii de către o minoritate lacomă de a administra popoarele cuprinse între

⁴⁷Cu toată opoziția României, au fost incluse în **Tratatul de la Trianon** și o serie de prevederi care aduceau atingere independenței noastre naționale: dreptul la liber tranzit al Marilor Puteri prin România, plata unor datorii împovărătoare calculate pentru provinciile care făcuseră parte din Austro-Ungaria și menținerea **Comisiei Europene a Dunării** (care își relua atribuțiile dinainte de război – stat în stat) – v. Ștefan Stanciu, *op.cit.*, p. 145. Vezi și Aurel Preda Mătășaru, *op. cit.*, pp. 112 și urm.

⁴⁸În flagrantă contradicție, cu nemăsurata megalomaniei ce-i era specifică, “Ungaria Mare” – pe toate meridianele globului, trufaș vehiculată, aceasta nu a existat ca stat, nefiind atestată ca atare, de istorie; după Mohacs (1527), când o mare parte din teritoriul ei – dar nu și Transilvania și cu atât mai mult, Moldova și Muntenia, care nu au fost niciodată într-o asemenea situație – a devenit pașalâc turcesc pentru 157 de ani și **Ungaria** a dispărut ca stat – când nobilimea ungară a supraviețuit înfrângerii, refugiindu-se în Transilvania; în 1687, când a fost eliberată de sub stăpânirea otomană, niciun combatant ungar nu a făcut parte din armata eliberatoare; straniu, dar abia după **Trianon**, pe care ei îl aniversează cu steagul în bernă, s-au trezit și ei fără stăpân.

frontierele sale” – era o lecție de istorie ce i se administra Ungariei. Ca atare, dezintegrarea Ungariei a fost consecința firească a politicii sale de asuprire națională și socială a naționalităților din **Transilvania**.

Dar nici organizarea **plebiscitului**, pe care îl cerea cu insistență, nu era posibilă, iar frontiera stabilită a rămas cea care se cuvenea să fie – “concesiile târziu făcute autonomiei naționale – nu schimbă întru nimic adevărul esențial că timp de ani îndelungați, toate eforturile politice ungare au fost să înăbușe glasurile neamurilor asuprite”. În fața **Consiliului Suprem**, delegația ungară, condusă de contele **Apponyi**, a contestat din nou hotărârea de **autodeterminare a românilor din Transilvania**, cerând organizarea unui **plebiscit**, în toate regiunile care se desprinseseră din **Ungaria**, în speranța zadarnică de a reface vechiul regat “milenar” ungar.

La rândul lor, **România, Cehoslovacia și Iugoslavia** au prezentat **Conferinței**, la 25 februarie 1920, un memoriu comun; prim-ministrul italian, **Francesco Nitti**, propusese revizuirea hotărârii **Conferinței** din 13 iunie 1919, în favoarea **Ungariei**, însă această încercare - ce lovea în interesul **României** - a fost blocată de opoziția fermă a delegației franceze; a urmat apoi și opoziția lordului **Curzon** (8 martie 1920); discuția a fost tranșată, prin scrisoarea din 6 mai 1920, a **Președintelui Franței și al Conferinței, Alexandre Millerand**, prin care se respingea propunerea ungară de plebiscit, “menționându-se și partea de răspundere ce incumba Ungariei, în dezlănțuirea războiului și, în general, politica imperialistă ce a fost urmată de dubla monarhie”. Cu tot protestul prelungit și insistent peste măsură, s-a semnat **Tratatul**, în palatul **Marele Trianon**, la 4 iunie 1920; în numele **României**, **Tratatul** a fost semnat de dr. **I. Cantacuzino** și **Nicolae Titulescu**.

O problemă de asemenea - complexă - sechelă a **Conferinței de la Paris**, constituită într-un segment delicat al relațiilor româno-ungare și care a rămas în istorie ca atare - a fost procesul **optanților unguri**⁴⁹.

Împroprietărirea țăranilor - o măsură socială firească în acea vreme -, fusese înscrisă în **Constituție**; primul decret de expropriere a fost emis în decembrie 1918; printr-o lege din 1921, a fost reglementată și procedura

⁴⁹v. Aurel Preda *op. cit.* pag 200-202; Louis Delbez, *Les principes généraux du Droit International Public*, 3ème édition, 1964, ... pg. 208 și 286; Savel Rădulescu, *op.cit.*, pg 402-410; Strupp, *La réforme agraire en Roumanie et les optants hongrois devant la SDN*, 1927 și 2 vol. documente publicate de Guvernul român.

expropriierilor. De notat, pentru a se vedea până unde s-a mers cu tupeul și impertinența, este faptul că, în regimul din **Ungaria**, toate legile agrare purtau pecetea șovinismului rudimentar (principiul era acela că cine deține pământul stăpânește și țara); maghiarizarea pământului din **Transilvania** s-a făcut și prin colonizare, excluzând posibilitatea ca terenurile să fie deținute de români (*Banffy* afirma, de altfel, că adversarii lor, românii, trebuie să fie considerați ca inamici, în ceea ce privește stăpânirea pământului); consecința, minoritarii unguri dețineau în Transilvania, de trei ori mai mult pământ decât românii (3,3 mil. români și 1,9 mil. minoritari); prin exproprierea din 1918, au fost împrăștiți peste 300.000 de țărani – români și unguri.

Se întâmplase, în speță, ceea ce nu putea fi văzut, decât ca ceva normal: reforma agrară din **România** nu putea fi, în chip incontestabil, exclusă în **Transilvania** – și ea parte componentă a României, numai pe motivul că guvernul **Ungariei** nu aproba, fiind împotrivă, deoarece nu el era cel care guverna în **România** și pentru elementara rațiune - pe care oricine ar înțelege-o - că cele două state erau egale în suveranitatea lor; exproprierea s-a aplicat, ca o măsură cu titlu general, față de toți cei care nu mai erau în **Transilvania**, ceea ce foștilor stăpâni nu le convenea câtuși de puțin, dacă ținem seama de teoria că cine era proprietar conducea și societatea, nefiind de conceput ca guvernarea **Transilvaniei** să se facă de la **Budapesta** – așa cum, în mod absurd, se pretindea; măsura de expropriere li s-a aplicat atât românilor cât și străinilor, inclusiv etnicilor unguri - care optaseră pentru cetățenie ungară. Asemenea pretenții, care frizau **regimul capitulațiilor**, pretins a-l aplica pe teritoriul României, numai guvernul ungar le putea reclama. România nu avea nevoie de aprobarea nimănui pentru a-și exercita prerogativele de suveranitate; era vorba de o crasă impertinență. În plus, nedreptățile barbare săvârșite față de români nu mai puteau fi menținute, cu orice preț și după dezrobirea lor națională, iar o repartitie mai echitabilă a pământului, după secole de împilare, se impunea fără îndoială, deoarece timpul castei medievale agresive trecuse.

Prin reacția sa infatuată și grosolană, guvernul maghiar urmărea menținerea nestingherită și pentru veșnicie a avantajelor pe care în mod nejustificat și le însușise, în disprețul drepturilor legitime pe care le avea **România**, cu atât mai mult cu cât el constituia tocmai ceea ce putea fi mai înapoiat, la acea vreme, ca sistem social-politic în Europa; prezentarea României ca pe o țară care nu ar

respecta tratatele - subminându-i, astfel, poziția în cadrul comunității internaționale – era un sistem de a întreține relații, la care, de altfel, apelase frecvent. De-a lungul secolului care a trecut, **Ungaria** a prelungit disputa, tulburând pacea în Europa, iar campaniile de denigrare duse împotriva României constituiau o obsesie acerbă (sintagma “*calomniez, calomniez, il en restera toujours quelque chose*” a fost ridicată la nivel de dogmă, în politica externă maghiară)⁵⁰, în vreme ce, întreținând o atitudine normală, neagresivă, ar fi favorizat existența unei situații benefice pentru etnicii maghiari.

Așa a apărut faimoasa problemă – **procesul optanților unguri**. O suită de plângeri, zgomotos declanșate, la toate forurile competente, care s-au întins pe o durată de mai bine de un deceniu: **Conferința Ambasadorilor (1922), Societatea Națiunilor, Consiliul Celor Trei, Tribunalul arbitral mixt româno-maghiar de la Paris și Curtea Internațională de la Haga**. Dreptul statului român de a se organiza și legifera ca atare ținea de exercitarea prerogativelor sale suverane și nu putea fi pus în discuție tocmai de un asemenea stat care ținuse în iobăgie o populație pe care o împilase în decursul istoriei, deși evoluția ce se produsese în lume arăta cât de anacronic era acest sistem.

După interminabile discuții, pasionante polemici și tot felul de șicane, **conflictul româno-ungar** a fost închis, printr-un **acord** intervenit în mod direct între **România și Ungaria**, la Haga și Paris – 1930, prin constituirea unui **fond agrar**; punctul de vedere al **României** a prevalat, iar principiul potrivit căruia orice stat are dreptul de a lua măsuri de expropriere pe teritoriul său - care avea să capete o largă aplicație în continuare, inclusiv în **Ungaria** - a rămas pe deplin confirmat, pentru statul român. Nu numai că pretențiile erau absurde și exagerate, Ungaria pretindea o despăgubire care reprezenta dublul bugetului Regatului României (doar pentru 167 de optanți), dar era, pur și simplu, nejustificat.

A fost un litigiu pur politic, dublat de unul propagandistic – dușmănos, prin încercarea de a demonstra, obsesiv, că minoritarii din România sunt persecutați – ceea ce reprezenta și reprezintă o sfruntată minciună; nu era deloc o noutate!

După încheierea **Tratatului de la Trianon** (când cea mai mare parte a etniei maghiare din Transilvania a încetat să mai aibă un statut privilegiat), urma să se reglementeze și problema raporturilor dintre **statul român și Vatican** (care

⁵⁰Ref. campania de denigrare declanșată împotriva României, v. Milton G. Lehrer, *Ardealul pământ românesc* (Problema Ardealului văzută de un român), Ed. Vatra Românească, 1991, pg. 345-380.

întreține atât relații diplomatice cu statele cât și relații eclesiastice cu bisericile catolice)⁵¹.

Drept urmare, pentru a clarifica problemele legate de transferarea drepturilor și obligațiilor fostului rege apostolic ungar asupra regelui României, au început din 1921, în condițiile suprapunerii intereselor cercurilor iredentiste maghiare din **România**, cu interesele **Bisericii romano-catolice**, respectiv ale **Vaticanului**, negocierile în vederea încheierii **concordatului**. Atitudinea ostilă a patriotului **Vasile Goldiș** față de concordat a dus la amânarea acestuia până în 1927, când acesta, în calitatea sa de ministru al Culturii, l-a semnat în secret; descoperindu-se acest lucru (după 8 luni), a urmat un protest al ierarhilor **Bisericii ortodoxe române**, acuzându-l și făcându-l răspunzător pe acesta; cauza respingerii concordatului la ratificare, consta în faptul că i se refuza regelui **Ferdinand I** - romano-catolic - iertarea și împărtășania, pe motiv că își botezase copiii în ritul ortodox; după reglementare, nu mai exista însă nici un mijloc de presiune al reprezentanților **Vaticanului**. Nici încercarea lui **Nicolae Titulescu** nu a reușit și abia în timpul guvernării lui **Maniu**, proiectul de lege a fost aprobat de **Parlamentul român**. Relațiile dintre **România** și **Vatican** au evoluat apoi, în mod normal, în beneficiul reciproc; **Vaticanul** recunoștea granițele care fuseseră stabilite prin **Tratatul de la Trianon**, iar influența acestuia în **Transilvania** era utilă, pentru a reduce din dușmănia din afara, ca și dinăuntrul țării.

C. Redobândirea Basarabiei de către România⁵² nu s-a înfăptuit, fără obstacole și cu tot felul de obstrucții folosite spre a o bloca (lipsea partenerul – **Rusia**, ce se afla în instabilitate și dezordine, ca urmare a bolșevizării ei; se pretindea că Rusia nu a smuls **Basarabia** de la **România**, ci a eliberat-o de sub otomani; existau tot felul de campanii, desfășurate la **Paris**, împotriva României). Cu toate acestea, prin **Tratatul privitor la hotarul de răsărit al României** sau, cum i s-a mai spus, **Tratatul privind unirea Basarabiei cu România** (*Paris*,

⁵¹Sfântul Scaun are capacitatea de a încheia tratate, fie în interesul Bisericii și în scopuri spirituale – **concordate**, fie în domeniul temporal, dar caracterul juridic al acestora a fost întotdeauna pus în discuție – Ion M. Anghel, *Dreptul tratatelor*, ed. a II-a rev., vol. I, Lumina Lex, 2000, pg. 284-286.

⁵²Referitor la unirea Basarabiei cu România, v. Ion Constantin, *România, Marile Puteri și Problema Basarabiei*, Ed. Enciclopedică, București, 1995, pp. 22-27; Constantin Kirițescu, *op. cit.*, Vol. II, pg. 491-492; Ion Agrigoroaie, *Basarabia – Pamânt Românesc* și Catinca Agache, *Eminescu și cheștiunea Basarabiei*, în Vol. *Basarabia 1812 – 2012* (documente și cercetări), Semn E, 2012, pg. 170-189 și 156-169.

28 octombrie 1920)⁵³, **unirea** s-a realizat, ea fiind nu numai **legitimă** – ca urmare a exercitării dreptului popoarelor la autodeterminare - “în puterea dreptului istoric și a dreptului de neam” exprimat în proclamația Sfatului Țării din 27 martie 1918, ci și conformă cu principiul naționalității pus la baza deciziilor Conferinței de pace, precum și normele Dreptului internațional; această unire era justificată și de faptul că există un tratat internațional încheiat la **Conferința de pace de la Versailles** (la care sunt părți chiar statele participante – cu “interese generale” – Franța, Marea Britanie, Italia și Japonia, adică cele care aveau autoritatea să decidă) – “considerându-se că ... reunirea Basarabiei cu România este pe deplin justificată” și că “populația din Basarabia și-a manifestat dorința de a vedea Basarabia unită cu România”, “Înaltele Părți contractante declară că recunosc suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei”. Faptul că **Rusia sovietică** nu a luat parte la acest tratat nu are neapărat relevanță (nu atât din cauză că nici **României** nu i se permisesse în decursul timpului să participe la tratatele făcute de Rusia, prin care ni se lua teritoriul, ci, mai ales, pentru că era vorba de una dintre deciziile luate la **Conferință**, deci una opozabilă ei, ca și altor state). De altfel, atunci când i s-a recunoscut României **suveranitatea asupra Basarabiei** (1920)⁵⁴, i s-a cerut totodată acesteia să aplice prevederile **Tratatului asupra minorităților** și în **Basarabia** – ceea ce demonstra că în viziunea **Conferinței** a fost că și tratatul respectiv își produce efectele, în mod normal; ori aceasta nu era și poziția Rusiei. Recunoscându-se, prin **Tratatul de la Paris (1920)**, suveranitatea **României** asupra **Basarabiei**, s-a decis, totodată, **internaționalizarea Brațului Chilia**, care a trecut sub jurisdicția **Comisiei Europene a Dunării** cu sediul la Galați; în plus, o parte din datoria publică a Rusiei țariste, ca urmare a cesiunii teritoriale ce avea loc, a trecut la România; cu alte cuvinte, **Tratatul** era pus în aplicare – fără nicio cerință și formalitate care să fie efectuate ulterior și **Basarabia** făcea parte *de iure* și *de facto* din teritoriul **României**. **Rusia** urma să fie invitată să adere la **Tratat**, de îndată ce un nou

⁵³Despre originea Basarabiei, de la răpire până la dezrobirea ei (proclamarea și ratificarea actului Unirii necondiționate) v. Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Humanitas, București, 1991. Despre împrejurările în care a avut loc răpirea Basarabiei (rolul nefast-ticălos jucat de **Napoleon** în acest marșandaj și cortegiul de suferințe nesfârșite la care au fost supuși românii de poftele nesătule rusești, v. A.D. Xenopol, *Centenarul răpirii Basarabiei*, în *Națiunea Română*, Editura Albatros, București, 1999, pp. 252-303; Nicolae Ceachir, *Basarabia sub stăpânire țaristă (1812-1917)*, Ed. didactică și pedagogică, București, 1992; Nicolae Titulescu, *Basarabia, pământ românesc*, Ed. – RUM – IRYNA, București, 1929, pg. 55-58.

⁵⁴Ref. textul Tratatului privind Basarabia, v. Aurel Preda, *op. cit.*, pg. 247-252.

guvern va fi fost recunoscut (acesta a constituit și unul dintre motivele pentru care, în șirul de tratative româno-sovietice care s-au desfășurat în perioada următoare, s-a făcut o legătură între **recunoașterea alipirii Basarabiei la România** și recunoașterea de către aceasta din urmă a URSS ca stat – fapt despre care existau semne⁵⁵ că s-a convenit, până ce URSS a exprimat în mod deschis o abordare iredentistă – o atitudine care nu surprinde pe nimeni).

Tratatul, în sine, așteptat de români cu înfrigurare, este extraordinar și nesperat de favorabil, dacă avem în vedere evoluțiile de neimaginat – răsturnarea de situații ce au ocazionat încheierea fericită a acestuia – grație zeiței *Fortuna*. Să începem o alianță, luptând alături de **Rusia**, în virtutea căreia, în mod categoric, nu puteam obține **Basarabia** – avându-se în vedere recuperarea **Transilvaniei**, pentru ca apoi, în urma căderii țarismului și ieșirii din **Antantă** a Rusiei, să obținem **Basarabia** - reprezenta, cu adevărat, o mană cerească – un miracol pentru români⁵⁶; în afară de pericolul creat – extinderea bolșevismului, adversarul să nu mai fie în măsură nici să se opună, iar în acest timp **Conferința** să poată antama și rezolva problema, cu o soluție așa de favorabilă pentru **România**, reprezintă, într-adevăr, un unicat în istorie.

La prima vedere, textul lapidar formulat, care generează un sentiment de relaxare și beatitudine și de mari speranțe realizate, se dovedește, la o mai atentă scrutare, a fi unul *louche*. **Nicolae Titulescu**⁵⁷ – și mă alătur aprehensiunii acestuia, care, la citirea textului **Tratatului** ce urma a fi semnat, a observat următoarele două inconveniente ce apăreau: prima reacție se referea la art. 7, unde se stipula că Brațul Chilia – gura Dunării, trebuie să treacă sub jurisdicția **Comisiei Europene a Dunării**; or, dacă avem în vedere în ce consta atunci **jurisdicția** C.E.D. (stat în stat), precum și faptul că această zonă aparținuse până atunci, în deplină suveranitate, **Rusiei**, nu putem să nu observăm că unirea **Basarabiei** era **grevată de partajarea** acesteia, între **România** și **C.E.D.** - fiecăruia câte ceva, dându-ni-se mai puțin decât se decisese; în al doilea rând, nu rezulta limpede, așa cum am fi dorit, dacă era vorba, într-adevăr, despre o **recunoaștere necondiționată a Basarabiei**, ca aparținând **României**, din moment ce se rezervase “dreptul de a supune arbitrajului **Consiliului Societății Națiunilor** toate chestiunile ridicate de Guvernul rus, cu privire la detaliile

⁵⁵v. schimbul de scrisori între Nicolae Titulescu și Maxim Litvinov.

⁵⁶v. Lucian Boia, *op. cit.*, pg. 66-67.

⁵⁷Nicolae Titulescu, *op. cit.*, pg. 55-58.

acestui tratat” (art. 9); asupra a ceea ce a urmat după această frază nu mai are sens să insistăm, de vreme ce se crease o modalitate de a repune în discuție actul care intervenise – deci, se mai putea negocia. Dacă mai adăugăm un fapt, ce nu părea șocant la vremea respectivă – refuzul **SUA** de a participa alături de celelalte **Puteri principale la Tratat** (care a și declanșat presiunile **SUA** și **Rusiei** asupra **Japoniei** de a nu-l ratifica) - ne dăm seama cât de fragilă a fost această decizie adoptată la **Conferința de la Paris** și cât de iluzoriu ne-a fost **Tratatul**. Conchidem că nu a existat o atitudine tranșantă, ci una de complezență, din partea **Conferinței**, ceea ce a și încurajat **URSS** să conteste acest act – care era, totuși, un tratat internațional - în perioada ce a urmat (**ultimatumul** de la Moscova, din 1940, nu a trezit nicio reacție din partea statelor respective), chiar dacă înțelegem bine faptul că tancurile rusești nu se împiedicau, în 1944, de existența acestui tratat, care nefiind intrat în vigoare nu avea nici susținerea respectivă.

5. Problemele legate de teritoriu și de reparații

Din întregul ansamblu al reglementărilor ce au fost adoptate la **Conferință**, care se referă și la **România**, reținem a fi de o importanță cu totul aparte problema **frontierelor** și cea a **reparațiilor de război**.

a) Evoluțiile care au avut loc în problema frontierelor României, la Vest – cu Ungaria și la Est – cu URSS

Cât de importantă – colosală, complexă și delicată a fost problema **frontierelor** la **Conferința de pace de la Paris**⁵⁸ rezultă chiar din faptul că una dintre cauzele care au stat la baza declanșării războiului o constituiseră tocmai problemele legate de teritorii și de frontiere, iar discuțiile despre fixarea acestora au fost dure, acerbe și discreționare. Pentru **România**, problema capitală era aceea a **reîntregirii** sale – ceea ce implica masive modificări teritoriale în favoarea sa, iar cu excepția **Tratatului de la Versailles**, în toate celelalte Tratatate încheiate de România, existau prevederi prin care au fost reglementate noile sale granițe; drept urmare, au apărut printre statele sale învecinate, **Polonia** și **Cehoslovacia**⁵⁹. Însuși faptul că **principala consecință**, rezultatul acestei extraordinare reuniuni internaționale, adică dezagregarea, prăbușirea și dispariția imperiilor aflate în

⁵⁸Și își menține actualitatea acută și în prezent – v. Ion M. Anghel, *The borders of Greater Romania*, Annals – Academy of Romanian Scientist, series on History and Archaeology no. 1/2016, pg. 31-33.

⁵⁹Ref. frontierele României (tratatele prin care acestea au fost stabilite, descrierea lor, evoluția lor după 1918 și până în prezent, v. Ion M. Anghel, *op.cit.*, pg. 31-49.

confruntare, pe ruinele cărora au reapărut state (Polonia), ori au fost înființate unele noi (Cehoslovacia), ori s-au întregit altele (România), se regăsește reglementată și consfințită, prin toate cele **șase tratate de bază – Versailles, Saint-Germain, Trianon, Neuilly, Sèvres și Paris** – atestă, în mod indiscutabil, temeiul afirmației mele.

În urma deciziilor **Conferinței**, de recunoaștere a unor noi state, ori a modificărilor teritoriale intervenite în cazul altora, precum și în baza sistemului **Tratatelor de la Paris**, numărul statelor vecine cu România a crescut față de trecut. Astfel, **România** avea stabilite **frontiere comune** cu un număr de 6 state: URSS, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Iugoslavia și Bulgaria. Toate aceste frontiere au fost stabilite prin **Tratatul de la Paris, Trianon, Saint-Germain, Neuilly-sur-Seine**, iar în unele cazuri, aceste frontiere a fost descrise și în **Tratatul de la Sèvres**.

Noile frontiere conveneau pe deplin intereselor României, dar și prin prisma relațiilor prietenești ce și le stabilise cu unele țări – încă din timpul **Conferinței**, ceea ce i-a permis înnodarea de relații privilegiate, sub formă de **antante**, mai ales că toate aceste state erau, în egală măsură, interesate să păstreze sistemul instaurat la **Conferință**. Dar aceste frontiere, în forma în care au fost ele stabilite la Conferință, nu au supraviețuit, din păcate – unele dintre ele, abia două decenii. Nu mult după încheierea **Conferinței**, ordinea stabilită de aceasta a fost pusă în discuție și răsturnată, ca urmare a schimbării raporturilor de forțe intervenite; situația s-a schimbat radical, în ceea ce privește teritoriul României, în perioada 1938-1940 și, mai ales, după **Conferința de pace de la Paris (1947)**.

Încetându-și existența unele dintre statele vecine cu **România - Polonia și Cehoslovacia** - ca urmare a dispariției lor, a încetat și starea de vecinătate cu acestea; neînălăturându-se, la **Conferința de pace de la Paris (1947)**, decât parțial nedreptățile comise împotriva țării noastre, când doar restituirea părții de nord a **Transilvaniei** a avut loc, frontierele din regiune modificându-se în favoarea URSS, care a preluat întregul spațiu, **România** nu a mai avut ca state vecine, **Polonia și Cehoslovacia**.

În urma anexării **Austriei** de către **Reich-ul german** și a extinderii influenței acestuia în zonă – ceea ce a condus la noi răsturnări - teritoriul **Poloniei** a fost împărțit între **Germania** lui **Hitler** și **Rusia bolșevică** a lui **Stalin** și, astfel, a dispărut ca stat. **Cehoslovaciei** i s-a luat regiunea **Sudeților**, iar prin politica de liniștire, adică prin **Dictatul de la Munchen** din 1938, dintre **Germania, Marea Britanie, Italia și Franța**, impus sub amenințarea războiului de agresiune și

folosirea forței, restul teritoriului a fost dezmembrat, sub protecția Germaniei lui Hitler (1939); marșul **Germaniei naziste** spre **Balcani** avea loc cu întregul cortegiu de conflicte pe care acesta le-a generat.

România, la rândul ei, a fost în mod grav afectată, în 1940, prin căderea sistemului de la **Versailles** și a loviturilor pe care le-a primit, prin actele teribile de violare a teritoriului său, în urma **ultimatumului** de la Moscova și a **dictatelor** de la **Viena** și **Craiova**; frontiera de est a fost modificată, când **URSS** a răpit, din nou, **Basarabia**, precum și **Bucovina de Nord** și ținutul **Herța**; prin **dictatul de la Viena** (30 august), orchestrat de **Ribbentrop** și **Ciano**, **Ungaria hortistă** a luat partea de nord a **Transilvaniei**, cu 2 milioane de români; prin **Tratatul de la Craiova** (6 septembrie), i s-au dat **Bulgariei** cele două județe din sudul **Dobrogei**. Această triplă lovitură a însemnat pierderea unei treimi din teritoriul statului român, cu populația și resursele sale, aducând **România** într-o poziție de disoluție. Procesul răpirilor de teritorii și de modificare a frontierelor a continuat apoi, în contextul celui de-Al Doilea Război Mondial și, în mod special, după **Conferința de pace de la Paris, din 1947**. Nedreptățile împotriva țării noastre din 1940 au fost numai parțial înlăturate, prin restituirea **părții de Nord a Transilvaniei**, în vreme ce celelalte frontiere au suferit modificări în favoarea **URSS**, astfel că **România** nu a mai avut **Polonia** și **Cehoslovacia**, ca vecine. În prezent, locul **URSS**, ca vecin, este luat de către **Ucraina** și **Republica Moldova**; **Ungaria** și **Serbia** rămân în continuare, vecinele noastre.

– Frontiera dintre **România** și **Ungaria**, după unirea **Transilvaniei** cu **România**, a fost stabilită în baza **Tratatului de la Trianon**. Potrivit cu prevederile acestui Tratat, **Ungaria** renunța la toate drepturile și titlurile asupra fostei monarhii austro-ungare, situate dincolo de frontierele **Ungariei**, așa cum au fost ele stabilite în **art. 27**, în favoarea **României** (există o descriere amănunțită a frontierei). În **Tratatul de la Sèvres**, încheiat între **Marile Puteri Aliate și Asociate** și **alte state**, printre care și **România**, cu privire la frontierele acestor state (10 august 1920), s-a recunoscut, în **art. 3**, **suveranitatea României** asupra teritoriului mărginit de Ungaria, în termenii următori, “frontiera descrisă în art. 27(3) al Tratatului de pace încheiat cu Ungaria, la 4 iunie 1920”. În baza **Convenția de armistițiu** încheiată între **Principalele Puteri Aliate și Asociate** cu **Ungaria** (Belgrad, 31 octombrie 1918), aceasta din urmă se angajase să-și retragă trupele pe un anumit aliniament; **România** nu a participat însă la semnarea acestui armistițiu, nefiind nici măcar consultată; iar dacă acest aliniament ar fi devenit linie de frontieră, soluția nu ar fi fost acceptabilă pentru ea, deoarece fuseseră tăiate, în mod

arbitrar, teritorii românești, iar o parte dintre români ar fi rămas ruși de țară, făcând viața și administrarea unor provincii românești imposibile; din fericire, această linie stabilită prin **Convenția de armistițiu** nu a rămas ca traseu al liniei de frontieră, astfel că **România** a reușit să evite acest pericol (contestând armistițiul prin **Memoriul** din 6 martie 1919, al delegației sale, în care se arăta că **guvernul Karolyi** “putea să negocieze la Belgrad doar în numele ungarilor, pentru că românii din Ungaria au, de la 18 octombrie 1918, propriul lor guvern, în mod convenit stabilit și recunoscut de către guvernul ungar”⁶⁰). Până la urmă, frontiera a fost decisă de către **Comisia teritorială a Conferinței**, fără participarea sau consultarea **României**; **I. C. Brătianu** a protestat, în sensul că acest comitet a decis frontiera, în vreme ce delegației române doar i s-a notificat aceasta, lipsind-o de dreptul de a negocia; în plus, această linie de frontieră nu corespundea cu cea prevăzută în **Tratatul de alianță**, din 1916. În urma tulburărilor și răsturnărilor de situații ce au avut loc în **Europa**, prin **dictatul de la Viena** (30 august 1940) – o înscenare grotescă și jalnică faptă a piraților vremii, desfășurată în urma unei pretinse cereri de a ne arbitra, când samavolnic, fără niciun fel de negociere, totul reducându-se la simpla prezentare a unui text, **România** neavând altă alternativă, a fost forțată să semneze acceptarea ruperii din teritoriul ei și, în acest fel, i-a fost atribuită **Ungariei horthiste** zona de nord a **Ardealului** (cu o suprafață de 42.243 km², adică 14,3% din suprafața țării, cu 2 603 589 de români, adică 13% din populație. Modul în care **România** a fost silită să accepte modificarea **Tratatului de la Trianon** rezultă din însuși faptul că a fost obligată, la comanda lui Hitler, să-și abandoneze teritoriul, evacuându-l în termen de 15 zile.

În baza **Convenției de armistițiu**, din 20 ianuarie 1945, **Ungaria** s-a angajat să își retragă trupele și autoritățile sale din **România**, în cadrul frontierelor existente la 31 decembrie 1937. Prin **art. 2** din **Tratatul de pace de la Paris** din 1947 (între România și Ungaria neintervenind încheierea unui tratat de pace), se restabilește frontiera cu **Ungaria**, în următorii termeni: ”Hotărârile Sentinței de la Viena, din 30 august 1940, sunt declarate nule și neavenite. Frontiera dintre România și Ungaria este stabilită prin actualul ... astfel cum exista la 1 ianuarie 1938”; o prevedere similară există și în **Tratatul de pace cu Ungaria** din 1947.

Începând din 1950, s-a încheiat o serie de tratate și acorduri cu privire la regimul de stat și de colaborare în domeniul frontierelor, diferite protocoale și procese verbale, cu privire la gestionarea problemelor în zona de frontieră,

⁶⁰v. Aurel Preda, *op. cit.*, pg. 189.

deschiderea unor noi puncte de trecere a frontierei, micul trafic de frontieră, efectuarea de lucrări pentru regularizarea frontierei pe apă⁶¹ ș.a.

Pe cât de inexplicabil, pe atât de inadmisibil rămâne faptul că, atunci când au încheiat **Tratatul de înțelegere, colaborare și bună vecinătate cu Ungaria** (1996), guvernării noastre de la București nu au făcut nicio mențiune despre **Tratatul de la Trianon** – ignorându-l și limitându-se doar la o simplă referire făcută la **Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa** (Helsinki, 1975), atunci când se știa – ori trebuia să știe și ei - care este poziția **Ungariei**, în această problemă, cât și lipsa de valoare juridică a acestui act politic, cu caracter declarativ. Nu este clar dacă au cedat pur și simplu, pentru a nu indispuce și menaja susceptibilitățile părții ungare, întărind prietenia româno-ungară (și încă pe ce bază?) - ceea ce nu s-a întâmplat, ori au făcut-o din proprie inițiativă, uitând de **Tratatul de la Trianon** și de continua mișcare iredentistă⁶².

Plasând reglementarea frontierelor cu **Ungaria** pe un alt teren decât cel fundamental și irefutabil - ceea ce s-a întâmplat prin ignorarea **Tratatului de la Trianon**, ne-am putea duce cu gândul că **România** de astăzi nu ar mai ține la această reglementare, i-ar fi indiferentă și gata să accepte o alta, adică ar fi dispusă să renunțe la ceea ce s-a obținut în 1920, în urma sacrificării unei zecimi din populația țării. Dar dacă nu a mers așa departe și în chip aberant, există însă riscul ca o asemenea atitudine să sugereze că România nu mai ține neapărat la acea reglementare. Menținerea unei stări indecise și confuze ne poate fi dăunătoare, deoarece, în drept există regula *error communis facit ius*, încât s-ar putea acredita ideea că în cazul de față se aplică o altă reglementare decât cea prevăzută prin **Tratatul de la Trianon**, având loc o cădere în desuetudine (caducitate), care constituie un mod de încetare a tratatelor internaționale. Surpriza nedorită, aventuroasă și derutantă provine din faptul că, în vechiul regim, **România** a îndrăznit și nu a stat pe gânduri în această problemă, când în toate reglementările pe care le-a încheiat cu **Ungaria**, a fost menționat *in nomine* **Tratatul de la Trianon**; acesta este cazul **Tratatului româno-ungar, referitor la regimul de frontieră** (1963) și **Acordul privind regimul frontierei de stat româno-ungare, colaborare și asistență mutuală în probleme de frontieră** (1983) – în care se face o referire expresă, menționat fiind **Tratatul de la Trianon** (4 iunie 1920), considerat fiind acest document ca piatră de hotar în relațiile româno-ungare. Nici

⁶¹v. *Culegere de Tratatate privind frontierele de stat ale Republicii Socialiste România*, vol. I (pt. Uz intern), București, 1971, pg. 233-312.

⁶²Ion M. Anghel - *Tratatul de înțelegere, colaborare și bună vecinătate dintre România și Republica Ungară*, în *Pagini din Diplomația României*, Junimea, vol. III, 2011, pg. 129-164.

despre **Tratatul de pace de la Paris** (1947) nu se mai amintește nimic, deși în baza acestui document se atestă faptul că frontiera româno-ungară a revenit la cea care fusese fixată prin **Tratatul de la Trianon**, iar ignorarea acestuia dă de gândit.

Atunci când există un tratat valabil, iar acesta se află în vigoare și se aplică timp de un secol – **Tratatul de pace de la Trianon**, chiar dacă documentul a fost nesocotit, pentru o scurtă durată (30 august 1940) – fapt care a atras sancționarea celor vinovați și repunerea noastră în drepturi, iar în plus, dispozițiile acestui tratat în problema frontierei au fost reconfirmate, atât prin **Convenția de armistițiu** (1944) cât și prin **Tratatul de pace de la Paris** (1947), se pune întrebarea de ce acest temei nu este menționat în Tratatul de bază și de ce a fost ignorat⁶³; se pregătesc oare condițiile, ca prin aceste omisiuni, să se facă alte concesiuni suplimentare, într-un stil capitular?

– După blestemata **stăpânire otomană**, a urmat – uneori concomitent cu Golgota suportată de români - o continuă hărțuire, ruperi de teritorii și tot felul de năvăliri și prădăciuni ale părții de răsărit a țării noastre, de către colosul rusesc, ce se revărsa fără încetare asupra noastră. Dar **Moldova** (acea parte din **România**, situată între **Prut** și **Nistru**, care a fost spintecată din trupul celeia apărute de **Ștefan cel Mare**, ar fi putut să constituie o punte de coexistență și de înțelegere între un stat mare – **Rusia** - și o țară mai mică - cum a fost **România**; obsesia panslavismului i-a împiedicat însă pe ruși și nu au putut – nu le convenea, să înțeleagă că exista, în această zonă, o entitate națională constituită milenar, când civilizația și trecutul ei nu puteau fi, pur și simplu, spulberate; multe din nenorocirile și suferințele umane nu s-ar mai fi produs și trebuia înțeles faptul că nedreptățile și teroarea exercitate asupra vecinilor - răul făcut - nu se uită niciodată și nu au cum să genereze respect, admirație și prietenie, ci doar teamă, neîncredere și oroare, fiind logic faptul că ceea “ce semeni, aia culegi” – *ab alio expectes, alteri quod feceris*. Sub această cupolă, se prezintă întreaga istorie a **raporturilor româno-ruse**, în ceea ce privește frontiera dintre ele. Rămâne de subliniat faptul incriminator că, în decursul întregii noastre istorii, frontiera dintre cele două state a fost stabilită de către alte puteri sau de către Rusia, în exclusivitate, România văzându-și întinderea teritorială ciuntită, dictată de alții. Era pentru prima dată, când i se făcea dreptate României – **Conferința de pace de la Paris din 1918-1920**.

⁶³Ion M. Anghel, *Politica externă a României cu privire la Basarabia reflectată în activitatea diplomaților săi*, Universul Juridic ,2016, pg. 353-354.

Reunificarea **României** cu **Basarabia**⁶⁴ a fost sancționată prin **Tratatul de la Paris**, semnat la 28 octombrie 1920, între **Principalele Puteri Aliate** (Imperiul Britanic, Franța, Italia și Japonia) și România⁶⁵ ; **SUA** nu a luat parte la acest Tratat, care nu a mai intrat în vigoare, deoarece nu a fost ratificat de **Japonia**. Așa cum se stipulează în Tratat, **Principalele Puteri Aliate** au declarat că recunosc suveranitatea **României** asupra teritoriului **Basarabiei**, cuprins între frontiera actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului de la vărsare până la punctul unde este tăiat de vechiul hotar dintre Bucovina și Basarabia și acest vechi hotar (art. 1). Stăpânirea Basarabiei și a Bucovinei de Nord avea la bază o succesiune de acte contrare Dreptului internațional; mai întâi, Pactul Ribbentrop – Molotov, un act criminal prin care s-a pus la cale împărțirea României între Rusia bolșevică a lui Stalin și Germania nazistă a lui Hitler; ultimatumul impus și agresiunea săvârșită împotriva României din 1940; ocuparea României în 1944, din care armata Rusă a fost retrasă abia în 1958; simulacrul de tratat din 1947, care a intrat în vigoare fără să fie necesară ratificarea lui de către România. Ori, o asemenea succesiune de acte de violență și constrângere, chiar asezonate cu asemenea acte impuse, i-au viciat consimțământul și nu puteau să facă legitimă o asemenea stăpânire de teritoriu.

Redobândirea **Basarabiei** de către **România** a fost legitimă și în conformitate cu Dreptul internațional, așa cum se declara în Tratat. Se sublinia faptul că este în interesul general al păcii în Europa să se asigure suveranitatea Basarabiei, în conformitate cu aspirațiile populației - și că din toate punctele de vedere – geografic, etnografic, istoric și economic, unificarea Basarabiei cu România este pe deplin justificată.

Rusia țaristă fiind învinsă, a încheiat **Armistițiul** și, apoi, **Tratatul de pace de la Brest-Litovsc**, cu **Puterile Centrale**, părăsind **Alianța**; datorită tulburărilor interne (război civil) și preluării puterii de către bolșevici, ea nu a luat parte la **Conferință** și nici la **Tratat**; în acest caz, s-a pus problema, întrucât un tratat produce efecte numai între părțile participante la acesta – *pacta tertiis nec nocent nec prosunt*, în vreme ce Rusia nu a participat la Conferință și nu a fost reprezentată de nimeni - ca ea să fie invitată să adere la Tratat, îndată ce va avea un guvern recunoscut; s-a rezervat de asemenea, dreptul de a supune arbitrajului **Ligii Națiunilor** problemele ce se vor ridica de către guvernul rus “cu privire la detaliile acestui tratat, fiind bine stabilit că fruntariile definite prin acest tratat, precum și

⁶⁴v. Aurel Preda, *op.cit.*, 214-215

⁶⁵Ref. textul Tratatului, v. I. Ionașcu ș.a., *op.cit.*, pg. 452-453.

suveranitatea României asupra teritoriilor pe care le cuprinde, nu vor putea fi puse în discuție” (art. 9).

Decizia **Conferinței** în această problemă era fundamentată și avea forță juridică, întrucât Conferința era cea care stabilise condițiile de pace și noua ordine în scopul asigurării unei păci durabile și era îndreptățită să facă astfel, prin decizia expresă din tratat.

În **Tratatul de la Sèvres** (10 august 1920), încheiat între **Principalele Puteri Aliate și Asociate și Polonia, România, statul sârb, croat și sloven și Cehoslovacia**, cu privire la frontierele unora dintre aceste state, se prevedea în art. 3(5) ca frontieră de nord-est a României o linie ce urma să fie stabilită ulterior.

– În cazul **Bucovinei de Nord**, există ca document ce legitimează apartenența acestei provincii la **România Mare**, recunoscându-se **Actul** de la Cernăuți (28 noiembrie 1918), precum și prevederile **Tratatului de la Saint-Germain** (1 septembrie 1919), semnat între **Principalele Puteri Aliate și Asociate**, în virtutea căroră **Austria** renunța “la toate titlurile și drepturile asupra părții fostului Ducat al Bucovinei, cuprinsă dincolo de fruntariile României, astfel cum vor fi fixate de Principalele Puteri Aliate și Asociate” (art. 59) și că va recunoaște delimitarea acestor teritorii și împărțirea lor între statele succesoare (art. 91). În **Tratatul de la Sèvres** (10 august 1920), se face, în art. 3(6), delimitarea teritoriului român de cel al **Galiției orientale**, descriindu-se linia de frontieră, iar în același art. 3(7), se precizează că linia de frontieră dintre **România** și **Cehoslovacia** este cea descrisă în art. 2(4).

După 144 de ani de la **Conferința de pace de la Kuciuk-Kainnargi** (1774), când una dintre cele trei sinistre competitori la împărțirea României - Austria - mușca din teritoriul românesc, acest colt de țară, leagăn al românimii, a revenit acolo unde îi era locul.

Cu toate acestea, o reglementare a frontierei cu Rusia a avut loc abia prin **ultimatumul** impus de **Moscova** (26 iunie 1940), un dictat la un an de la rușinoasa concusiune pusă la cale prin **Pactul Ribbentrop-Molotov**, când URSS s-a pregătit să atace România și a refuzat reglementarea frontierelor pe cale pașnică, recurgând la forță – o crasă agresiune comisă (delegația română, condusă de generalul **Constantin Sănătescu**, a așteptat luni de zile la Moscova să negocieze noile frontiere ce ne fuseseră impuse, în vreme ce delegația rusă a refuzat, iar lucrările **Comisiei mixte** nu au mai putut continua).

În **Protocolul** adițional la **Pactul soviet-german** (23 august 1939), se stipulase: “cu privire la Europa de sud-est, partea sovietică își exprimă interesul său

în Basarabia. Partea germană declară totalul său dezinteres cu privire la aceste teritorii”.

Șirul de negocieri ce au urmat după semnarea convențiilor privind **definiția agresiunii** (1933) nu a condus la stabilirea relațiilor diplomatice, pentru că Rusia a insistat tot timpul să declare apartenența Basarabiei, ca un diferend între cele două state; abia în 1934, a intervenit normalizarea relațiilor, dar fără ca problema frontierelor să fi fost soluționată.

Protocolul negociat între **Nicolae Titulescu** și **Maxim Litvinov** (1936), cu privire la asistența mutuală în cadrul **Ligii Națiunilor**, prevedea angajamentul că “trupele sovietice nu pot trece Nistrul fără o cerere formală a probată de guvernul regal al României” și că, “la cererea guvernului regal al României, trupele sovietice trebuie să fie retrase imediat de pe teritoriul român, la est de râul Nistru”.

Prin **ultimatumul** de la Moscova al guvernului sovietic din 26 iunie 1940, ora 10 p.m., i s-a cerut guvernului român ca, de urgență, “să restituie Basarabia Uniunii Sovietice cu orice preț” și “să transfere Uniunii Sovietice Nordul Bucovinei, potrivit frontierelor din harta atașată”, cu toate că, așa cum se știe, această parte de teritoriu a României nu i-a aparținut niciodată Rusiei. Se preciza că “guvernul sovietic așteaptă răspunsul guvernului regal al României, în cursul zile de 27 iunie”, ceea ce însemna că operațiunea de evacuare trebuia să fi început cu mult înainte de formularea acestei cereri. Ultimatumul din noaptea de 27-28 iunie 1940, cerea trupelor române să evacueze teritoriul Basarabiei și Bucovinei în decurs de 4 zile, adică în aceeași zi în care s-a acceptat dictatul, pentru ca trupele sovietice să ocupe principalele puncte ale acestui teritoriu; trupele sovietice îl ocupaseră, în fapt, încă de la 28 iunie – ultima zi a acestui termen, ceea ce reprezenta un act care arăta că este vorba de o agresiune militară în forma ei tipică; descrierea acestei atitudini și măsurile luate reprezintă o agresiune armată.

Reglementarea frontierelor dintre **România** și **Rusia**, ce a avut loc în termenii **ultimatumului** de la **Moscova**, este menționată ca atare, atât în **Convenția de armistițiu** (1944) cât și în **Tratatul de pace** (1947), în termenii următori: “Frontierele române ... vor fi cele în vigoare la 1 ianuarie 1941”. Iar ca explicație, în conținutul Convenției de armistițiu, se adăuga: “frontiera sovieto-română este cea stabilită în conformitate cu Acordul sovieto-român din 28 iunie 1940” (art. 1).

Tratatul de pace de la Paris (1947), descriind linia de frontieră la care se referă, este urmat de **Protocolul** din 1948-1949; în afară de protocolul prin care se face predarea **Insulei Șerpilor**, important este, de asemenea, **Tratatul cu privire**

la regimul frontierei de stat, colaborarea și asistența mutuală în problemele de frontieră (1961), în care sunt reluate documentele anterioare, iar aceasta a rămas singura reglementare în vigoare, până la destrămarea Rusiei; există, de asemenea, o serie de alte documente cu privire la micul trafic de frontieră, regimul de călătorii între cele două țări ș.a.⁶⁶.

Relațiile româno-ruse, cu excepția unor perioade de normalitate – așa cum se cuvine să fie relațiile dintre state - rămân marcate de o continuă atitudine agresivă, o absurdă poftă de acaparare pe seama noastră⁶⁷. Uimește, ca să nu spun că pune pe gânduri, faptul că în perioada anilor '90, când trista structură sovietică scârțâia din țâțâni, **România** a încheiat, totuși, tratatul de bază – **Tratatul de prietenie cu Federația Rusă**, atunci când ea abia ieșise de sub obrocul rusesc - sub pretextul invocat, dar nematerializat, că ar fi fost condamnat **Pactul Ribbentrop - Molotov**, acceptând înscrierea unei prevederi, potrivit căreia România a comis, în 1941, **agresiune** împotriva Rusiei, deși acțiunea noastră a constituit doar o replică la actul de agresiune ce fusese săvârșit de ea, în 1940. Mimând regretele pentru ceea ce a fost, **Federația Rusă** a fentat, din pricina naivității noastre, condamnarea ei cu privire la odiosul pact, obținând în schimb o confirmare a raptului din 1940, precum și exonerarea pentru actele de ocupare și transformare a României într-un satelit; **Federația Rusă** a rămas fermă pe poziția ca **Pactul Ribbentrop – Molotov** să fie condamnat, doar în cazul țărilor baltice, nu și în cazul **Basarabiei** – ceea ce învederează ineficiența diplomației României. Cu alte cuvinte, **România** a șters și a acceptat, deși în mod normal, nu mai era forțată să o facă, tot răul cauzat în decursul secolelor, de către vecina de la răsărit. Dar nici recuperarea tezaurului, ce fusese dat spre păstrare și, apoi, însușit de Rusia, n-a avut succes, pentru că în loc de restituirea acestuia, România a acceptat să facă studii de istorie a relațiilor româno-ruse – problemă de care se ocupă instituțiile de cercetări și nu diplomația.

⁶⁶v. *Culegere de Tratatate privind frontierele de stat ale Republicii Socialiste România*, vol. I (pt. Uz intern), București, 1971, pg. 313-380.

⁶⁷Despre agățarea cu disperare a Rusiei de a fi omniprezentă și a controla zona noastră, v. Ion M. Anghel, *De ce Federația Rusă mai face parte din Comisia Dunării?*, în Pagini din diplomația României, Vol. IV, ed. Junimea, pg. 319-347; cum controlează Rusia această zonă, același autor, *Politica externă a României cu privire la Basarabia reflectată în activitatea diplomaților săi*, Universul Juridic, 2016, pg. 122-123.

Când vine vorba despre frontiera cu **Ucraina**, se aplică celebrul adagiul – din concesiune în concesiune, până la dezastru – *abissus, abissum invocat*⁶⁸. În disprețul **Proclamației Sfatului Țării de la Chișinău** (27 martie 1918), prin care se exercitase dreptul la autodeterminare prin unirea cu România, ignorând **Tratatul de pace de la Paris** din 1920, pe care România l-ar fi putut invoca, și al **Declarației Parlamentului României și a Guvernului român** din 1990, decidenții din România și-au permis să facă cadou documentul prin care recunoștea că o parte a **Basarabiei** trebuie să aparțină **Ucrainei**, lăsând în afara țării pe românii care se află sub asuprire ucraineană. Ori, dacă URSS pusese stăpânire pe Basarabia și Bucovina de Nord, printr-un act interzis de Dreptul internațional, ea nu putea să transmită ceea ce deținea cu un titlu juridic lipsit de valabilitate, în vreme ce Ucraina nu putea primi cu titlu valabil ceea ce URSS nu deținuse cu titlu legitim. În Dreptul internațional, succesiunea de teritorii nu se face în mod automat printr-o succesiune de state la tratate (convenția din 1978); România trebuia să ridice problema și ținând seama de teritoriul pe care se proclamase independentă Republica Moldova, să negocieze pentru a trasa o altă frontieră decât cea acceptată. În declarația Parlamentului României (1991) se condamna Pactul Ribbentrop – Molotov, prin care URSS și Germania își stabiliseră „sferele de influență”, hotărând cu de la sine putere destinele altor state suverane, fapt care contravenea în mod flagrant principiilor și normelor fundamentale ale Dreptului internațional; documentul a fost de altfel condamnat și de alte state, precum și Congresul Deputaților Poporului URSS. Astfel, frontiera dintre **România și Ucraina**, așa cum în mod capitular a fost acceptată, este identică cu frontiera dintre **România și Rusia** (“așa cum a fost definită și descrisă în Tratatul soviet-român din 1961”). S-a depășit orice măsură, atunci când în baza **Tratatului de frontieră cu Ucraina** (2003), **România** a acceptat ca frontieră convenită (pretins a fi negociată) exact aceeași frontieră ce ne fusese impusă de URSS, în 1940, prin amenințări cu forța și actul de agresiune săvârșit (preluându-se întocmai, textul din Tratatul de pace cu URSS), care, la rândul lui, se bazase pe **Pactul Ribbentrop – Molotov** (1939); rezultă că guvernanții români au acceptat de bunăvoie (excluzând posibilitatea de a se mai evoca vreodată faptul că această frontieră ne-a fost impusă cu forța, în 1940), linia de frontieră stabilită de **Ribbentrop și Molotov**; culmea este că în **Tratatul cu Ucraina**, sunt reproduse prevederi copiate din fostul **Tratat cu URSS** – păguboasă și umilitoare politică

⁶⁸Ion M. Anghel - *Tratate ... și tratate*, în Pagini din diplomația României, Vol. II, ed. Junimea, pg. 135-175; pe larg, v. Aurel Preda, *Concesii periculoase, renunțări inutile*, ed. Sylvi, București, 2000.

externă mai are România! Înțeleg că rușii, copleșindu-ne, și-au luat tot ce-au poftit – la discreție, deși în acest raport disproportionat, românii au îndrăznit, uneori, să-și recupereze **Basarabia** și **Bucovina de Nord**. Să ofere produsul **raptului** – la a cărei săvârșire a participat și **Ucraina** - ca parte componentă a URSS este de neconceput. Decidenții României, în nota lor obișnuită de prodig (pentru că nu mai rezolvă niciunul din cazurile în care România a fost victimă), fac gesturi de gentilețe. Nu era în pericol de a nu putea accede în UE – pentru că aceasta avea nevoie de piață de desfacere pentru produsele ei și de resursele naturale ale României, iar invocarea acesteia nu are niciun temei. Ca român, îi voi privi pe făptașii acestui gest așa cum merită, indiferent de motivele invocate ca scuze, pentru că nu există îngăduință atunci când este vorba despre destinul unui neam.

În prezent, locul **URSS**, ca vecin, este luat de **Ucraina** și **Republica Moldova**; **România** are, în continuare, frontieră cu **Ungaria**, **Serbia** și **Bulgaria**.

Așadar, frontierele stabilite pentru **România Mare** au fost structural modificate, în urma rapturilor suportate, atât în ceea ce privește statele care-i fuseseră vecine cât și ca aliniament al lor.

b) Reparațiile de război

Acestea au constituit una dintre problemele cele mai complicate și mai disputate, în mod special între **Marile Puteri**, după aceea a **modificărilor de frontiere**; ele au generat o stare de nervozitate, de frecuşuri și confruntări, la nivelul celor două alianțe și chiar în cadrul acestora, atât la **Conferință** cât și pentru cele două decenii ce au urmat.

Problema reparațiilor, la fel ca și cea a **menținerii sistemului instituit** prin **Conferința de pace**, a făcut parte integrantă din politica externă a României în perioada 1919 – 1932; fiind esențială pentru refacerea economică și reconstrucția postbelică a țării, în noua sa dimensiune de stat întregit, obținerea de reparații era tot atât de importantă ca și cea a noilor frontiere și, de aceea, trebuia reflectată ca atare, în politica externă a României și în activitatea sa diplomatică.

Una dintre cele mai complicate și mai disputate probleme – sub raportul relațiilor internaționale și al consecințelor ce au decurs din Tratatul de pace⁶⁹ și care a rămas în suspensie, după **Conferința de pace de la Paris** – a constituit-o **reglementarea** cu privire la **chestiunea reparațiilor de război**, datorită divergențelor dintre **Marile Puteri** și dintre acestea și țările mici, precum și dintre **învingători** și **învinși**, când soluționarea ei devenise imposibilă, iar tergiversarea timp de 13 ani a dus această mare problemă în derizoriu, un *fiasco* nedorit, simbol

⁶⁹“cea mai dificilă dintre toate”, potrivit șefului delegației britanice, **David Lloyd George**.

a ceea ce nu se cuvenea să se întâmple. Aducând la suprafață contradicțiile, în contextul evenimentelor care au urmat după **Conferință**, problema a fost abandonată la **Conferința de la Lausanne** (1932), iar România a fost una dintre țările care au avut de pierdut, din această lamentabilă evoluție.

Instituirea **obligățiilor de reparație**⁷⁰ s-a făcut prin **Tratatul de la Versailles** (art. 231 – 233), pentru Germania; **Tratatul de la Saint-Germain** (art. 177-178 și 184-249), pentru Austria; **Tratatul de la Trianon** (art. 161 – 165), pentru Ungaria; **Tratatul de la Neuilly-sur-Seine** (art. 121, 125 și 127), pentru Bulgaria; **Tratatul de la Sèvres**, pentru Turcia.

În **Armistițiul** încheiat cu **Germania**, se prevăzuse că aceasta “va da compensații pentru toate pagubele cauzate populației civile, a aliaților și a bunurilor lor, în urma agresiunii”; aceeași prevedere este reluată în art. 232 a **Tratatului de la Versailles**, cu Germania și, de asemenea, în Tratatatele ce au fost semnate cu Austria, Ungaria, Bulgaria și Turcia.

Problema **reparațiilor de război**, deși antamată în timpul **Conferinței de pace**, nu a putut să fie și rezolvată; de aceea, ea a fost reluată, într-o suită de conferințe, până când a fost abandonată la **Conferința de la Lausanne** (1932)⁷¹. Daunele produse de armatele **Germaniei** erau așa de mari încât era greu de stabilit cifric, în Tratatate, suma reparațiilor, iar acest lucru s-a făcut doi ani mai târziu (**Comisia de reparații** fixând o datorie de 132 de miliarde, din care 52% îi revenea Franței), punându-se probleme aproape insolubile. Dificultatea pentru **Franța** consta în faptul că achitarea datoriei presupunea dezvoltarea exporturilor – ceea ce însemna sub acest pretext, că se deschidea calea spre a ajunge la refacerea economică a inamicilor ei (o **Germanie** prosperă însemna o amenințare) și ruinarea comerțului țărilor învingătoare⁷². Deși, în problema reparațiilor, existau în toate tratatele încheiate la Paris prevederi, în sensul **stabilirii răspunderii Germaniei** și aliaților ai ei, nu se menționa, totuși, **suma**, dar, în schimb, se constata mereu imposibilitatea reparațiilor totale. Amânarea rezolvării acesteora a

⁷⁰Termenul de “reparație” a fost folosit, pentru prima oară, la Conferința de pace de la Paris, respingându-se termenul de “despăgubire” (care includea și cheltuielile de ducere a războiului de către puterile învingătoare) – considerat a induce ideea de răzbunare, reprezentantul SUA la Conferință – **Wilson**, a lansat acest nou concept, cel de reparații.

⁷¹Despre atmosfera și rezultatele Conferinței de la *Lausanne*, angajamentul de a plăti Franței suma forfetară de 3 miliarde de mărci aur, angajamentul Franței și Angliei de a se consulta în cazul în care pacea lumii ar fi în pericol, condiționarea plății sumei forfetare de aranjamentul asupra datoriilor ce se vor stabili ulterior cu SUA, v. Geneviève Tabouis, *Vingt ans de "suspense" diplomatique*, Ed. Albin Michel, Paris, 1958, p. 122.

⁷²Jacques Madaule, *Istoria Franței*, vol. 3, Editura Politică, București, 1973, p. 131.

condus la un lung cortegiu de conferințe succesive, cu poziții și abordări prin care nu s-a ajuns, însă, la soluționarea definitivă și rezonabilă pentru toate părțile. A urmat, astfel, suita de reuniuni: *Amsterdam* (1919), *San Remo* (1920), *Hythe* (1920), *Boulogne* (1920), *Bruxelles* (1920), *Spa* (1920), *Paris* (1921), *Londra* (1921) - când s-a recunoscut necesitatea reglementării cât mai rapide a reparațiilor pentru restabilirea echilibrului economic european; se fixase suma totală de 132 de miliarde mărci aur. Discuțiile cu privire la modul de achitare a reparațiilor care urmau să fie fixate, ce procent să îi revină fiecărei țări învingătoare, ce sancțiuni să fie aplicate ș.a. "au fost furtunoase și de multe ori penibile".⁷³

Din suma de 12 mld. mărci aur, impusă **Austro-Ungariei** și **Bulgariei, României** îi revenea **1,8%**. Statelor cu interese limitate - cum era și **România** - li s-a acordat, în mod arbitrar, o cotă care nu ținea nici pe departe cont de totalul daunelor cauzate; oamenii politici ai vremii își puneau întrebarea dacă România aparținea învingătorilor ori învinșilor.

Reparațiile orientale (puse în sarcina Austriei, Ungariei, Bulgariei și Turciei) au fost disociate de cele germane; dar acestea aveau implicații politice și economice asupra sud-estului european și vizau cu precădere, **România**. La încheierea Tratatelor de la *Saint-Germain*, *Trianon*, *Neuilly* și *Sèvres*, **Marile Puteri** au considerat imposibilă plata imediată a reparațiilor și au acordat mai multe moratorii; în tratatele cu Austria, Ungaria și Turcia, nici nu se precizau sumele despăgubirilor.

În legătură cu **compensațiile maghiare**, este de notat încercarea de a revizui **Tratatul de pace** și de a organiza un *referendum* – încercare care a eșuat. În acest caz, **Ungaria** a încercat să se sustragă de la plăți, propunând discuții bilaterale româno – ungare, unde să i se anuleze despăgubirile, în schimbul pagubelor suferite de ocupația din 1919 și dezdăunării marilor latifundieri maghiari din **Transilvania**, expropriați în 1921 – propuneri pe care **România** nu le-a acceptat. Au fost încheiate, totuși, unele înțelegeri între cele două țări; prin **Convenția** din 1924, **Ungaria** a renunțat la suma pretinsă ca despăgubiri pentru intervenția armatei române în 1919, iar **România** a renunțat la cheltuielile de război și de ocupație. În același an, s-a încheiat un acord forfetar, prin care **România** renunța la restituirea materialelor românești de pe teritoriul ungar, în schimbul unei sume globale. Prin afacerea **optanților unguri** (exproprierea marilor latifundieri unguri din **Transilvania** în cadrul reformei agrare din 1921 a pus în discuție o problemă din **Tratatul de la Trianon** cu privire la cetățenie și bunurile imobile, ce a fost

⁷³ Pe larg, Emilian Bold, *op. cit.*, p. 12.

proiectată în arena internațională), s-a adus încă o problemă în contenciosul româno-ungar, cu care s-a ajuns, după mai multe etape, la **Societatea Națiunilor** (1923); România a propus un compromis, constând în cedarea unei părți din reparațiile datorate de Ungaria; guvernul ungar a respins această propunere, dar mai târziu, la cererea **Consiliului Societății Națiunilor**, s-au purtat, în 1929, la Viena, negocieri româno-maghiare; chiar dacă nu se rezolva problema generală a reparațiilor maghiare, la **Conferința de la Paris** din 1929 – când s-a discutat despre reparațiile orientale - s-a luat notă de refuzul **Ungariei** de a accepta compensații dintre reparații și pretențiile optanților.⁷⁴

Astfel, cei 13 ani de discuții despre reparații nu au dus până la capăt prevederile **Tratatelor de la Paris** – care aveau să-și piardă valoarea curând, iar întreaga istorie seamănă cu povestea lui **Creangă**, despre **Dănilă Prepeleac**.

6. Realizarea idealului românilor de a se elibera de sub jugul asupritor al străinilor și de a se afla cu toții, într-o Românie întregită

Magnitudinea, ca și **radicalismul** mișcărilor de **eliberare națională**, desfășurate pe tot cuprinsul imperiului austro-ungar - ce se afla într-o confuzie și o completă dezagregare, devenind un haos (prin turbulența lor generalizată, dar și datorită caracterului lor de masă pe care-l căpătaseră, răscolind și aducând la suprafață toate nemulțumirile acumulate în decursul veacurilor de persecuție și exploatare), ele numărându-se printre cauzele declanșării conflagrației mondiale, dar tot ele fiind și cele care - pentru remedierea situației explozive și, probabil, fatale ce se putea aștepta, au impus formularea și susținerea, ca unică soluție adecvată, **instituirea și aplicarea principiului naționalității**, a fost luat ca bază rezonabilă și echitabilă de organizare statală, pentru a se putea ajunge la încetarea conflictelor și instaurarea liniștea în Europa. Atunci când se prăbușeau imperiile, iar întreaga omenire se afla într-un pericol iminent, **Conferința de la Paris** nu putea ignora această stare generală de instabilitate care se generaliza și acutiza; trebuia, în consecință, să-și asume o soluție, venind în întâmpinarea aceleia revendicate de revoluții; la atitudinea încrâncenată și de masă de a nu mai accepta, sub niciun motiv, starea de fapt existentă, având în vedere și îndârjirea cu care era susținută, nu era de conceput, pentru calmarea și restabilirea ordinii în **Europa**, o altă alternativă decât satisfacerea acestor cereri, pe un criteriu care era logic și înțelept, dar și eficient - **principiul**

⁷⁴Louis Delbez, *op.cit.*, pg. 208-209.

naționalității și, în niciun caz, prin reprimarea acestor mișcări.

Astfel, **Basarabia** – ocupată de ruși din 1812 - a fost prima care a avut tăria și a acționat în acest sens; și-a proclamat, mai întâi, **autonomia teritorială**, apoi s-a declarat **stat român independent**, la 24 ianuarie 1918, pentru ca, la 27 martie 1918, **Sfatul Țării** - organul reprezentativ al **Republicii Moldova** (în care fuseseră reprezentate și minoritățile naționale) - să voteze, cu majoritate de voturi, unirea cu România⁷⁵; situația *de facto* creată de românii din Basarabia, prin actul unirii adoptat de către **Sfatul Țării** (27 martie 1918), a devenit una *de iure*, prin semnarea **Tratatului de pace de la Paris** (28 octombrie 1920). La 28 noiembrie 1918, **Congresul general al Bucovinei** - reprezentanții populației (români, germani, ruteni) - ținut în sala sinodală a Palatului Metropolitan din Cernăuți, a votat în unanimitate **unirea** cu România – “unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare, până la Ceremuș, Calacin și Nistru cu Regatul Român” și, astfel, înceta stăpânirea austriacă asupra Bucovinei după 143 de ani⁷⁶, iar în **Glasul Bucovinei** din 28 noiembrie 1918, figura titlul „Cea mai mare sărbătoare a Bucovinei, împlinirea visului de aur”⁷⁷.

La 1 decembrie 1918, a avut loc **Marea Adunare Națională de la Alba Iulia**⁷⁸, unde s-a proclamat unirea Transilvaniei⁷⁹ și a celorlalte provincii (Banat, Crișana, Maramureș) cu **Țara**. În ziua de 29 decembrie 1918, **Parlamentul** a adoptat legile pentru ratificarea **actelor Unirii**. Legile au fost semnate de **Nicolae Iorga**, președintele Adunării Deputaților; **Regele Ferdinand** - numit și “cel loial”,

⁷⁵Ref. la unirea Basarabiei cu România, *Hotărârea Sfatului Țării din Chișinău*, în vol. *Basarabia 1912-2012* (documente și cercetări) Semn E, București 2012; v. *România la Conferința de pace de la Paris* (1946), vol. II, Ed. Enciclopedică, București, 2011, pg. 93-109.

⁷⁶Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Ed. Humanitas, București 1991, pg. 378-385

⁷⁷Viorica Moisuc, *op. cit.*, p. 95; despre Adunarea Constituantă de la Cernăuți (16 octombrie 1918) și proclamarea Unirii Bucovinei cu România (28 noiembrie 1918), Ion Nistor, *op.cit.*, pp. 354-421. Menționăm faptul că în ceea ce privește Bucovina, în **Tratatul de la Brest-Litovsk** (1918) dintre Rusia și Germania, se prevedea că frontierele dintre Austro-Ungaria și Ucraina „vor fi acele granițe care au existat înaintea izbucnirii actualului război” (art. III); Doina Alexa, *Ion Nistor. Dimensiunile personalității politice și culturale*, Ed. Institutului Bucovina – Basarabia, 2000, Rădăuți.

⁷⁸Despre Proclamația de la Alba Iulia, *Tratatul de la Trianon* – consecințele lui și iredentismul practicat, v. Milton G. Lehrer, *Ardealul, pământ românesc* (problema Ardealului văzută de un american), Editura Vatra Românească, Cluj Napoca, 1991, pg. 332-506.

⁷⁹*Unification of the Romanian National State (the Union of Transylvania with Old Romania)*, red. Mircea Constantinescu, Ștefan Pascu, Bucharest, 1971; David Prodan, *Transilvania și iar Transilvania*, Editura enciclopedică, București, 1992.

și-a atras stima românilor și a fost înscăunat în 1922, ca rege al tuturor românilor⁸⁰. Dar premisele unității politice au existat, încă din epoca evului mediu, deși nu întotdeauna explicit exprimate. **Conștiința** poporului român a fost întotdeauna trează, ea izvorând din **trei fundamentale realități – originea latină a limbii române și originea romană** a poporului român, **traiul continuu pe teritoriul lor național**, precum și **unitatea lui etnică, lingvistică, culturală și politică**. Având ca suport legitim faptul că și **românii** aflați în **Imperiul Austro-Ungar** se ridicaseră, la fel ca cei din Rusia țaristă, împotriva nedreptei și intolerantei stăpâniri, **Guvernul român**, precum și **diplomații României** au fost capacitați - se simțeau obligați să susțină și să promoveze aceste cereri, prezentându-le în forurile internaționale și fundamentându-le pe argumente politico-juridice, care deveniseră deja notabile, chiar și în opinia publică mondială, astfel încât să se accepte constituirea **României**, într-un singur stat; ca atare, **România Mare** reprezintă rezultatul unei acțiuni coordonate de statul român - care purtase războiul și prin diplomații săi - care acționau pentru acceptarea și promovarea lor prin mijloacele specifice ale acestei funcții, la **Conferință**, precum și în cercurile de putere influente, militând împreună, ca un tot organic și bine sincronizat – poporul român (armata, precum și populația), guvernul și reprezentanții statului român pe de o parte, dar și dorința vie, și acțiunile hotărâte ale românilor din afara țării (care fuseseră forțați – cei din **Transilvania** și **Bucovina** - să lupte împotriva propriului lor popor – episod descris în *Pădurea spânzuraților* a lui **Liviu Rebreanu**), români ce militau în direcția unirii; reprezentanții **României** și-au fundamentat cererile prezentate și susținute la **Conferința de pace**, pe baza acestei situații, care nu mai putea fi ignorată – mișcarea care clocotea și doleanțele ardente ale românilor pentru unire, argumentând convingător că și românii au, la fel ca și celelalte popoare, dreptul de a se constitui într-un singur stat.

Înfăptuirea **României Mari** reprezintă, până la urmă, opera tuturor românilor – “de la vlădică până la opincă”, fiind vorba de lupta, suferința și jertfa acestora; de la cei de pe front, în tranșee, la cei care au suportat greul războiului pustiitor, mulți pierind în acel iad, în care se zbăteau să supraviețuiască, ori cei care trudeau spre a asigura cele necesare ducerii acestei lupte și până la **Regina Mamă** – “maica răniților”, care își puna viața în pericol, prin spitalele de front, alinând suferințele și încurajând rezistența de care era mare nevoie; nici **Biserica ortodoxă** nu a pregetat

⁸⁰v. Ioan Scurtu, *Istoria românilor de la Carol I la Nicolae Ceaușescu*, Ed. Mica Valahie, 2010, pg. 58.

să-și îndeplinească rolul, atât prin clerici (preoții militari, care au însoțit trupele - unii dintre ei căzând prizonieri sau rămânând în teritoriul ocupat) cât și prin mirenii de care se îngrijeau. Este menționat, în studiile istoricilor noștri, rolul pe care l-a avut **regele Ferdinand**⁸¹ în înfăptuirea **României Mari** și chiar al **regelui Carol I**, cu toată filo-germania lui; dar este menționat și patriotismul manifestat de **marile personalități ale României**⁸².

A existat o intensă activitate desfășurată pentru cauza națională de către numeroși reprezentanți naționali și organisme politice ale popoarelor oprite; la acestea, s-au adăugat și au acționat împreună, în străinătate - Paris, Londra, Roma, Washington, numeroși români; la Paris, se constituise, sub președinția lui **Tache Ionescu**, “Consiliul național român” – recunoscut de guvernele Franței, Italiei, Marii Britanii și SUA; **Nicolae Titulescu** a fost unul dintre membrii acestuia, dar și reprezentant al României la **Conferința de pace**⁸³.

Din constelația conducătorilor generației **Marii Uniri**, făceau parte: **Ion I. C. Brătianu, Iuliu Maniu, Tache Ionescu, Nicolae Filipescu, Ion Nistor, Vasile Goldiș, Octavian Goga, Pantelimon Halipa, Ion Inculeț, Onisifor Ghibu** ș.a. Merite deosebite în pregătirea spirituală a înfăptuirii **României Mari** îi sunt recunoscute lui **Nicolae Iorga**, prin poziția pe care a avut-o în perioada de neutralitate a țării, cât și în timpul războiului⁸⁴. Din această pleiadă de mari români, ce s-au detașat în lupta dusă pentru cauza noastră, insuflând speranță, dând orientare și mobilizând în lupta pentru înfăptuirea **Marii Uniri**, s-a detașat **Nicolae Iorga**, “un îndrumător național al poporului român”, fiind denumit “apostol al neamului” și considerat unul dintre cei mai importanți făuritori ai **României Mari**.

Așadar, **România Mare** reprezintă rezultatul firesc al acțiunii românilor; așa cum, într-un limbaj lapidar, formula această idee reputatul istoric român **Constantin Kirilescu** - “unirea națională a românilor, rod al unei evoluții istorice, pregătită cu tot ce a fost mai curat în sufletul românesc, săvârșită cu jertfa celei mai bune părți a acestui neam, este astăzi comoara noastră cea mai de preț”.

⁸¹Regele Ferdinand și copiii lui, au fost șterși de pe lista Casei de Hohenzollern, interzicându-li-se să mai poarte acest nume - v. Ioan Scurtu, *Ferdinand I, Personalitățile Marii Uniri* 1918, Ed. Enciclopedică, 2016.

⁸²A se vedea prezentarea făcută celor care s-au jertfit, de Ioan Scurtu – *Presărați pe-a lor morminte ale laurilor foi* - Memoria Pământului Românesc, Ed. Albatros, 1970.

⁸³v. Ioan Scurtu, *Politica și viața cotidiană în România*, ed. Mica Valahie, 2011, pg. 91-95.

⁸⁴Petre Țurlea, *Nicolae Iorga, Personalitățile Marii Uniri din 1918*, Ed. Enciclopedică.

II. Scurte explicații asupra textelor celor două tratate

1. În ceea ce privește Tratatul de la Trianon⁸⁵

Textul **Tratatului dintre Puterile Aliate și Asociate și Ungaria**, împreună cu cele ale **Protocolului și Declarațiunii** (Trianon, 4 iunie 1920), intrat în vigoare la 26 iulie 1921, este, la fel ca și celelalte tratate care au fost semnate la **Conferința de pace de la Paris**, extrem de întins, amănunțit - cu multe detalii și stufos (364 de articole, pe 120 de pagini), dar și această situație se explică prin numeroasele anexe care se află incluse în corpul Tratatului; magnitudinea documentului se datorează și amănunțitei reglementări ce trebuia să fie dată problemelor care s-au pus în cazul transferului de teritoriu și de populații, cu multitudinea de consecințe ce le antrenează acest act de cesiune teritorială. Tratatul se încheia între principalele **Puteri Aliate și Asociate** și statul învins - Ungaria, când se stabileau drepturile statului învingător - România, ca beneficiar al acestora, precum și obligațiile statului învins și poziția de garant și supraveghetor al respectării acestora; pe de altă parte, **Marile Puteri** au căutat să-și asigure o poziție din care să poată interveni în treburile interne ale altor state și influența politica acestora.

Explicația acestei situații specifice de reglementare, în ansamblu, dar și în detaliu, rezidă în faptul că **Tratatele** semnate la **Conferința de pace de la Paris** poartă și pecetea contextului (împrejurărilor – proporțiilor dezastrului și problemelor de rezolvat, într-un mod în care să nu mai poată fi reluate de către cei care o produsese), în care s-a organizat Conferința și s-a negociat, precum și ce soluții puteau fi convenite pentru problemele ce urmau a fi rezolvate, pentru totdeauna. În afară de diplomați, la Conferință au participat în primul rând, șefi de stat și de guvern, precum și personalul specializat în domeniile ce urmau a fi abordate. Era vorba de o conferință cu o procedură complexă și delicată, fără precedent, în urma încetării acestui război mondial. Conferința prezenta un interes general, constituind un eveniment urmărit de întreaga opinie publică nici procedura nu putea fi una obișnuită. Ca atare, tratatele de pace nu au fost negociate de părțile în cauză - așa cum se întâmplă în mod normal - ci elaborate în cadrul unor comisii și comitete ale Conferinței; erau supuse apoi, aprobării celor cinci Puteri Aliate și Asociate, soluțiile stabilite în Tratatate fiind impuse atât statelor beligerante învinse,

⁸⁵Ref. textul tratatului, v. I. Ionașcu – P. Bărbulescu – G. Gheorghe, *Tratate internaționale ale României*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București 1975, pg. 439-441.

cât și celor învingătoare, iar dialogul era rezervat pentru Marile Puteri. Cele cinci puteri principale au convenit nu numai soluțiile ce le erau impuse statelor învinse și drepturile statelor învingătoare, ci și măsurile prin care să se asigure aplicarea deciziilor, formulând textul însuși al tratatului respectiv; tratatul fiind-le dictat părților, textul le era prezentat acestora doar pentru a-l semna pur și simplu și nu pentru a-l negocia. În aceste condiții, pentru situațiile cu care se confrunta și pentru definirea modalităților de reglementare, era necesară înscrierea în fiecare tratat, într-un mod amănunțit, a tuturor problemelor, astfel încât toate acestea să fie soluționate, în întregime, prin documentul respectiv; părțile în cauză aveau de convenit doar aspectele tehnice și neesențiale. Principala preocupare era de a formula textul cât se poate de precis - fără ambiguități, pentru a evita interpretări și tot felul de neînțelegeri ce ar fi dus la scăderea autorității acestuia, dacă nu chiar la blocarea aplicării lui. Așa se explică amploarea și detalierea acestor documente, principalele Puteri Aliate și Asociate având grijă să determine strict drepturile și obligațiile părților.

Ca atare, regăsim în Tratat textul referitor la **Pactul Societății Națiunilor** (care există în toate tratatele de pace – primele 26 de articole), care apare ca un preambul, în care este precizată rațiunea stabilirii reglementării ce urmează a fi instituită; vin, apoi, prevederile prin care sunt reglementate problemele de frontieră și cele care țin de transferul de teritorii, clauzele politice, clauzele militare, navale și aeriene, precum și problema despăgubirilor de război, reparații, clauze financiare, economice ș.a.; de menționat, este faptul că unele clauze enunțate sunt dezvoltate pe larg, în anexele ce însoțesc fiecare articol.

Toate aceste prevederi sunt bine formulate și corelate, ele fiind importante pentru asigurarea unei reglementări în termeni preciși și cât se poate de explicite, asemenea calități fiind indispensabile pentru a sublinia credibilitatea documentelor și spre a le asigura aplicarea avută în vedere.

Aș menționa însă, ca fiind esențiale sub aspectul rațiunii pe care o am în vedere spre a publica textul Tratatului, dispozițiile cuprinse în art. 45 - 46 referitoare la clauzele politice și textul art. 27(3), cu privire la frontiera dintre Ungaria și România. Astfel, **în art. 45** din Tratat, se statuează în termeni solemnii că:

“Ungaria renunță, în ceea ce o privește, în favoarea României, la toate drepturile și titlurile asupra teritoriilor fostei monarhii austro-ungare situate dincolo

de fruntariile Ungariei, astfel cum sunt fixate la articolul 27, Partea II (Frunтариile Ungariei) și recunoscute prin prezentul Tratat sau prin orice alte Tratatе încheiate în scop de a regula afacerile actuale, ca făcând parte din România” (art. 45). În același sens, **Ungaria** declara că recunoaște și acceptă **frontierele României**, așa cum au fost ele fixate de către principalele **Puteri Aliate și Asociate**, obligându-se să recunoască deplina valoare a Tratatelor de pace (**art. 74**).

În **art. 27(3)** este descris, în detaliu, traseul liniei de frontieră dintre România și Ungaria: “De la Punctul mai sus definit, spre est-nord-est și până la un punct de ales pe râul Maros la aproximativ 3 kilometri ... apoi spre nord-est ... cursul râului Maros spre amonte ...”. În **art. 46**, se prevede constituirea unei comisii, în vederea trasării liniilor de frontieră.

De menționat este faptul că **linia frontierei de stat româno-ungare** a fost hotărâtă de **Comisia teritorială a Conferinței de pace**, fără consultarea **României** și fără participarea ei la luarea deciziei respective; această linie nu era cea specificată în **Tratatul de alianță** din 1916 și nici nu a acoperit întreaga zonă locuită de români (în stânga Tisei)⁸⁶.

Alături de **proclamația – angajament**, ce și-a asumat-o în mod solemn, **Ungaria** și care rămâne elementul esențial din întreaga reglementare statuată, cu o valoare fundamentală și cu impact direct asupra întregii reglementări din Tratat, enunțată fiind cu titlul de **clauză politică**, în **art. 45** și în **art. 27(3)** - unde este descris noul traseu al liniei de frontieră româno-ungară, menționăm ca fiind de asemenea, important, **art. 47** prin care **România** se angajează față de **Ungaria** să le acorde același regim persoanelor de altă rasă, limbă sau religie, la fel ca și cel stabilit pentru populația majoritară română; dar menționăm în același timp și **art. 54** și **55**, prin care **Ungaria**, l-a rândul ei, s-a angajat să acorde același regim tuturor locuitorilor de pe teritoriul său. Astfel, după secole de subjugare și cruntă tiranie cu care i-a tratat pe supușii românii - locuitorii băștinași majoritari ai **Transilvaniei**, după persecuția barbară la care au fost acești supuși, precum și implantarea de populații aduse de prin diverse părți ale Europei (Saxonia) spre a schimba compoziția populației din Transilvania, **Ungaria** a fost obligată, prin deciziile **Conferinței** și prin **Tratatul** pe care l-a semnat, în consonanță cu spiritul **Conferinței** și cu opinia publică, cât și pe baza normelor Dreptului internațional, să recunoască faptul că această zonă pe care și-o apropiase și o stăpânise prin forță,

⁸⁶Aurel Preda – *op. cit.*, pg. 190-191.

nu-i mai aparține; Ungaria nu mai avea temei de a o deține și trebuia să renunțe astfel la ea, spre a le reveni celor care erau îndreptățiți să o dețină, punându-se, astfel, capăt robiei pe care o menținuseră în decursul timpului. Comunitatea internațională, prin însăși vocea președintelui **Conferinței**, menționa această privință, reproșând “partea de răspundere ce-i incumba Ungariei în dezlănțuirea războiului”, învinuind-o totodată, pentru politica sa imperialistă și asuprirea de către o minoritate, a popoarelor pe care le subjugase; se constata și se sancționa astfel, lipsa de legitimitate a unei stări de fapt nedrepte și barbare, acesta constituind un mod de a condamna, în mod explicit, fărădelegile practicate de **Ungaria**. Cu toate acestea, Ungaria, incorrigibilă fiind, a recidivat după numai două decenii, prin uneltirile pe care nu le-a încetat niciodată, obținând darul ce i-a fost oferit pentru zelul și slugărnicia manifestate față de fascism de către criminalii vremii – **Ribbentrop** și **Ciano**.

Cu toată temeinicia realității care durează de un secol, se pare însă că acest lucru nu i-a fost suficient spre a înțelege ceea ce rămâne elementar – nu îi poți ține în robie pe alții, pentru veșnicie și fără să dai odată și odată socoteală pentru o asemenea fărădelege, considerându-te de neatins. Remarc, în schimb, ca fapt de notorietate, existența în prezent a unui număr important de minoritari maghiari în România - ceea ce atestă o situație normală, precum și un comportament corect din partea statului român, atestând faptul că România și-a respectat cu bună credință, obligațiile ce i-au revenit, în timp ce guvernarea hortistă a **Ardealului de Nord**, pe care ni l-a răpit, a săvârșit crime odioase față de românii din această zonă; mai este ceva de adăugat?

2. În cazul Tratatului privitor la hotarul de răsărit al României, situația este sensibil diferită, în ceea ce privește textul acestui document.

De notat este faptul că, la acest **Tratat**, nu au participat toate **Puterile Aliate și Asociate** – așa cum s-a întâmplat în toate celelalte cazuri, ci numai patru dintre ele, **SUA** refuzând să se alăture acestora, fapt ce a dus la scăderea din forță și autoritate a documentului, înțelegându-se că **SUA** nu este de acord cu acesta. În al doilea rând, Tratatul nu a intrat în vigoare, din cauză că una dintre puteri, **Japonia**, nu l-a ratificat. Menționăm în acest sens faptul că, în cele “14 puncte” enunțate în discursul ținut de **T. W. Wilson**, i se lăsa **Rusiei** deplina libertate pentru organizarea pe care și-o dorea; așadar, nu e de mirare faptul că aceasta a refuzat să participe la Tratat – de altfel, nu a ratificat niciunul dintre

tratatele semnate la **Conferința de la Paris**, încheind altele în locul lor, iar după aceea, **SUA** s-a alăturat **URSS**-ului, în exercitarea de presiuni asupra **Japoniei**, pentru ca aceasta să nu ratifice tratatul în cauză.

Textul este redus ca spațiu și ca problematică – ceea ce nu reduce din valoarea recunoașterii că **Basarabia** aparține **României**, lăsând totuși impresia unei înțelegeri mai sumare și incomplete, comparativ cu celelalte; rămâne o reglementare fundamentală, recunoscându-i **României** dreptul de a-și alipi teritoriul **Basarabiei**; termenii înșiși ai **Tratatului** atestă acest lucru: se recunoaște suveranitatea **României** asupra teritoriului **Basarabiei** (art. 1); se fac mențiunile necesare referitor la modul în care vor fi fixate pe teren fruntariile (art. 2) și sunt precizate obligațiile asumate de România (referitor la naționalitatea persoanelor și tratamentul lor) – ceea ce aduce documentul pe linia reglementărilor de la Conferință, dar în linii mari, pentru că evenimentele care s-au succedat n-au mai permis discutarea acestei situații. Aspectele care țin de transferul de teritoriu nu și-au găsit locul în acest document, ca urmare a faptului că **Rusia** nu a participat la negocieri; acesta este și motivul pentru care Rusia este invitată să adere la Tratat, spre a deveni parte la el și este de înțeles faptul că probleme similare ar fi fost reglementate de o manieră precisă, în cazul în care toate statele în cauză ar fi participat la negociere. Deși a avut numeroase discuții cu țara noastră, **URSS** nu a recunoscut niciodată alipirea **Basarabiei** la **România** – inițial evitând angajamente, pentru ca mai târziu să fie cât se poate de explicită în refuzarea acestora. Mai mult decât atât, cu ocazia **ultimatumului** impus, din 26 iunie 1940, a fost cât se poate de categorică în atitudinea de respingere a alăturării **Basarabiei** la **România**, ea ocupând nu numai **Basarabia**, ci și **Bucovina de Nord**, pentru despăgubirea pretinsă, pe care **România** i-ar fi datorat-o, în urma ocupării **Basarabiei**. Asemenea reverberații - pretenții de despăgubire, au fost reiterate și în cadrul discuțiilor avute în problema începerii negocierilor cu privire la restituirea **tezaurului României** ce fusese depozitat în **URSS**, spre a-l apăra de ocupantul german – pe care acum refuză să ni-l mai restituie, când ni s-a reamintit faptul că, în ipoteza unor asemenea negocieri, partea rusă va ridica din nou problema legată de pretențiile pe care le-ar avea de la România, cu toate că despăgubirile au fost reglementate definitiv și din plin, prin **Tratatul de pace** din 1947.

Concluzii

La o sută de ani de la evenimentul **epocal - Conferința de pace de la Paris** (1918-1920) - ce a rămas încă neegalat până acum în istoria omenirii, dar și unul capital totodată, pentru reîntregirea **României** - cu suita de momente dramatice de răpire a teritoriului ei și exodul de refugiați și de subjugăți altor puteri în 1940 prin care a trecut, iar apoi catastrofa din 1944, cu impilatorul **Tratatul de pace de la Paris** (1947), când țara noastră fost aruncată înapoi cu jumătate de secol, se pune întrebarea care este acum, la primul **Centenar al României Mari**, situația provinciilor românești la care ne-am referit mai sus – **Transilvania, Basarabia și Bucovina de Nord**? Deloc roz – în opinia noastră; mai curând decepționantă, departe de ceea ce se cuvenea - aș spune chiar îngrijorătoare pentru viitorul lor; oricum, în nici un caz, cea pe care ne-am dorit-o și la care am fi avut dreptul. Și mai mult, va mai reveni România la poziția sa măreață pe care a avut-o cu un secol în urmă?

- În ceea ce privește **Transilvania**, cu locuitorii ei, aflată secole de-a rândul sub crunta și inumană stăpânire ungurească, constituie în mod legitim și indiscutabil, parte componentă a **României**, în condițiile în care țara noastră este stat național, suveran și independent, **unitar și indivizibil** și când niciun grup și nicio persoană nu pot exercita suveranitatea, în nume propriu (art. 1 și 2 din Constituție).

Tratatul de la Trianon, violat prin **dictatul de la Viena** - document ce a fost anulat și apoi desființat *ex tunc* (adică fără să fi avut valoare nici o clipă), prin **Tratatul de pace de la Paris** (1947), se află în vigoare, reglementând relațiile româno-ungare, în ciuda efortului disperat de a-l eluda și a se sustrage de la rigorile lui, eventual a-l înlătura; **Tratatul de la Trianon** a fost încălcat dar nu s-a pus niciodată problema că nu ar fi în vigoare.

Plecând de la ceea ce este evident și indiscutabil, anume că relațiile **României** cu **Ungaria**, reprezintă segmentul cel mai important din întregul ansamblu al relațiilor României cu alte state – dat fiind faptul că suntem state vecine și de vreme ce pe teritoriul României se află cetățeni de etnie maghiară, nu există alternativă la înțelegerea dintre ele – această imperativ fiind și în beneficiul populației de etnie maghiară, fără presiuni nesăbuite și condiționări iraționale.

Iredentismul maghiar, declanșat chiar din momentul semnării **Tratatului de la Trianon**, nu a încetat pe întregul parcurs al acestui secol; doar maniera în care s-a desfășurat a fost când mai agresivă (în special dictatul de la Viena, 1940) sau mai discretă, în funcție de împrejurări, dar tot timpul insistent.

Acțiunile iredentiste - ca un coșmar obsedant și incurabil de care vecinii noștri nu se pot dezbara, împotriva **României**, au început încă din timpul **Conferinței de pace** (idei rasiste despre superioritatea rasei maghiare, jignindu-i pe români - inclusiv pe cei care încercau să-i ademenească, spre a-i menține în robie; atacul bandelor comuniste pro-sovietice, sub comanda anarhistului **Bela Kun** asupra armatei române în 1919, ca și cel din 1944, nu lasă nicio umbră de îndoială că privește atitudinea belicoasă maghiară; proiectul **Confederației danubiene**, cu scopul de a prelua inițiativa restaurării situației dinainte de război, eludând **Tratatul de la Trianon**; încercarea de refacere a monarhiei habsburgice, reluarea înarmării Ungariei și traficul de arme pe care îl făcea; raptul nordului Transilvaniei din 1940 și calvarul însoțit de crimele de genocid; manifestările grupurilor paramilitare ș.a.); nici după ce au fost învinși în 1945, nu se puteau abține să ceară **Conferinței de pace de la Paris** menținerea raptului din 1940 asupra nordului Transilvaniei⁸⁷.

Nici după **Tratatul de pace** din 1947 – când raptul din 1940 a fost declarat nul și neavenit – maghiarii nu s-au descurajat, încercând tot timpul și pe orice cale să recupereze Transilvania ori să mai ciupească și să-și rotunjească în continuare câte ceva, prin tactica pașilor mărunți – un *fait accompli*. Sloganurile revizioniste n-au lipsit nici după evenimentele din 1956 - când a avut loc reprimarea sângeroasă a trupelor Tratatului de la Varșovia (la care România nu a participat), iar reprezentanții

⁸⁷ La 14 august 1946, în plenul Conferinței, Janos Gyângyosi, ministrul afacerilor externe ungar, referindu-se la afirmația ministrului afacerilor externe român, Gh. Tătărăscu, din 13 august 1946 - potrivit căreia Delegația română consideră problema Transilvaniei ca reglementată de Consiliul miniștrilor afacerilor externe ai celor patru mari puteri, l-a contrazis pe acesta, arătând că această chestiune nu constituie „obiectul unei reglementări definitive”. El a cerut, totodată, să se redea Ungariei 22.000 kmp din teritoriul Transilvaniei, care să cuprindă orașele Satu Mare, Cărei, Oradea, Salonta și Arad. Acest aspect a fost, totuși, discutat în Comisia politică și teritorială pentru România, datorită insistenței delegației Ungariei. Astfel, la propunerea Australiei, care a fost acceptată cu opt voturi „pentru” și patru „contra”, la lucrările Comisiei politice și teritoriale pentru România, a fost invitată, când s-a discutat articolul 2 din Tratat, și delegația Ungariei, iar la propunerea delegației Ucrainei, susținută de Cehoslovacia și URSS, a fost invitată și delegația României. Primul a vorbit delegatul Ungariei, Paul Aner, ministrul Ungariei la Paris. El a arătat că cei 22.000 kmp, reclamați de ministrul de externe Gyângyosi, au o populație cu interese economice mai strâns legate de Ungaria, decât de România. Ungaria n-a avut câștig de cauză, lucru care l-a făcut pe un ziarist britanic de la „Times” să remarce cu năduf: „dacă ați fi participat măcar cu o divizie contra Germaniei naziste!” Dintre cei 13 membri ai Comisiei, nici unul nu și-a însușit pretențiile teritoriale ungare. Astfel, art. 2 din proiectul Tratatului de Pace cu România s-a acceptat cu 10 voturi „pentru” și două abțineri (Australia și Uniunea Sud-Africană). Discuțiile au continuat oficial până pe 5 septembrie, zi în care Comisia, în ședința sa plenară, a confirmat hotărârea din 7 mai 1946 a celor patru miniștri ai afacerilor externe.

Ungariei - din cauză că guvernului maghiar nu i se mai recunoștea legitimitatea, aveau dificultăți în admiterea lor la conferințele internaționale. România a fost cea care i-a întins mâna Ungariei, prin acceptarea – în opinia noastră, nesăbuită – a schimbării sediului Comisiei Dunării de la Galați la Budapesta, fără ca un asemenea gest să aibă drept răspuns calmarea poftelor imperialiste de acaparare și subjugare a unei părți din teritoriul românesc. Ca atare, reprezentanții Ungariei, obsedați de politica de revizuire a granițelor, au ridicat din când în când – este drept că într-un cadru mai discret, probleme de ordin revendicativ. **Ianos Kadar** (la întâlnirea de la Oradea, din 1977) și **Grosz** (la Arad, în 1988), au ridicat un asemenea gen de probleme lui **Nicolae Ceaușescu**. Deși a respins în mod categoric asemenea pretenții, **Nicolae Ceaușescu** a cedat totuși, în unele privințe, acceptând acțiuni care, la prima vedere, păreau inofensive, deși prin acestea se marca o mișcare în direcția pe care și-o doreau vecinii noștri; astfel, **Nicolae Ceaușescu** convenise, de dragul de a menaja relațiile cu Ungaria, o listă de acțiuni prin care se promovau interesele Ungariei, adăugând câte ceva în sensul revendicărilor pe care le aveau: înființarea unui consulat maghiar la Cluj (în vreme ce România refuza un asemenea lucru altor state), a unui centru cultural, construirea în România a unui grup statuar al generalilor ce măcelăriseră peste 11.000 de români în timpul revoluției de la 1848 ș.a.. Cum partea română și-a dat seama că a mers prea departe cu aceste angajamente și de aceea, tot amâna realizarea lor, partea maghiară era nemulțumită, iar reacțiile ei erau dure (în cursul întâlnirilor ce aveau loc între reprezentanții ministerelor de Externe, partea ungară condiționa organizarea întâlnirilor dintre **Kadar** și **Ceaușescu** de îndeplinirea măsurilor convenite); treptat, autoritățile române și-au dat seama că oficiul consular de la Cluj se ocupă cu acțiuni de spionaj; România a renunțat la consulatul ei de la Gyula și la centrul cultural, în timp ce partea maghiară se opunea; au mai fost și alte acțiuni abandonate; s-a ridicat și problema valabilității sau încetării unor tratate; discuții cu privire la proprietatea clădirilor misiunilor diplomatice; s-au făcut note de protest ș.a.. Deci, fără a avea un ecou deosebit, dezacordurile au continuat, pentru că partea maghiară, aflându-se în ofensivă, disturba desfășurarea normală a relațiilor. Evenimentele din decembrie 1989 nu sunt rupte de acțiunile de spionaj și de crearea unei instabilități în România – pregătirea unor grupări în zona de frontieră, propunerea insistentă a ministrului apărării **Karpati**, de a veni cu trupe în România – în tandem cu oferta Moscovei, ceea ce ar fi însemnat sfârtecarea României etc.⁸⁸. În tot acest timp, chiar dacă acțiunile maghiare se desfășurau

⁸⁸ v. Aurel I. Rogojan, *Iulian N. Vlad, Confesiune pentru istorie*, PROEMA 2017, p. 201 și urm.

discret, nu erau mai puțin periculoase pentru România, iar Ungaria era încurajată de Rusia – ca și în prezent (aluziile lui *Putin*) - iar celelalte state ale Tratatului de la Varșovia, nu reacționau (mai ales **Bulgaria**, care nu uita să-și exprime pretențiile referitor la Dobrogea). Nici chiar **Serbia** nu dădea înapoi (dacă în cadrul unei întâlniri cu **Nicolae Ceaușescu**, *Miloșevici* a avut îndrăzneala să ceară **Banatul**, **Antonescu**, la vremea lui, a refuzat invitația lui *Hitler* de a pune stăpânire pe **Banatul sârbesc**).

În prezent, situația nu este câtuși de puțin, liniștitoare ci îngrijorătoare; imediat după evenimentele din decembrie 1989 (lăsând deoparte comentariile care se fac cu privire la rolul ei în această acțiune), **Ungaria** și-a accentuat presiunea asupra **României**, obținând o satisfacție totală la cererile sale, în urma încheierii **Tratatului de înțelegere, cooperare și bună vecinătate**, din 1996. Că această reglementare are un caracter capitular, rezultă din însuși faptul că i s-a dat Ungariei tot ce a cerut. Dar și mai de neînțeles este de ce nu se face nicio referire la **Tratatul de la Trianon**; acest document este esențial pentru reglementarea relațiilor româno-ungare, dar mai ales pentru că prin acesta s-a consfințit **Marea Unire** și nu ar fi trebuit să fie, pur și simplu, ignorat; de notat, că nu a lipsit, până atunci, din reglementările importante dintre **România** și **Ungaria** – ceea ce ar sugera că decidenții noștri s-au inspirat “din noua gândire”, la modă în acea perioadă, cea a lui *Gorbaciov* – filozofie care transpare și din **Tratatul de prietenie cu Federația Rusă**; în locul **Tratatului de la Trianon** - pe care ne propunem să-l readucem în actualitate - este menționat **Actul final al CSCE**, de la Helsinki – care este un act cu valoare politică și care nu leagă din punct de vedere juridic părțile, ceea ce ar putea sugera că relațiile dintre **România** și **Ungaria** nu mai sunt reglementate prin **Tratatul de la Trianon**, acesta contând mai puțin în prezent; în fapt, pare să fie un proces de rășuire a Tratatului, cu îngăduința – dacă nu chiar complicitatea, decidenților români, slăbind din **temeiul juridic** al dreptului **României** asupra **Transilvaniei**, ceea ce este îngrijorător, în ceea ce privește modul în care decidenții români concep și abordează problema unității naționale; ignorarea Tratatului lasă să se înțeleagă că s-ar fi pierdut din actualitatea acestui document – ceea ce este foarte grav.

Șochează, mai ales acum, când sărbătorim **Centenarul Marii Uniri**, dispariția din vocabularul decidenților de la București termenul de **Tratat de la Trianon**. Mă întreb dacă evitarea referirii la acest document le creează cumva un complex de jenă și de vinovăție față de cei care și-au vărsat sângele pentru a avea o **Românie Mare**, ori este vorba de menajarea unor susceptibilități presupuse sau

cunoscute, din motive de a obține o atitudine de bunăvoință din partea vecinilor noștri; în niciun caz, nu poate fi vorba de o atitudine demnă, așa cum care s-ar fi cuvenit. Nu surprinde, câtuși de puțin – *eiusdem farinae*, această lălăială – lipsă de orizont și nici modul discreționar al triștilor decidenți din România acelor vremuri, când însuși fostul rege **Mihai**, sperând să-și recâștige tronul de la care a abdicat, în decembrie 1947, devenea unul dintre semnatarii **Declarației de la Budapesta**⁸⁹, din 16 iunie 1989 – etichetată, pe drept cuvânt, **inconștientă** sau **trădare**: “Transilvania ... spațiu de complementaritate” sau “ dreptul de reprezentare politică autonomă a fiecărei națiuni, ce trebuie garantată” - clasice sloganuri iredentiste. **Conferința** la care s-a adoptat acest document constituia doar una din suita de acțiuni ce se organizaseră, ca urmare a **Declarației de la Budapesta** (acțiunea cu privire la **Imre Nagy**), când se inaugura un act de esență iredentistă – știută fiind poziția acestuia față de **Transilvania** și în scopul de a legitima ofensiva declanșată **împotriva României**. Acțiunea a fost inițiată de **Forul Democratic Maghiar** – cel care a patronat, în 1990, reuniunea neguvernamentală de la **Copenhaga**, unde s-a încercat condamnarea României, pentru pretinsa nerespectare a drepturilor omului în Transilvania, dar care a eșuat, iar în prezent, se află la guvernare, în Ungaria. Idei, precum “specificul Transilvaniei” sau “reprezentarea politică autonomă a fiecărei națiuni” enunță, în chip străveziu, un act de trădare națională – calificativ la care subscriem și noi. Șochează această compatibilitate deplină, pe care o constatăm, dacă nu chiar o consonanță ce pare să existe între tratatul în discuție – ca problematică și spirit, care sunt formulate și în Declarația de la Budapesta, la care fostul rege a subscris, tocmai atunci când **România** se afla într-o situație delicată.

Reglementările cuprinse în Tratatul din 1996 constituie o cedare în fața tuturor cererilor părții maghiare; unele dintre prevederile acestuia joacă doar în favoarea Ungariei, unde beneficiarii maghiari sunt peste 1.600.000, în vreme ce beneficiarii români din **Ungaria** sunt într-un număr cu totul redus (dacă **etnicii maghiari** din **România** sunt reprezentați în **Parlament**, prin UDMR - care constituie placa turnantă în guvernările din **România** - **etnicii români** din **Ungaria** nu sunt reprezentați în **Parlamentul ungar**). În condițiile în care decidenții români au fost atât de generoși în detalierea regimului **maghiarilor** din **România**, mergând până la acceptarea **discriminării pozitive** pentru aceștia și în dauna majorității populației – ceea ce este în afara **Constituției** (art. 4), **jurisdicția României** asupra populației sale – cetățenii români de etnie maghiară - este substanțial redusă și tinde

⁸⁹Alexandru Amititeloaie, *Memoria istoriei*, în Lumea nr. 6 (253), 2014, p. 84-88.

să fie eliminată; are loc o extindere – un export de jurisdicție maghiară în **România** – **stat suveran** și, ca atare, regimul juridic al cetățenilor români de etnie maghiară nu mai ține, în mod **exclusiv**, așa cum se știe, în cazul unui stat suveran, de statul român, ci este împărțit între **România** și **Ungaria**; Ungaria face acte de guvernare pe teritoriul României sau cenzurează guvernarea statului român, extinzându-și jurisdicția asupra teritoriului român. Dacă la aceasta, mai adăugăm și faptul că Ungaria controlează – întrucât i se cere consimțământul, activitatea instituțiilor românești și că în urma introducerii **statutului de maghiar** (la care **România** a achiesat, într-un fel, printr-un tratat care a fost încheiat), cât și prin faptul că **Ungaria le acordă în masă cetățenie** persoanelor de **etnie maghiară** care sunt **cetățeni și trăiesc pe teritoriul României**, avem o imagine cât se poate de clară despre faptul că în **Transilvania, România** și-a restrâns din jurisdicția sa, atunci când actul său de guvernare este controlat de un alt stat; când un stat acordă în masă cetățenia sa unor persoane care nu se află pe teritoriul său și au deja o **altă cetățenie** – nu este greu de înțeles în ce scop o face, așa încât acesta săvârșește un act de subminare a autorității statului în cauză, deci un act inamical, care nu ține de regulile de bună vecinătate, o acțiune de destabilizare a ordinii juridice și politice din țara respectivă. În aceste condiții - pe care decidenții noștri le tolerează, nu este de mirare comportamentul provocator și umilitor la adresa românilor, al oficialităților maghiare care se plimbă pe teritoriul **României** ca la ei acasă, incitând la nesupunere și formularea de cereri din ce în ce mai radicale, sfidând autoritățile noastre, care nici nu mai reacționează; nu pare să producă îngrijorare la București apropierea ruso-maghiară, tot mai consistentă⁹⁰. Dacă la aceasta mai adăugăm și acțiunile secuimii, care încearcă să îi impună **României** acordarea unui tratament în afara **Constituției române**, cred că avem o imagine despre diferența, o prăpastie, între valoarea pe care o are pentru noi **Tratatul de la Trianon**, în vigoare într-adevăr, pe care **Ungaria** îl respinge, însă (chiar dacă acesta a fost confirmat, prin **Tratatul de pace de la Paris**, din 1947) și situația reală, creată prin noile reglementări și toleranța pe care o manifestă partea română, care este într-o continuă defensivă și este greu de știut, când această stare de inacțiune – apatie, va înceta; se merge spre un *condominium* româno-maghiar, sau poate un fel de **vasalitate**, pe fondul general al integrării europene.

Toleranța practică de România față de asemenea situații este recompensată în cadrul ultimelor evoluții în relațiile româno-ungare – cu **angajamentul României**

⁹⁰Ref. nivelul relațiilor ruso-ungare, v. Ion Scarlat, *Soluții preconizate de Federația Rusă pentru câștigarea hegemoniei în lume*, în Rev. Dincolo de orizonturi, nr. 4/2017, București, 2017, pg. 31-32

de a construi o linie rapidă între **Cluj** și **Budapesta** (în vreme ce o legătură similară între **Transilvania** și partea extracarpatică a **României** nu există încă, după cum nu există o legătură între **Cluj** și **Iași**), lasă a se înțelege că **România** dorește să întărească legătura dintre **Transilvania** și **Ungaria**, în loc să vadă că, neexistând o asemenea legătură între Transilvania și București, **Carpații** se conturează tot mai mult ca o linie despărțitoare între cele două părți ale teritoriului României. Asigurând aprovizionarea Ungariei cu gaze, România contribuie la dezvoltarea Ungarie, merge în direcția subordonării ei economice, față de **Ungaria**, pe care o aprovizionează și pune umărul la refacerea structurii austro-ungare (Austria se află deja în postura de metropolă față de România, pe ale cărei resurse a pus stăpânire); se pierde în schimb, din vedere, în ce direcție merg lucrurile și dacă nu cumva, i se netezește calea pentru o poziție de anexare a României, la acest bloc (în locul **Transilvaniei** - guvernată de Ungaria cu 100 de ani în urmă să ajungă România în această situație de provincie). Lipsă de viziune?

În ceea ce privește partea de răsărit a **României**, lucrurile s-au urnit din loc doar parțial, față de situația instituită cu două secole în urmă. **Tratatul privind Unirea Basarabiei cu România** (Paris, 1920) nu a intrat în vigoare, dar acest lucru nu conta, pentru **Armata Roșie**. Este de notat - cu regret și îngrijorare, faptul că, nici la după un sfert de veac de coexistență a celor **două state românești**, nu s-a ajuns la unificarea lor. Șansa ideală pentru mult-așteptata proclamare a unirii **Basarabiei cu România** – așa cum **Sfatul Țării** de la **Chișinău** a făcut-o, în 1918 - a existat încă din 1991 (potrivit relatării făcute de către unul dintre diplomații de la București, care au participat la elaborarea **Declarației**, era suficient să se pronunțe cuvântul “unire”, pentru ca adunarea populară, în entuziasmul ei, să o aclame), dar a fost ratată, deoarece președintele de atunci al **României** nu a fost de acord, să discute cu cei care au încercat să-l contacteze⁹¹. Or, această șansă ar fi avut sorți de izbândă, pentru că **SUA** nu i se opunea, ci dimpotrivă, o favoriza. În acest sens, menționăm faptul că, la 28 iunie 1991, **Senatul SUA** a adoptat Rezoluția nr. 148, prin care hotăra ca **Guvernul SUA** să susțină încercarea de revenire a **Moldovei** la **România**; mărturisesc, ca om din domeniu, că am fost impresionat de pledoaria - de numărul și consistența argumentelor⁹² - pe care se fonda această poziție a **Senatului American**. Singurul lucru pozitiv care s-a petrecut și care este de salutat, îl reprezintă

⁹¹Aurel Preda, *Secvențe din activitatea mea ca diplomat al României*, în Pagini din diplomația României, vol. II, Junimea, 2010, p. 77-78.

⁹²Se face referire la modul în care a fost luată Basarabia în 1812, la Proclamația din 1917 referitor la dreptul de autonomie, Hotărârea Sfatului Țării din 1918, de unire cu România, faptul că la baza Tratatului de la Paris a stat Pactul Societății Națiunilor ș.a.

constituirea unei părți din **Basarabia**, în **Republica Moldova**; dar aceasta este ciopârțită, prin teritorii lăsate Ucrainei, aflându-se strangulată între **Federația Rusă** și **Ucraina**. Decidenții români i-au făcut cadou **Ucrainei**, sudul Basarabiei, inclusiv ieșirea la Mare, partea de nord a Basarabiei și Bucovina de Nord; toate aceste cedări ireversibile de teritorii s-au făcut, în ultimă analiză, pe seama **României**, sub pretextul că, altfel, nu am fi fost primiți în **NATO**, dacă nu se făceau asemenea sacrificii de teritoriu; nu numai că această invenție nu-și găsește temei, dar nu cred că există stat care să plătească cu teritoriul său, intrarea într-o alianță militară, oricât de importantă ar fi aceasta. Dar în afară de **cedările teritoriale**, **România** a fost pusă și în situația ridicolă și umilitoare de a subscrie la anumite soluții consacrate prin **Pactul Ribbentrop-Molotov** – care a stat la baza distrugerii României, în 1940, în loc să fi obținut condamnarea lui. Este, desigur, pozitiv faptul că o parte dintre românii din această zonă s-au constituit în **Republica Moldova**, dar această situație nu este cea la care ne așteptam, normală fiind reunificarea celor două părți – ceea ce demonstrează că suntem doar la jumătatea drumului. Existența Republicii Moldova nu poate constitui decât o soluție de etapă – revenirea la situația legitimă fiind cea la care trebuie să se ajungă pentru ca dreptul la autodeterminare să se fi exercitat pe deplin. Îngrijorează faptul că și după retragerea administrației sale, **Rusia** se află tot în poziția de a decide soarta acestei țări. Folosind mijloacele de care dispune (controlul economic și politic, precum și conflictual din Transnistria), **Rusia** și-a creat un cap de pod prin care amenință nu numai **Republica Moldova**, dar reprezintă un pericol și pentru România.

*

Așadar, acum, la momentul aniversar al **Centenarului înfăptuirii României Mari**, situația din cele două teritorii, Vestul și Estul țării, nu corespunde așteptărilor noastre legitime, iar după acțiunile de până acum – unele de-a dreptul năucitoare și dezastruoase - se pare că nici actualii decidenți nu au înțeles că nu se merge în direcția potrivită – care să țină seama de **interesele națiunii române** și nu de aranjamente ce țin de oportunitate, care s-au dovedit falimentare și dezonorante.

Intrarea, apoi **integrarea României în structurile euro-atlantice** – imperativă și fără alternative, constituind în mod firesc, obiectivul ei fundamental, nu tămăduiește de ceea ce s-a făcut rău și în chip iresponsabil împotriva **României**, pentru că problemele ce țin de națiunea română se află în grija celor care conduc **România** și nu a comunității internaționale ori a Uniunii Europene.

Tratatul de la Trianon

din 4 iunie 1920

(Tratat de pace între Puterile Aliate și Asociate și Ungaria)

Tratatul de la Trianon

din 4 iunie 1920

paginile 81-178

No. 136
București, 21 Septembrie 1920
MARȚI, 21 Septembrie 1920

REGATUL ROMÂNIEI

MONITORUL OFICIAL

PREȚUL ABONAMENTULUI:

Se vând: 500 lei anual, 100 lei pe semestru, 50 lei pe trimestru.
Prețuri speciale: Anuală și semestrală, 100 lei anual.
Prețuri speciale: Trimestrală, 50 lei trimestru.
Se abonează, în lei, la: București, 100 lei anual.
Abonamentul începe la 1 aprilie, 1 iunie, 1 octombrie și 1 februarie.
Nu se face restituție de abonament la sfârșit.

Se abonează în străinătate la prețurile de mai sus, plus poșta și asigurarea.
Căsuțe pentru abonamente: București, 100 lei anual.
Căsuțe pentru abonamente: Iași, 100 lei anual.
Căsuțe pentru abonamente: Cluj, 100 lei anual.

DIARECTIA GENERALĂ A MONITORULUI OFICIAL ȘI ÎMPRIMERIILE STATULUI: BUCUREȘTI, BULEVARDUL ELISABETA

PRINȚUL ROȘU

Se abonează în străinătate la prețurile de mai sus, plus poșta și asigurarea.
Căsuțe pentru abonamente: București, 100 lei anual.
Căsuțe pentru abonamente: Iași, 100 lei anual.
Căsuțe pentru abonamente: Cluj, 100 lei anual.

SUMAR:

PARTI OFICIALĂ — Ministerul Afacerilor Străine: Decret.
Ministerul de Interne: Decret.
Ministerul de Justiție: Decret.

Ministerul de Interne: Decret.
Ministerul de Justiție: Decret.
Ministerul de Afaceri Externe: Decret.

PARTE OFICIALĂ

București, 20 Septembrie

MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE

FERDINAND I,
Prin grația lui Dumnezeu și voinea națională, Rege al României,
La înălțimea sfârșitului, așteptându-l:
Corporile legitime votând și adoptând, Noi sancționăm ce urmează:

LEGE

Articol unic. — Guvernul este autorizat a ratifica și a face să se execute Tratatul de pace, Protocolul și Declarațiunea în dănsul anexate, încheiat de Puterile Aliate și Asociate cu Ungaria, în Trianon, la 4 iunie 1920.

Copii și traduceri autentice de pe sinea Tratat, Protocol și Declarațiune se vor alătura la prezenta lege.

Această lege, dimpreună cu Tratatul de pace, Protocolul și Declarațiunea în dănsul anexate, încheiat de Puterile Aliate și Asociate cu Ungaria, în Trianon, la 4 iunie 1920, s'a votat de Senat în ședința din 17 August anul 1920 și s'a adoptat cu majoritatea de puseeri și apoi voturi, contra unul.

Președinte, General C. Goană. Secretar, Ioan Popa.

(L. R. S.)

Această lege, dimpreună cu Tratatul de pace, Protocolul și Declarațiunea în dănsul anexate, încheiat de Puterile Aliate și Asociate cu Ungaria, în Trianon, la 4 iunie 1920, s'a votat de Adunarea deputaților în ședința din 20 August anul 1920 și s'a adoptat cu majoritatea de una sută treizeci și patru voturi, contra douăzeci.

Vice-președinte, D. R. Ioanțescu. Secretar, L. Iacob.

(L. R. A. D.)

Prezenta lege și ordonanță ce va să se învestească în sigiliul Statului și publicată prin Monitorul Oficial.

Dat în București, la 20 August 1920.

(L. R. S.)

Ministerul Afacerilor Străine,
Take Ionescu.

FERDINAND
Ministerul Justiției și Interne,
D. A. Grotianu.

Na. 3.702.

Tratatul de la Paris
din 28 octombrie 1920
(Tratatul privitor la Unirea Basarabiei cu România)

Prof. univ. dr. **Ion M. ANGHEL**

Doctor Honoris Causa Universitatea Valahia.

Membru de onoare
al Academiei Oamenilor de Știință din România;

Membru de onoare
al Academiei de Științe Juridice din România.

De profesie jurist, din 1950 - cu activitate în învăământul **universitar** (66 de ani, cu unele întreruperi), în paralel ori succesiv, în **diplomație** (1959-1996), în **tehnica legislativă** – Consiliul Legislativ (1996 – 2000). În învățământul universitar, a parcurs gradele, de la preparator la profesor, deținând funcția de decan în câteva rânduri precum și de membru la Senatul universitar (Universitatea Valahia și Academia Diplomatică București). A predat, în 9 facultăți de drept, disciplinele: Dreptul roman, Dreptul civil, Dreptul internațional, Dreptul Uniunii Europene. În diplomație, a deținut în trei rânduri funcția de director în Centrala M.A.E., cu grad de ministru consilier, iar în exterior, a fost acreditat reprezentatul României, în calitate de însărcinat cu afaceri și apoi, de ambasador, în Cipru, Italia, Malta și Olanda; consul general în San Marino. Principalele activități în MAE au constat în negocierea a câtorva zeci de tratate și în reprezentarea României în diverse organizații internaționale (ONU, UNESCO, Comisia Dunării ș.a.) și conferințe internaționale (codificarea Dreptului internațional); a elaborat zeci de proiecte de lege; a coordonat apărarea intereselor României în procesele din străinătate; a elaborat peste 1500 avize ale Consiliului Legislativ. A publicat 39 de cărți (46 volume). A primit decorații și distincții românești și străine, precum și premii pentru unele lucrări publicate, inclusiv Diploma jubiliară și Medalia de aur, acordate de Academia Oamenilor de Știință din România, pentru întreaga activitate științifică și academică.

Tipărit la Tipografia Editurii Academiei Oamenilor de Știință din România
Splaiul Independenței nr. 54 sector 5, 050094, București, România,
tel. 00-4021/314.74.91 fax. 00-4021/314.75.39, web-site: www.aos.ro ,
E-mail: editura.aosr@gmail.com
